

Studentski list **Teofil**

God. XIV. (2019.), br. 1 (18)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

TEMA BROJA: KRŠĆANI – SOL ZEMLJE I SVJETLO SVIJETA
NAŠA OSTVARENJA – PROMIŠLJANJA I RADOVI | KRONIKA DOGAĐANJA

Izdavač

Katolički bogoslovni fakultet
u Đakovu

Odgovorna urednica

doc. dr. sc. s. Silvana Fužinato

Glavni urednik

Bruno Diklić

Uredničko vijeće

Kristina Aščić
Slađana Bradarić
Filip Deriš
Stjepan Krešo
Ivana Žavcar

Suradnici u ovom broju

Robert Erk
Darin Gibanjek
Marija Hardi
s. Rafaela Jozić
Klara Kokić
Dejan Komjat
Damjan Kovač
Marijana Kvaka
Andrijana Lukadinović
Matea Miličić
Martina Peunić
Marko Rubil
Petar Tustanovski

Metodologija

Dino Klem, mag. theol.

Adresa uredništva

KBF u Đakovu
Petra Preradovića 17
31 400 Đakovo
031/802-402
djkbkf.unios.hr

Lektura

Sabina Luketić, prof.

Grafička obrada i tisak

Glas Slavonije d.d., Osijek

Naklada

400 primjeraka
Časopis izlazi jedanput godišnje.

Bruno Diklić

Damjan Kovač

Ivana Žavcar

Kristina Aščić

Marko Rubil

Marijana Kvaka

Darin Gibanjek

Matea Miličić

Andrijana Lukadinović

Robert Erk, s. Rafaela Jozić,
Dejan Komjat

Klara Kokić

Martina Peunić

Slađana Bradarić (prir.)

Bruno Diklić (prir.)

Petar Tustanovski (prir.)

1	Riječ urednika
3	Tema broja: <i>Kršćani – sol zemlje i svjetlo svijeta</i>
3	Pogled C. S. Lewisa na kršćanina
7	<i>Kršćanska Europa</i> i uloga kršćanina u suvremenom europskom društvu s obzirom na teologiju Josepha Ratzingera
13	U društvu ljudi, pa i po cijenu mučeništva
19	Duhovnost laika
22	Govor pape Franje o siromaštvu
28	<i>Techno sapiens</i>
33	Naša ostvarenja – promišljanja i radovi
33	Kamo ide Europa?
35	Potreba za brigom o starijim osobama
38	Križni put prema socijalnom nauku Crkve
43	Iskustvo studiranja u Augsburgu u sklopu <i>Erasmus plus</i> programa
44	Poezija
46	Kronika događanja
46	Blagoslov nove studentske kapelice Marije Majke Crkve
46	Filozofska škola Matice Hrvatske
48	Dan Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu
53	Studijsko putovanje i hodočašće u Italiju
54	Znanstvena i društvena kronika
58	Pregled časopisa <i>Teofil</i> kroz povijest
Omot	Predstavljane studenata prve godine

Bruno Diklić, glavni urednik

*Pravi problem u našem zapadnom svijetu nije u tome
da Crkva ljuti svijet sablažnjavajući ga,
nego u tome da ona, neprekidno rastući,
broj ljudi jednostavno ostavlja ravnodušnim.*

Robert Spaemann

Dok sam prošle godine u sklopu traktata o Crkvi čitao djelo *Obiteljsko lice Crkve*, duboko su mi se u sjećanje urezale neke misli teologa Antuna Tamaruta o kršćanskoj solidarnosti. Naime autor je upečatljivo prikazao kako su sebičnost i ravnodušnost najgrublja negacija Božjega plana spasenja. Taj mi je izazovni zaključak bio toliko važan da sam ga morao zabilježiti na jedan papirić i umetnuti ga u istu knjigu kako bi me, kad bih ju ponovno poželio prelistati, odmah podsjetio na tu prejaku poruku. Od tada sam na ravnodušnost počeo jasnije gledati kao na *nešto* s čime kršćanin ne bi trebao imati nikakve veze. Potvrdu toga stava dobio sam nedavno čitajući jedan stariji intervju s njemačkim katoličkim filozofom Robertom Spaemannom (1995.). Izabrani citat iz toga razgovara stavio sam na početak ovoga uvodnika ili, još točnije, na početak cijeloga ovogodišnjega broja časopisa *Teofil*. Time sam želio dati *početnu intonaciju* i uvesti u temu ovoga, osamnaestoga broja našega lista: *Kršćani – sol zemlje i svjetlo svijeta*.

Tema je izabrana iz evangeoske besjede na gori, iz Isusova *programatskoga govora* na početku javnoga djelovanja (Usp. Mt 5-7). Zar ne, dragi čitatelji, da kad god slušamo Isusove upute i opomene iz toga govora, osjetimo njihovu nepresušnu izvanrednost, ali i zahtjevnost. Upravo na tome jesmo li doista mi sami *sol* i *svjetlo* kuša se naša vjerodostojnost. Na tom tragu i ovaj broj *Teofila* posvećen je promišljanjima o kršćanstvu i kršćanima: o identitetu, poslanju, ulozi, dopri-

nosu i životu nas koji se zovemo Kristovim imenom. Jedna je to od izuzetno važnih teoloških tema. Ovogodišnji radovi đakovačkih studenata žele dati malen doprinos istraživanju te problematike, ali još više žele nama danas osvijestiti što je kršćanstvo i tko su kršćani.

Na temelju toga čini mi se da je upravo ravnodušnost ono što razara srž kršćanskoga života i poslanja. Baš zato na početku ovoga uvodnika stoji citat o tom *bladnom stavu* koji nas nužno potiče da se pitamo kako je moguće da mi vjernici, a osobito mi mladi studenti i teolozi, tolike godine provedemo nezainteresirani, apatični i izolirani od Crkve i društva, a još više pasivni za teologiju i duhovnost. Ravnodušni vjernik, koji nije shvatio Isusa Krista ozbiljno, zapravo nije shvatio što znači nositi Kristovo ime, biti kršćanin. Tako je i onaj teolog koji nije ozbiljno shvatio svoj studij i poslanje uzalud potrošio godine studiranja. Stoga ova promišljanja imaju za cilj ponovno probuditi u svakom čitatelju, a osobito u članovima naše akademske zajednice, ne tek puki i lažni aktivizam već gorljivost da *revnujemo* za Boga, da obnovimo svoju ljubav prema bližnjemu, društvu i Crkvi te da napustimo udobnost vlastite samodopadnosti, loših navika i prosječnosti.

I na kraju zahvaljujem nekolicini kolegica i kolega bez čijega odricanja i upornosti ne bismo realizirali ovaj broj. Vama, poštovani i dragi čitatelji, te vama, studenti i prijatelji našega Fakulteta, želim da na ovim stranicama pronađete poticajne misli i nadahnuće za svoj život. Neka ovi radovi, dok vam predstavljamo naš Fakultet i ovogodišnje studentske aktivnosti, otvore vrata preispitivanju vlastite vjernosti Isusovoj riječi. Jer, tko je doista u Kristu, nov je stvor! (Usp. 2 Kor 5, 17a)

TEMA BROJA

Kršćani – sol zemlje i svjetlo svijeta

Pogled C. S. Lewisa na kršćanina

Damjan Kovač, mag. theol.

Uvodna problematika

Kršćanstvo je kroz povijest doživljavalo brojne potrese: bilo *ad intra* ili *ad extra*. Među vanjska potresanja možemo ubrojiti snažne (utemeljene) kritike kršćanstva ili, bolje, kršćana. Oštar i posebno poetičan način – tim gore po kršćane, jer *pjesnici su čuđenje u svijetu* – utjelovljuje Nietzsche koji briljantno i hladnokrvno upire prstom i prokazuje mane kršćana. Oni su za njega umorni, bolesni i umirući, propovjednici smrti, zatočenici te oni koji ljubeći Boga razapinju čovjeka na križ.¹ Zaključuje: »Bolje bi mi pjesme morali pjevati da bih naučio vjerovati u njihovog spasitelja: spašenje bi mi morali izgledati njegovi učenici. Želim ih vidjeti nage: jer jedino ljepota može propovijedati pokajanje. Ali koga može istinski uvjeriti ova prikrivena sumornost?«² Razumijevajući kontekst izrečenoga i dopuštajući da snaga tih riječi prodre do dubine, kršćanin bi se trebao barem lecnuti, ako ne i protrnuti cijelim bićem. Ako smo iskreni prema sebi, vrlo ćemo se lako prepoznati u navedenim riječima. Što nam je činiti? Budući da je riječ o nama kršćanima, onima koji su već povjerovali u Gospodina i bili kršteni, zгода iz Dj 16, 11-34 (i brojne

slične) nije nam od velike pomoći – ta prošli smo te prve korake! O čemu je riječ? Gdje je zapelo? I danas se zemljom razliježe jeka riječi: »[Adame] gdje si?« (Post 3, 9)

Jedna od najjednostavnijih definicija kršćanina jest osoba koja vjeruje u Krista. Kršćansko značenje vjere u Krista nije na razini (ne) vjerovanja u nordijsku mitologiju, Dopplerov efekt, Higgsov bozon, masone ili *global warming*. Ne! Bilo nešto od toga istinito ili ne, navedeni fenomeni nemaju (previše) utjecaja na ljudski život, na samu srž života i čovjekova djelovanja uopće. Vjerovati u Krista znači postajati njemu sličniji, iz dana u dan ga nasljedujući, te postajati što vjernija preslika originala – biti *alter Christus*. Vjerno živeći taj od Boga nam povjeren poziv, dar, postajemo i jesmo *sol zemlje*. U ovom ćemo radu nastojati prikazati povezanost između Isusove izjave: »vi ste sol zemlje«, i C. S. Lewisova promatranja kršćanina te iz toga pokušati izvesti zaključke koji bi mogli poslužiti kao smjerokazi za sljedbenike Puta (usp. Dj 9, 2).

Budite sol zemlje

Jedna od iznimno upečatljivih Isusovih riječi svakako jest ona iz Mt 5, 13: »Vi ste sol zemlje.« Već na jezičnoj razini možemo iz toga zaključiti o karakteru kršćanina. Kažemo li da osoba nešto *jest*, nužno upozoravamo na

¹ Usp. F. NIETZSCHE, *Also sprach Zarathustra*, Leipzig, 1907., 43-45.; 67-69.; 133-135.

² Isto, 133.

jedan od bitnih aspekata te osobe: »on je sin toga i toga«, »ona je liječnica«, »oni su pljačkaši«, »ona je majka tomu djetetu«, »on je svećenik«, »ona je prostitutka«. Tako i Isusova izjavna rečenica prije svega nužno implicira kršćaninov status, položaj i identitet, određuje kakav kršćanin treba biti, što mu je zadaća te se naizgled puka izjava sve više približava imperativu.

Za naše je izlaganje nadalje važno promotriti što riječ *sol* znači³ – bilo u Isusovo vrijeme, bilo nama danas. Općepoznata činjenica vezana uz *sol* jest da je ona služila za očuvanje nekih kvarljivih namirnica. U doba prije električne energije i brojnih blagodatnih veza uz nju nije postojao hladnjak ili zamrzivač u kojem se hrana mogla jednostavno pohranjivati i čuvati. Tako je *sol* bila ona koja je priječila da se hrana pokvari – imala je ulogu svojevrsnoga konzervansa. Iako se uglavnom *solju* više ne koristimo na taj način, druga karakteristika soli povezuje ljude svih vremena: riječ je naime o okusu hrane koji je bez soli nezamisliv (ili zamisliv – uz neizostavne popratne grimase pri kušanju jela). *Sol* je ona koja jelu daje precizan okus, čini da i drugi okusi hrane dođu do izražaja te jelo prestaje biti bljutavo i postaje *ukusno*; tako za *sol* možemo reći da oplemenjuje hranu te joj daje pravi okus.

Koristeći se slikom soli, naizgled trivijalnom, Isus kršćaninu govori da je on onaj koji ima ozbiljnu zadaću, i to ne samo zadaću vezanu za osobnu egzistenciju. Isusov učenik jest onaj kojemu je misija čuvati svijet od truljenja, svojim životom snažno priječiti da se sve pokvari (i ode *k vrugu*). Osim te pomalo sumorne i pesimistične zadaće, kršćanin tre-

ba činiti i nešto mnogo plemenitije: davati svijetu pravi *okus*! Iako se *sol* u jelu ne vidi, bez nje bi ono bilo bljutavo; tako i mi – zadaća nam je, koliko se god ne isticali i ne vladali društvenom scenom, da cijeloj ljudskoj egzistenciji dajemo poseban okus, a time i smislenost.

C. S. Lewis o kršćaninu

Bez ulaženja u pojedinosti koje nisu najvažnije za ovaj rad, istaknimo sljedeće: Lewis čovjeka promatra kao palo biće potrebno spasenja.⁴ Ponovno oživljavanje svijesti o stvarnosti grijeha ključno je za kršćanstvo. Krist prihvaća kao gotovu činjenicu da su ljudi iskvareni. Sve dok to ne prihvatimo, nemamo pravo smatrati se slušateljstvom kojemu su upućene njegove riječi.⁵ Srž, esencija spasenja koja palo biće vraća u ispravan odnos s Bogom i čini ga kršćaninom jest apsolutna transformacija ljudskoga bića, koja se događa u suobličenju s Kristom. »U našem prirodnom stanju mi nismo Božji sinovi, već samo (da kažem) kipovi. Mi nemamo *zoe*, tj. duhovni život, već samo *bios*, biološki život, koji će se uskoro istrošiti i prestati. Kršćanstvo nam nudi priliku, koju nam Bog pruža, da uzmemo učešća u Kristovu životu. Ako tako postupimo, bit ćemo sudionici života koji je rođen, a ne stvoren, koji je oduvijek postojao i koji će zauvijek postojati. Krist je Božji Sin i ako uzmemo udio u takvoj vrsti života, i sami ćemo postati Božji sinovi.«⁶ Bez toga koraka uopće je nemoguće govoriti o kršćaninu, a pogotovo o njegovoj zadaći da bude *sol* zemlje. Stoga se Krist utjelovio, postao čovjekom, bio raspet, umro i uskrsnuo »kako bi – onim što ja zovem 'dobrom

³ Za detaljnu analizu o značenju soli vidi: M. KURLANSKY, *Salt: A World History*, London, 2003.

⁴ Usp. C. S. LEWIS, *Četiri ljubavi*, Split, 2012., 70.

⁵ Usp. C. S. LEWIS, *Problem boli*, Split, 2015., 63.

⁶ C. S. LEWIS, *Kršćanstvo nije iluzija*, Split, 2009., 172.

zarazom' – prenio na sve ljude život koji je u njemu⁷. Sva je svrha kršćanstva u tome da nas Bog želi potpuno promijeniti, naš *bios*, recimo to tako, prevladati i uzdići nas na razinu života Boga – dovesti nas u njegov život, *zoe*. Snažno ističe kako nema alternative u Božjem planu s čovjekom. Upravo je to najvažnije događanje u povijesti stvorenoga, uvođenje čovjeka u ono što »je važnije od svega na svijetu. Ovaj ples, ova drama, ovaj obrazac troosobnoga života treba se prikazati u svima nama. Možemo to i obrnuto kazati: svatko od nas treba ući u taj obrazac, mora se uključiti u taj ples. Sreću za koju smo stvoreni ne ćemo ostvariti ni na jedan drugi način.«⁸ Cijela četvrta knjiga njegova najpoznatijega djela *Kršćanstvo nije iluzija* posvećena je transformaciji čovjeka koja se očituje u njegovu posvećenju.⁹

Do sada navedene Lewisove misli govore o onome što se događa u nutрини kršćanina. Opis je to događanja u koja pristupamo kada se otvaramo Bogu i postajemo vjernici. Međutim problem nastaje kada se između nutarnjih događaja i konkretnoga, uvjetno rečeno, vanjskoga života događa raskorak, da ne kažemo rascjep. U nekom se trenutku izgubimo te činimo djela i živimo životima nedostojnih kršćanina. Upravo ta dihotomija jest najsnažnije oružje protiv kršćanina te u konačnici i kršćanstva, jer nije sve u svijetu u skladu s Božjom voljom.¹⁰ Ta problematika, prisutna otkako je svijeta, i kasnije kršćanstva, nema jednostavnog odgovora. Bog je takve naravi da je na sebe preuzeo rizik dajući ljudima slobodu koja nužno uključuje

i stvarnu (!) *moгуćnost odabira* dobra i zla. Od čovjeka želi učiniti sina koji mu slobodno služi te ga pušta da se on oko toga trudi i nastoji. Bog djeluje iz nutrine čovjeka prema van; prvi korak u Božjem djelovanju u čovjekovu životu jest da mu mijenja nutrinu. Ta promjena treba biti vidljiva i *na van*.¹¹

Svojim svakodnevnim izborima pretvaramo svoj »središnji dio, onaj koji bira, u nešto što je mrvicu drukčije negoli je bilo prije. Uzimajući život u cjelini, sa svim našim nebrojenim izborima, cijeli život polako pretvaramo taj središnji dio ili u nebesko ili u pakleno biće.«¹² Ili, rečeno ranijim citatom, birajući dobro, biramo ulazak u ples Trojstva koji nam biće ispunja i iz nas se prelijeva. Potrebno je da se neprestano odvikavamo od višeti-sućljetne ljudske uobraženosti i samovolje – da u određenom smislu umiremo.¹³ Bog nas na ovom svijetu želi učiniti što savršenijima. Ne možemo to postići svojim naporima, jer ništa ne možemo bez njegova podupiranja, ali se tomu moramo približavati. Mi očekujemo da će Bog od nas napraviti pristojnu obiteljsku kućicu, ali on gradi palaču. Rekao je da budemo savršeni – on će nas pretvoriti u bića koja mogu ispuniti tu zapovijed. Mi smo bogovi, reče i namjerava te riječi opravdati. Taj postupak može biti dugotrajan i bolan. Jedino je u tome svrha našega postojanja.¹⁴

Biti sol zemlje

Da se ne *utopimo* u čistoj teoriji u odnosu *Bog – čovjek*, bez konkretnih posljedica na ži-

⁷ *Isto*.

⁸ *Isto*, 171.

⁹ Usp. *isto*, 149-213.

¹⁰ Usp. C. S. LEWIS, *Kršćanstvo nije iluzija*, 49.

¹¹ Usp. C. S. LEWIS, *Pisma starijeg đavla mlademu*, Zagreb, 1983., 17-18.

¹² Usp. C. S. LEWIS, *Kršćanstvo nije iluzija*, 96.

¹³ Usp. *isto*, 66.

¹⁴ Usp. *isto*, 195-196.

vot i sve odnose, recimo nešto i o djelovanju koje treba proizlaziti iz svega navedenoga. Iako smo nesavršena bića, nastojanje čovjeka oko vlastitoga poboljšanja i postajanja *alter Christus* neizbježno je. »Svaki bi kršćanin trebao postati mali Krist. Cijela svrha postajanja kršćaninom upravo je u tome.«¹⁵ Osim nutarnje preobrazbe čovjekova bića i njegova odnosa s Bogom, kršćaninov je zadatak djelovati u svijetu. Lewis u svojem slavljenom djelu *Pisma starijeg đavla mlađem* briljantno uočava problematiku koja često pogađa svakoga čovjeka, tako i kršćanina. Iskusniji đavao savjetuje nećaka: »Glavna stvar je da zloću [svoga čovjeka] usmjeriš na prvog susjeda kojega svakodnevno susreće, a dobrotu protegneš na najdalji horizont, prema ljudima koje uopće ne poznaje. Na taj način zloća dobiva na stvarnosti, dok se dobrota velikim dijelom zadržava samo u mišljenju.«¹⁶ Smatramo kako se upravo u toj ideji može očitati glavna Lewisova misao vezana uz aktivno sudjelovanje u životu svijeta, odnosno postajanje *sol* *zemlje*. Sve naše nutarnje promjene

jesu nedvojbeno nužne te se one mogu svrstati u *duhovnu sol*, dok se aktivno djelovanje može nazvati *konkretna sol*. Jednostavnoga recepta nema. Svakodnevno i uvijek iznova stojimo pred zadatkom da budemo sol onoga svijeta u kojem se krećemo, da budemo slobodni od svake samodopadnosti te sposobni radovati se vlastitim darovima kao i darovima svoga bližnjega. Sav Božji napor ide za tim da čovjeka oslobodi od samoga sebe i otvori za druge.¹⁷ Jedini način da to uspijemo jest da svim silama, uz neophodnu Božju pomoć, radimo na svom odnosu s njim, čisteći svoje nutarnje zrcalo da bi ono što jasnije moglo u konkretnim situacijama reflektirati sve atribute istinskoga Svjetla. I za kraj, nikada ne smijemo odustati od te namjere. Koliko se god naša ljubav prema bližnjima (sa svim njezinim derivatima) nama samima nekad činila artificijelna i licemjerna, i dalje treba nastavljati raditi na njezinu pročišćenju i suobličenju Ljubavi samoj. Jer »svi su smrtnici skloni tome da se preobražavaju u ono što su se pretvarali da jesu«¹⁸.

¹⁵ *Isto*, 172.

¹⁶ C. S. LEWIS, *Pisma starijeg đavla mlađem*, 28.

¹⁷ *Usp. isto*, 47-48.

¹⁸ *Isto*, 38-39.

Kršćanska Europa i uloga kršćanina u suvremenom europskom društvu s obzirom na teologiju Josepha Ratzingera

Ivana Žavcar, IV. god.

Iz samoga naslova ovoga rada možemo zaključiti kako je njegova glavna tematika povezanost kršćanstva i europske kulture. Naši glavni izvori bit će djela Josepha Ratzingera kako bismo mogli uokviriti njegovo učenje o toj temi. U prvome dijelu rada pokušat ćemo objasniti značenje samoga pojma kulture te odnos religije i kulture, tj. odnos samoga kršćanstva i europske kulture. U nastavku ćemo pokušati odgovoriti na pitanja: Možemo li Europu danas nazivati kršćanskom Europom? Po čemu Europa danas jest, a po čemu nije kršćanska? Drugi dio ovoga rada donosi promišljanje o ulozi suvremenoga čovjeka, vjernika, kršćanina u današnjem, suvremenom društvu. Također ćemo pokušati upozoriti na Ratzingerove savjete za društvo općenito, a onda i upute za život svakoga pojedinca. Što znači biti kršćaninom? Koji su zadatci kršćanina i koliko čovjek može utjecati na suvremeno europsko društvo? Na sva pitanja nastojat ćemo odgovoriti kroz pogled jednoga od najvećih teologa današnjice, Josepha Ratzingera, sada pape emeritusa Benedikta XVI., kojega ćemo slijediti kroz neka od njegovih brojnih djela.

1. Europa – kršćanska kultura? Odnos kulture i religije

Poznato je općenito Europu nazivati *kolijevkom kulture*. No kakva je to europska kultura i možemo li ju nazvati kršćanskom? O kulturi, među ostalim, možemo govoriti kao kulturi koja pripada jednomu narodu (kultura Hrvata), kulturi koja je bila u određenom povijesnom vremenu (kultura antičke Grčke) ili čak pojam kulture upotrebljavamo u širem kontekstu kao npr. azijska kultura. »U svim poznatim povijesnim kulturama religija je bitan element kulture, štoviše ona je njezino odlučujuće središte; religija određuje sklop vrijednosti, a time i unutarnji organizacijski sustav kultura.«¹ Ako slijedimo takvu misao J. Ratzingera u kojoj se navodi kako je središte kulture upravo religija, onda logički proizlazi da Europu možemo smatrati kršćanskom kulturom. Kršćanstvo je onda središte europske kulture jer se proširilo na teritorij Europe kakvom je danas poimamo. Iako podijeljeno, kršćanstvo je i dalje glavna

¹ J. RATZINGER, *Vjera – istina – tolerancija*, Zagreb, 2004., 52.

religija Europljana s obzirom na broj pripadnika. Još je jedno Ratzingerovo promišljanje o povezanosti kulture i religije odveć bremenito: »Sama vjera jest kultura. Ona ne postoji u golom stanju, kao puka religija. Jednostavno time što ona čovjeku veli tko je on i kako treba započeti bivati čovjekom, vjera stvara kulturu, ona jest kultura.«² Slijedeći te dvije definicije, kulturu Europe možemo, trebamo i smijemo nazvati kršćanskom jer kršćanstvo bitno stoji u njezinu temelju. Iako kršćanstvo nije poteklo iz Europe, već se samo proširilo na njezin teritorij, ono je povijesno »najdjelotvorniji kulturni i intelektualni pečat te stoga ostaje na poseban način isprepleteno s Europom«³.

2. Problematika europske kršćanske kulture

Nadalje u gore spomenutom navodu naš teolog navodi kako religija određuje vrijednosti u društvu. Tu dolazim do pitanja jesu li vrijednosti u našem društvu jednake onim vrijednostima koje promiče kršćanska religija/vjera. Joseph Ratzinger kada definira Europu danas kaže kako je u njoj prisutna »velika podjela«.⁴ Tu pojavu tumači uz pomoć Galileovih teza. »Prvu tezu možemo nazvati tezom konvergentnosti ili jedinstva između znanosti i Pisma, a drugu tezom odvajanja ili različitosti između područja znanstvenoga istraživanja i područja religioznoga spasenja.«⁵ Problem je upravo u toj drugoj tezi koja se nastavlja dalje razvijati u društvu. Tako je nastavljena podjela koju danas uviđamo kao podjelu na raznim područjima.

Razlikujemo vjersku i znanstvenu istinu, moralnu i pravnu, božansku i državnu, javnu i privatnu kao da nisu povezane i kao da nemaju među sobom nikakvih veza.⁶ I takvim razmišljanjem i stanjem u društvu kršćanski korijeni posve se zaboravljaju, a to znači da nestaju, gube se i Europa se uopće ne može nazvati kršćanskom niti se u svojoj samosvijesti tako bitno doživljava. No nije ovdje samo problem što gubimo pridjev *kršćansko* u definiranju društva. Veći su problemi učinci na konkretan i svakodnevni život koji dolaze s takvim stanjem društva. »Ako je Bog protjeran iz znanstvenoga područja, religija je protjerana iz ljudskog života. Ako je moral izbačen iz prava, onda su vrjednote izbačene iz naših zakona. Ako znanost i tehnika mogu djelovati bez ograničenja, napredak može biti slijep i destruktivan.«⁷

Kada govorimo o svakodnevnom životu, zaista se čini kako je društvo izgubilo one moralne norme i vrijednosti za koje se kršćanstvo zalaže. Osobito je to vidljivo u ekonomiji koja nas okružuje. »U jednom svijetu kao što je Zapad, gdje su novac i bogatstvo mjerilo svega, gdje model slobodnog tržišta nameće svoje neumoljive zakone svim vidovima života, autentična katolička etika čini se mnogima kao strano, daleko tijelo; kao vrsta meteorita koja je u kontrastu ne samo s konkretnim načinom života, već i s temeljnim načinom razmišljanja.«⁸

Uz to, sve smo prepustili pouzdanju u tehnologiju. Vodimo se načelima koja nalažu da se ono istinito i vrijedno nalazi samo i jedino u znanstvenome i praktičnome. Čak više nije

² Usp. isto, 60.

³ J. RATZINGER, *Kršćanstvo i kriza kultura*, Split, 2008., 22.

⁴ Isto, 8.

⁵ Isto, 6.

⁶ Usp. isto, 8.

⁷ J. RATZINGER, *Kršćanstvo i kriza kultura*, 13.

⁸ J. RATZINGER, V. MESSORI, *Razgovor o vjeri. Jasni odgovori na suvremene dvojbe*, Split, 2013., 75.

bitno ni što je istinito, već to da sve napreduje – a u kojem smjeru, to u biti ipak postaje nebitno. Napredak gubi smjer, gubi istinu. Gube se čvrste, uporišne točke za daljnji razvoj.⁹ Bez čvrstih temelja nema ni pouzdanoga i pravilnoga napretka. »Sve to pokazuje kako rast naših mogućnosti ne prati i jednak razvoj naše moralne energije. Moralna snaga nije rasla zajedno s razvojem znanosti, štoviše, čak se umanjila, jer tehnički mentalitet ograničava moral na subjektivno područje, dok je nama upravo potreban javni moral, moral koji će biti kadar odgovoriti prijetnjama koje su se nadvile nad egzistenciju svih nas.«¹⁰

Očito je iz toga da čovjek ne može sam sebi krojiti norme, a onda kada netko drugi daje određene norme govori se o diskriminaciji slobode svakoga pojedinca. Sloboda jest pojam koji je teško uvijek razumjeti i pravilno slijediti. Ona je postala vrijednost za kojom svi tragaju i na koju se svi pozivaju, a onako kako je društvo nameće zapravo je sve ono što ona nije. Kako bismo ju pravo razumjeli, slobodu uvijek trebamo misliti zajedno s odgovornošću.¹¹ Na slobodu se poziva u normama bioetike koje nisu uvijek lako shvatljive i nije ih uvijek lako slijediti, ali onda će J. Ratzinger na ta pitanja odgovoriti: »Tamo gdje se pobačaj drži pravom slobode, sloboda jednoga je stavljena iznad prava na život drugoga. Tamo gdje se ljudski pokusi sa zamecima promiču u ime znanosti, nijeće se i gazi dostojanstvo čovjeka u najnezaštićenijemu biću.«¹²

Znanost u mnogočemu služi čovjeku, ali ona lako postaje sredstvo Zloga. To najbolje i najradikalnije vidimo u primjeru nuklearnoga oružja, u medicinskim testiranjima koja ubijaju i sl. Samo ako znanost počiva na čudorednoj odgovornosti, ona može ispuniti svoju zadaću i svoju pravu bit.¹³ O mnogim problemima u društvu možemo još govoriti. I čim malo bolje razmislimo o zakonima, svakodnevnim situacijama, svim poteškoćama i problemima u društvu, onda uviđamo kako velika i moćna Europa zapravo ne prati kršćanske vrijednosti na kojima bi trebala temeljiti svoje društvo, ponajprije ako zaista želi imati *jednu dušu*, odnosno ako želi biti ujedinjena Europa, pri čemu njezini građani sebe prije svega doživljavaju kao Europljane. Onda se J. Ratzinger s razlogom pita: »Je li europska kultura možda tehnička i tržišna civilizacija koja se pobjedonosno proširila po čitavu svijetu?«¹⁴ To ne bi trebala biti glavna odlika europske kulture. Ovdje postaje razvidno da je sama definicija europske kulture zapravo u krizi. Europa je kao društvo napustila svoje religiozne korijene, napustila je ono na čemu se temeljila i iznevjerila je svoju baštinu. »Izvadi li se iz neke kulture njezina vlastita religija koja ju je stvorila, time joj je oduzeto njezino srce.«¹⁵ Time se potvrđuje kako mi u biti ne znamo što je europska kultura, a ona se zapravo raspada pred našim očima. U tom se kontekstu nameće pitanje možemo li mi ponovno naučiti i znati definirati europsku kulturu, znamo li joj vratiti identitet i znamo li ju urediti tako da bi se mogla ponovno temeljiti na svojoj religiji i

⁹ Usp. J. RATZINGER, *O savjesti*, Split, 2009., 37-38.

¹⁰ J. RATZINGER, *Kršćanstvo i kriza kultura*, 20.

¹¹ Usp. J. RATZINGER, *Vjera – istina – tolerancija*, 225.

¹² J. RATZINGER, *Europa. Njezini sadašnji i budući temelji*, Split, 2005., 66.

¹³ Usp. J. RATZINGER, *O relativizmu i vrijednostima*, Split, 2009., 7.

¹⁴ J. RATZINGER, *Europa*, 22.

¹⁵ J. RATZINGER, *Vjera – istina – tolerancija*, 60.

kako bi u njoj ponovno bili vidljivi kršćanski korijeni.

3. Kako da Europa ponovno postane kršćanskom kulturom i koja je uloga kršćanina u suvremenom europskom društvu?

Nakon prethodnih iznošenja problema s kojima se susrećemo u europskom društvu teško je povjerovati kako je Europa ipak kršćanska. No, vrativši se u povijest i bolje razmotrivši društvo, ipak vidimo da je ona pod velikim utjecajem kršćanstva, iako se tako ne čini na prvi pogled. »Radi se o prebogatju kulturnome i duhovnom nasljeđu koje još uvijek u srcu Europe svjedoči o plodnosti vjere i kršćanske tradicije, a koju moramo ponovno oživjeti da u sebi dobije novu snagu za budućnost.«¹⁶ A samo oživljavanje pripada nama, običnim vjernicima koji svakodnevno djeluju u ovome svijetu. Što se tiče uloge Crkve u društvu, slijedeći Ratzingerovu misao, ona ne treba i ne će imati glavnu nit *vodilju*. Očito je da kršćansko poimanje života više nije istovjetno s modernom kulturom življenja. Današnja pozitivistička i agnostička kultura netolerantna je prema religiji, a s tim i Europa više ne će biti kršćansko društvo.¹⁷ Crkva nastavlja svoje poslanje u svijetu, no »ona više nikada neće biti društveno utjecajna sila u onoj mjeri u kojoj je to donedavno bila. Ali će iznova procvjetati i postati ljudima prepoznatljiva kao domovina koja im daje život i nadu i poslije smrti.«¹⁸ Što se tiče odnosa Crkve i države, u sve većoj sekularizaciji ne može se i ne treba se očekivati Crkvu u politici u klasičnom smislu ra-

zumijevanja toga odnosa. Crkva ni ne treba prevladavati u politici države, ali joj je uloga oblikovanje savjesti političkoga života.¹⁹ I uloga je Crkve da stalno potiče na ispravno djelovanje i da trajno podsjeća na vrijednote koje trebaju biti temelj funkcioniranja društva, uvijek uključujući dostojanstvo svakoga čovjeka. »Ako društvo želi opstati, ono se mora do određene mjere vratiti iskonskim krjepostima, temeljnim, mjerodavnim uzorima čovječnosti.«²⁰

Društvo i društvene institucije ne mogu ispravno djelovati bez zajedničkih čudorednih uvjerenja. Ta uvjerenja ne dolaze iz empirijskoga uma, već iz poštovanja povijesnoga temelja neke kulture i njezinih čudoredno-religioznih uvida. Odmak od tih snaga samoubojstvo je kulture, a čuvanje moralnih uvjerenja uvjet je za opstanak.²¹ I koja je onda ovdje uloga politike? Upravo ta da svoju moć i umijeće mogućega stavi ispod prava kako bi se moć ispravno upotrebljavala.²² Poštovanje prava ono je što bi trebalo biti iznad svake moći. Za primjer J. Ratzinger donosi razdoblje nakon dvaju svjetskih ratova. On uviđa kako je nakon tih dvaju sukoba bilo potrebno europsko ujedinjavanje koje je trebalo potpomoći mir i rast u budućnosti, ali taj mir ostvaren je vodstvom koje ne teži osveti i kažnjavanju, već poštuje prava i teži za mirom. »Nosiva os ove mirotvorne politike bila je povezanost političkoga djelovanja s moralom.«²³ Politika koja drži čvrstu poveznicu s etičnošću koja proizlazi iz baštine kulture ima nade za budućnost. »Kao naju-

¹⁹ Usp. BENEDIKT XVI., *Nauči vjerovati. Duhovna poruka nade i ohrabrenja*, Split, 2013., 74.

²⁰ J. RATZINGER, *O savjesti*, 70.

²¹ Usp. J. RATZINGER, *O relativizmu i vrijednotama*, 16.

²² Usp. J. RATZINGER, *Europa*, 68.

²³ *Isto*, 85.

¹⁶ J. RATZINGER, *Božja revolucija*, Split, 2005., 47.

¹⁷ Usp. BENEDIKT XVI., *Posljednji razgovori. S Peterom Seewaldom*, Split, 2016., 242.

¹⁸ J. RATZINGER, *Vjera i budućnost*, Zagreb, 2008., 95.

niverzalnija i najracionalnija religijska kultura pokazala se kršćanska vjera koja i danas razumu pruža onaj temeljni sklop moralnih uvida što vodi određenom uvidu ili barem utemeljuje razumnu moralnu vjeru bez koje ne može postojati društvo.²⁴ Ako je kršćanska vjera ona koja daje dobre moralne temelje za funkcioniranje društva, koja je druga uloga društva nego da je slijedi? Iako znamo da to zvuči idealistički, ostvarivo je ako to društvo zaista bude željelo prepoznati kao ispravan put koji treba slijediti. J. Ratzinger donosi i tri temeljna moralna elementa koji ne bi smjeli izostati u budućem europskom poretku. To su bezuvjetnost poštovanja ljudskoga dostojanstva i ljudskih prava, zatim važnost braka i obitelji kao temeljnih okosnica društva te, kao treće, poštovanje svetoga, tj. Boga.²⁵ Tim elementima utvrđen je pravac napretka suvremenoga europskoga društva.

Nakon općenitoga razmišljanja o funkcioniranju društva i poticajima kako ono treba u budućnosti djelovati, treba se spustiti na svakodnevno i pojedinačno djelovanje svakoga vjernika Europljanina koji želi osvježiti ono kršćansko u društvu. Sada postaje važna uloga pojedinačnih vjernika koji se trebaju truditi oblikovati i nositi svijest o vrjednotama kojima ih Crkva uči u svemu što jesu i imaju na osobnom, društvenom i drugom području. Postaje važna vjera pojedinih zajednica, a tako i pojedinaca vjernika čija odgovornost postaje veća.²⁶ Kršćani koji žele praktično djelovati u društvu trebaju sebe shvatiti kao »stvaralačku manjinu«²⁷, ne većinu jer smo

već spomenuli kako kršćanstvo ne će, ne treba i ne može biti politička vodilja društva ili djelovati u sustavu kršćanske države. Međutim svako shvaćanje države kao laičke treba uključivati ravnotežu između razuma i religije.²⁸ A kršćanstvo kao takvo jest religija razuma jer se razumom treba štovati Boga.²⁹ Vjeri je potreban razum koji je željan istine. »Istinski razum jest ljubav, a ljubav je istinski razum. U svome jedinstvu oni su istinski temelji (...) cijele zbilje.«³⁰ Slijedeći takav zaključak, pojedinac treba slijediti svoj razum i djelovati razumno u stvarnosti. Kršćanin ne smije bježati od stvarnosti, jer vjera koja ne priznaje stvarnost onda nema ni pouzdanja da je vjera ona snaga koja pobjeđuje svijet.³¹ Svaki kršćanin ima taj zadatak truditi se da svijet ne odvaja od Boga, tj. da barem osnovne moralne vrijednosti budu prisutne u svijetu, a još ako to kršćanin vlastitim primjerom pronosi u svijet onda, kaže J. Ratzinger, ima nade i za obraćenje svijeta.³²

Uviđamo, osjećamo ili slutimo da je svijetu potrebna Božja nazočnost, a na nama je da »nosimo odgovornost da Bog bude prisutan u ovom svijetu«³³. Boga donosimo u ovaj svijet iskrenom otvorenosću prema drugima, a ove praktične upute možemo zaokružiti trojstvom vrjednota koje trebamo slijediti: mir, pravednost i očuvanje vrjednota idući putem kakvog nam je ostavio Isus Krist.³⁴ Slijedeći

²⁸ Usp. isto, 98.

²⁹ Usp. I. RAGUŽ, Benedikt XVI. i Franjo, u: *Communio* 39(2013.)1, 2-3.

³⁰ J. RATZINGER, *U službi istine*, Zagreb, 2002., 41-42.

³¹ Usp. J. RATZINGER, *O smislu kršćanskog života. Tri adventske propovijedi*, Zagreb, 2006., 12.

³² Usp. J. RATZINGER, *U službi istine*, 177.

³³ J. RATZINGER, *Europa*, 106.

³⁴ Usp. J. RATZINGER, *Nazvao sam vas prijateljima. Zajedništvo na putu vjere*, Split, 2008., 100.

²⁴ J. RATZINGER, *O relativizmu i vrjednotama*, 43.

²⁵ Usp. J. RATZINGER, *Europa*, 29-33.

²⁶ Usp. BENEDIKT XVI., *Posljednji razgovori. S Peterom Seewaldom*, 242.

²⁷ J. RATZINGER, *Europa*, 33.

i poštujući te vrjednote, postajemo stvarni i ozbiljni vjernici koji pronose i obnavljaju kršćanske korijene u ovom suvremenom europskom društvu.

Zaključak

Nakon razrade iznesenih teza možemo donijeti nekoliko zaključaka. Slijedeći Ratzingerovu misao, kako u svemu tako i u ovome, uočili smo povezanost religije i kulture te bitan i prirodan utjecaj religije na povijesni razvoj kulture. U tome slijedu stoji i kršćanski utjecaj na europsko društvo. Nadalje, preciznije uvidjevši probleme, načine razmišljanja i djelovanja društva, mogli smo uočiti kako Europa u mnogočemu nije kršćanska, sve do mjere u kojoj se može govoriti o zaboravu, pa i zatiranju kršćanskoga u njoj. Ovdje su prisutni primjeri poput ekonomskoga sustava koji vlada u društvu, političkih nastojanja, liberalnih ideja, bioetičkih problema itd. Mnogo je toga što čovjeka razočarava i navodi na mišljenje kako je Europa potpuno otupila na kršćanske korijene o kojima smo pisali. No onda tu, prema Ratzingerovu razmišljanju, ali i prema, da tako kažemo, spontanom razmišljanju

većine vjernika nastupa uloga upravo nas pojedinaca. Uloga svakoga od nas svodi se na svakodnevno djelovanje, na životni primjer onih vrlina koje su potrebne društvu kako bi ono dobilo pridjev kršćanskoga – tamo gdje jesmo, s onima s kojima jesmo i u onome u čemu jesmo. U nekoliko navedenih Ratzingerovih misli možemo vidjeti ocrtan put kojim nam je kao društvu potrebno koračati ako želimo europskoj kulturi donijeti bolju budućnost te ako želimo da kršćanstvo u njoj preživi na način kulture ili čak da postane trajna snaga i pokretač pozitivnih promjena, novoga doba uistinu ujedinjene Europe. Sam J. Ratzinger naglašava kako kršćanstvo ne treba i ne može biti politički aktivno u obliku kršćanske države ili sl., već da je njegovo bogatstvo upravo u onome skrivenome na prvi pogled, a vidljivome u životnom primjeru i na kraju vidljivo Onome koji na kraju svega prosuđuje. Tako smo došli do Božje providnosti, njegove brige za cijeli svijet, koja nam opet jamči da su *tamne noći* krize u svoj nutrini providonosne prilike, koje međutim traže otvorenost kršćana, spremnost njihove slobode na suradnju s milošću.

U društvu ljudi, pa i po cijenu mučeništva

Kristina Aščić, IV. god.

Uvod

Nema veće predanosti nekomu idealu od polaganja vlastitoga života upravo za njega. Toj bi se tvrdnji netko mogao suprotstaviti protuargumentom i reći da je nerazumno predati vlastiti život za neku ideju. Tako bi se moglo za mučeničku smrt reći da je nerazumna. Umrijeti za neki ideal doista i jest nerazumno ako je nastavak ovozemaljskoga života vrijedniji od umiranja za određeni ideal. Pitamo se imaju li onda mučenici opravdanje za vjerovanje da čin predaje vlastitoga života vrijedi više od samoga života. To nam objašnjava kršćanski ideal mučeništva.

1. Kršćanski ideal mučeništva

Crkva je pozvana da pruži rječito svjedočenje tako da u samoj sebi očituje epifaniju križa. Odazvati se na želju čovječanstva da komunicira s Kristom znači odgovoriti u sklopu logike križa; to znači komunicirati autentično, bez potrebe za oponašanjem svijeta i bez bježanja, ali također bez zauzimanja povlaštenoga položaja i bez oholosti, zato što ta želja, koja se nalazi u svakom čovjeku, izvire iz privlačnosti koju Bog pobuđuje prema samom sebi, u svim ljudskim bićima i svakom stvorenju: »A ja kad budem uzdignut sa zemlje, sve ću privući k sebi.« (Iv 12, 32)¹

Razumije li se da imanencija dijaloga s ljudima i nasljedovanja Krista, pa i po cijenu mučeništva, koju nalazimo u kršćanima, nije bez poteškoća i da podliježe velikim iskušenjima? O tome nam *Lumen gentium* u broju 42 govori: »Zato mučeništvo, po kojemu učenik postaje sličan Učitelju koji je slobodno primio smrt za spas svijeta i s njim se izjednačuje u prolijevanju krvi, Crkva smatra kao osobit dar i najveći dokaz ljubavi. Iako se to daje malobrojnima, ipak treba da svi budu pripravnici priznati Krista pred ljudima i slijediti ga na putu križa za vrijeme progona, bez kojih Crkva nije nikada.« Slijedom toga mučenik je u stalnom i trajnom sukobu sa svijetom u kojemu živi! Unatoč tomu kršćani su pozvani upravo na takav dijalog i u tom njihovu nastojanju prethodnica im je sâm Gospodin Isus, koji je dakle bio u svijetu, a da nije bio od svijeta, i koji od svojih učenika zahtijeva da žive u tom paradoksalnom stanju (usp. Iv 17, 15-16). Na to zapravo ukazuje sv. Pavao kada govori o ekskluzivnom i inkluzivnom *ethosu* kršćanske zajednice. Ekskluzivni *ethos* kršćansku zajednicu čini jedinstvenom, »da nije od ovoga svijeta«, dok inkluzivni *ethos* označava kršćansku zajednicu koja je bitno u svijetu, okrenuta ljudima.²

¹ E. BIANCHI, *Kršćani u društvu*, Zagreb, 2016., 87-88.

² Usp. isto, 88.

2. Društvo ljudi

Pojam *društvo* (u smislu *družine*, tal. *compagnia*) u naše je vrijeme postao prilično dvosmislen. Taj pojam upotrijebio je Giuseppe Ruggieri u izrazu *društvo vjere* kako bi s pomoću njega označio teološki proces, tumačenje vjere u okviru zajedničkoga proživljavanja ljudskih iskustava. Joseph Ratzinger podrazumijeva da Crkvu treba reformirati kao družinu; zajedništvo i oslobođenje. Nasuprot tomu, pod pojmom *društva ljudi* želimo upozoriti na situaciju u kojoj kršćanin doživljava samoga sebe kao onoga koji je s ljudima na uobičajen način, svakodnevno, svakoga radnoga dana: on je s njima na način da s njima jede isti kruh, da s njima hodi istim putem.³ Nikola Dogan napominje da je gubitak identiteta suvremenoga čovjeka najteži udarac postmoderne! Čovjek nigdje više nije kod kuće, a on za tim cijelim svojim bićem žeda. Kršćanin može tom čovjeku ponovno biti svjetlo i sigurnost u pitanjima njegova ljudskoga identiteta. U mnogim životnim okolnostima postmoderni čovjek ostvaruje nove vrijednosti kao što su bezbrižnost, udobnost, igre i zabava, očaranost nepoznatim i do sada neiskušanim.⁴ Stoga društvo ljudi podrazumijeva da sam strpljiv s ljudima, a to provodim u djelo tako što sudjelujem u Božjem strpljenju u odnosu na ljudska vremena i mjesta, onom strpljenju koje je postojano i svojstveno Bogu i Kristu, koje je spremno čekati, koje se očituje u tome što je on »strpljiv prema vama jer neće da tko propadne, nego hoće da svi prispiju k obraćenju« (2 Pt 3, 9). Riječ je ponajprije o tome da sačuvamo Radosnu vijest, da je

ne prenosimo drugima u lošoj komunikaciji, kao što se, nažalost, često događa.

Carmelo Dotolo govori o odgovornosti Crkve za naviještanje pa kaže: »(...) može se razumjeti ključna odgovornost Crkve za naviještanje kršćanske kerigme, prema kojoj je Bog sa sobom pomirio čovječanstvo. Pozvana na neprestano poticanje vijesti o kristološkoj novosti, Crkva ostvaruje identitet upravo u stalnom i djelatnom ponazočivanju spasenjskog obećanja i u reinterpretaciji koju zahtijeva tijekom vremena.«⁵ Ne treba se voditi ni opsjednutim fanatizmom niti se prepustiti pasivnosti koja je čedo indiferencije prema projektima i kulturama drugih, nego se zalagati za ostvarivanje jedinstva, koje će nam otvoriti pogled na novi obzor. Nikola Dogan u svom članku dodaje da je isto tako neshvatljivo da bi se mučenik oružjem, poput fanatika, suprotstavljao svojim mučiteljima. Mučeništvo tada gubi svoj identitet te je samomu sebi negacija. Ako se netko oružjem suprotstavlja, ne može biti mučenik, jer mučenik stoji u neposrednoj suprotnosti prema fanatiku: fanatik ide u smrt iz mržnje i iz prosvjeda. Mučenik je uvijek mučenik iz ljubavi i s ljubavlju. On u svojem mučeništvu propovijeda nov svijet, Božji svijet u kojem vladaju i nova, Božja pravila života.⁶ U tome je zadaća kršćana koji se zalažu za takvu komunikaciju s ljudima koja će predstavljati i sud i zauzimanje stava, ali će to zato biti sud o grješniku do kojega smo doprli tako što smo s njim sjeli za isti stol, ispovijedajući vlastitu solidarnost u grijehu. Gilberth Keith Chesterton lijepo to opisuje: »Želim voljeti

³ Usp. isto, 90-93.

⁴ Usp. N. DOGAN, Ludost križa. Teologija mučeništva, u: *Crkva u svijetu* 41(2006.)4, 417.

⁵ C. DOTOLO, *Moguće kršćanstvo. Između postmoderniteta i religioznog traganja*, Zagreb, 2011., 244.

⁶ Usp. N. DOGAN, Ludost križa, 5.

svojega bližnjeg, ne zato što je on ja, nego upravo zato što on nije ja.⁷

3. I po cijenu mučeništva

U Pracrkvi mučeništvo je glavni oblik svjedočenja kršćanske vjere u doba progona, a mučenik je glavni kršćanski uzor. Ignacije Antiohijski dao je teološko obrazloženje mučeništva, a Polikarpovo mučeništvo (155.) prvi je izvještaj ranokršćanskoga mučeništva.⁸ U povijesti Kristove Crkve svjedočenje se očitovalo na različite načine. Ipak, od svih načina i formi mučeništvo je najuzvišeniji oblik svjedočenja. Zato se treba zapitati: Kako je moguće da kršćanina progone? Kako je moguće da postoji mučeništvo? Dovoljno je da se osvrnemo na Isusa Nazarećanina: u času križa, u tom trenutku kada se na Isusa izlijeva sva mržnja ovoga svijeta, on se suživljuje s društvom, živi tu miroljubivu komunikaciju s ljudima u najuzvišenijem obliku. Kad je podignut između dvaju zlikovaca, Isus pokazuje da je sposoban stati na isto mjesto na kojem su oni koji su *bez Boga*, ateisti, te uspijeva izreći: »Oče, oprosti im, ne znaju što čine« (Lk 23, 34), a razbojniku upućuje ove riječi: »danas ćeš biti sa mnom u raju!« (Lk 23, 43) Kako da se, u tom kontekstu, ne sjetimo Ignacija Antiohijskoga, Polikarpa iz Smirne, zatim cijeloga niza mučenika koji doseže do našega doba.⁹

Dolazeći u posjet Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, 7. lipnja 2003. godine, papa Ivan Pavao II. iskazao je svoje poštovanje mnogim mučenicima na ovim prostorima, od onih

najranijih do suvremenih i nama poznatih. Papa u svome pozdravnom govoru spominje i srijemske mučenike te mučenike iz Dalmacije: »Mislim na mučenike iz prva tri stoljeća – posebno na srijemske mučenike i one s područja cijele rimske Dalmacije – te na mučenike iz kasnijih vremena, sve do onih iz prošloga stoljeća s junačkim likom blaženoga kardinala Alojzija Stepinca.«¹⁰ Gdje god izbije na vidjelo kršćanski radikalizam, gdje se spomen na Krista pokaže autentičnim i djelotvornim, upravo tu kršćanin treba biti svjestan da je moguće ispiti kalež. Mučeništvo nije projekt za koji su potrebne posebne pripreme ni stvaranje povoljnih okolnosti, kao što ono nije projekt vlastitoga postizanja svetosti, već je ono događaj u kojem Bog predaje vjernika zlikovcima i utoliko predstavlja čisti Božji dar.¹¹

Zašto kršćane progone? Odgovor daje crkveni otac Justin, filozof i mučenik koji je jedan od najznačajnijih kršćanskih apologeta. Justin u svojim *Apologijama* navodi da kršćane mrze zbog Kristova imena: »(...) samo nas se zbog Kristova imena mrzi i kao krive osuđuje na smrt, premda nismo počinila nikakva zlodjela; drugi pak štuju drveća, rijeke, miševе, mačke, krokodile i mnoga druga nerazumna bića.« Justin time naznačuje jednu *apsurdnost* mržnje prema kršćanima, nasuprot onima koji štuju nerazumne stvari. To možemo poistovjetiti i s današnjim vremenom u kojem ljudi ili traže razne bogove ili uopće ne vjeruju, što dovodi do raznih kriza u čovjeku.¹² Čuveni Chesterton s daškom satire to opisuje: »Možda je naposljetku, kršćanstvo

⁷ Usp. G. K. CHESTERTON, *Pravovjerje*, Split, 2015., 180.

⁸ Usp. Mučeništvo, u: *Opći religijski leksikon*, Zagreb, 2002., 608.

⁹ Usp. E. BIANCHI, *Kršćani u društvu*, 102-103.

¹⁰ Govor Svetoga Oca u zračnoj luci na Krku, u: *Papa Ivan Pavao II. u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji. Prilog Vjesnika Đakovačke i Srijemske biskupije*, Đakovo, 2003., 3.

¹¹ E. BIANCHI, *Kršćani u društvu*, 106.

¹² Usp. JUSTIN, *Apologije*, Split, 2012., 46-47.

normalno, a svi njegovi kritičari na različite načine ludi.«¹³

Kakva je situacija u današnje vrijeme? Danas moramo biti svjesni da je Crkva postala *manjina*, da je ona *stado malo* (usp. Lk 12, 32), te zato trebamo iznova postati sljedbenicima Gospodina Isusa Krista tako da unesemo u svoj obzor i neprijateljstvo svijeta, pa i po cijenu mučeništva, a da nas ne obuzme duh križarskoga pohoda, neprijateljstva i odvajanja od svijeta. Nikola Bižaca daje jedan cjelokupan pogled na ovu stvarnost. Svakdje ondje gdje ljudi žive zajedno, gdje se susreću njihovi pojedinačni i skupni interesi, različite kulture, svjetonazori i ideologije tamo se otvara i prostor za više ili manje radikalno svjedočenje istinitosti. No to nužno otvara mogućnost da u nekom društvenom kontekstu, određenom trenutku povijesti takvo iskazivanje i praksa budu doživljeni kao ugroza. To se događa kada politički pokreti i sustavi i nositelji vlasti zaključče da su drugi i drukčiji opasni po mir, stabilnost, istinu, etičnost, humanost, kolektivni identitet. U takvim situacijama uvijek će biti ljudi koji će, neovisno o pritiscima i cijeni koju za to treba platiti, ostati vjerni svojemu uvjerenju, a posebno onomu što za njih predstavlja apsolutni temelj njihova života i smisla.¹⁴ I to vidimo po primjeru silnih kršćanskih mučenika, u prošlosti, sadašnjosti i koji će se nastaviti, nažalost, i u budućnosti. Jer to je naša istina, za istinu živimo i umiremo. Mučenici su, prkoseći zlu, svjedočili veličinu čovjeka, njegove slobode i njegova poziva, ali i dobrotu, uzvišenost i ljepotu božanskoga. Stoga, zahvaljujući na poseban način baš tim

ljudima, njihovu oduševljenju, odlučnosti i ljubavi, kraljevstvo Božje nije nikad prestalo rasti uza sve tamne strane ljudske povijesti.¹⁵ Za Krista svagda vrijedi živjeti i umirati: jer kršćanin ne živi za samoga sebe niti za sebe umire, nego za Gospodina: »Živimo li dakle ili umiremo – Gospodinovi smo« (Rim 14, 8). »Sveti budite! Jer sam svet ja« (Lev 19, 2; Pt 1, 16). Tako govori Gospodin i kao što se Božja svetost pojavila u najgušćem i najuzvišenijem obliku u Kristovu križu, kao točki na kojoj je postignut najveći stupanj zajedništva s ljudima, tako se svetost kršćana, Crkve, mora očitovati u logici križa. Potrebni su nam svetc i svete zajednice, svete Crkve! Samo na taj način svijet može biti pozvan da *uzvjeruje* u Isusa Krista i onoga koji ga je odaslao.¹⁶ Ratzinger upravo govori da će budućnost Crkve i ovaj put, kao i uvijek, oblikovati svetc i.¹⁷ U raspetome Bogu očituje se *imago Christi* kao Božja i ljudska patnja, a u uskrsnome Kristu očituje se *imago Dei* i *imago hominis* kao slika spašenoga svijeta. Zato je za novoga čovjeka, čiji lik izranja iz Isusova križa, smrti i njegova uskrsnuća, važno suobličavati se uskrsnome Kristu, trajno postajati *imago Christi*.¹⁸ Nadalje Ratzinger kaže da su u suvremenom svijetu, rođenom iz agnosticizma i relativizma, mučenici za današnjega čovjeka uvjerljiva snaga i uzor, ali i izazov, provokacija. Suvremeni čovjek živi u svijetu koji nema oslonca, nema središta ili sigurnosti. I to je danas njegova globalna muka. Stanje je još više neizvjesno jer na obzoru njegove svakidašnjice nema neke nove misli, ideje, projekta ili sličnoga što bi mu pružilo

¹⁵ Usp. isto, 272.

¹⁶ E. BIANCHI, *Kršćani u društvu*, 111.

¹⁷ Usp. J. RATZINGER, *Vjera i budućnost*, Zagreb, 2011., 92.

¹⁸ N. DOGAN, *Ludost križa*, 7.

¹³ Usp. G. K. CHESTERTON, *Pravovjerje*, Split, 2015., 124.

¹⁴ N. BIŽACA, Zapažanja o teologiji mučeništva, u: *Služba Božja* 49(2009.)3, 271-272.

moгуćnost oslonca. On trajno живи под *diktaturom relativizma* i zbog toga trajno pati.¹⁹ Mi kršćani, ali i svi drugi ljudi, moramo nastojati da u svijetu uopće ne bude prilika za mučeničko svjedočenje ili da zaista bude što manje situacija u kojima će jedni progoniti i ubijati druge jer ovi drukčije misle i žive, a ponajmanje ako ovi drugi, na tragu Isusa Krista, uspijevaju ljubiti čak i svoje progonitelje. Dosljedni svjedoci uvijek su potrebni, ali nikako i nasilje nad svjedocima! No, nažalost, to je ipak samo želja jer će mučenika, kršćana i nekršćana, poradi Krista i vrijednosti kraljevstva uvijek, u većoj ili manjoj mjeri, biti do kraja svijeta.²⁰

4. Oblikovani euharistijom

Enzo Bianchi pita se gdje možemo crpiti snagu da ostvarimo tu mogućnost društva i sljedbeništva, pa i po cijenu mučeništva. Reći će da ta mogućnost počiva u euharistiji, u otajstvu vjere i *agape* koja je u samom srcu crkvenoga života. Upravo iz euharistije proistječe snaga da se slijedi Gospodina jer euharistija u svojoj punini predstavlja prinošenje vlastitoga života kao žrtve Bogu, a time i izvor onoga zajedništva koje itekako nadilazi granice same Crkve i upućuje nas na zajedništvo sa svim ljudima.²¹ U euharistiji nalazimo neku vrstu tihoga učiteljstva i na to učiteljstvo trebamo obratiti mnogo više pozornosti jer u svojstvu mjesta na kojem se ostvaruje teandrička simbolika, iz kojega crpimo život s onu stranu smrti, kao mjesto na kojem se postiže zajedništvo i kao najsnažnije mjesto za vođenje naših dijaloga, euharistija nam obznanjuje prinošenje vlastitoga

života kao dara, očituje nam dakle besjedu o križu. Drugim riječima, dati se oblikovati euharistijskom logikom znači ponovno obznaniti ljudima otajstvo Isusa koji umire i uskrsava, a to znači u konkretnom obliku izreći besjedu o križu. U euharistiji je temeljno držanje zahvala Bogu za sve stvari i za svakoga, prinošenje vlastitoga života kao žrtve, zagovornništvo za sve ljude, uspostava komunikacije s Bogom. Pristupiti euharistijskom otajstvu utoliko znači pristupiti Božjoj ljubavi, koja se ljudima prenosi dok su još u grijehu, dakle koja do njih dopire dok još žive u neposlušnosti. Naime upravo u euharistiji Bog prihvaća grijeh svijeta, prihvaća u svom otajstvu smrt, zlo, krivicu, pa sve ozdravljuje i oprašta. Svijet je pozvan da postane euharistijom: to se pak događa u Kristovoj smrti i mučeništvu njegovih sljedbenika, dakle u zajedništvu Krista i njegovih učenika sa svim ljudima.²²

Dolazak kraljevstva, *posljednjih stvari*, ne tiče se kršćanina samo u psihološkom vidu, ne znači tek očekivanje novoga svijeta već ukazuje na povijest kao konstitutivni element svijeta kao takvoga i smješta ljudski opstanak u situaciju gibanja, postojanja, potičući ne na bijeg, nego na vrjednovanje povijesti. Upravo tako eshatološka perspektiva predstavlja bitnu dimenziju euharistije kao liturgije. U današnje vrijeme ona se itekako tiče samoga vjernika jer zadire u njegovo sadašnje bivanje u svijetu i podsjeća ga na ono što je stekao krštenjem, a to je tekovina jednoga identiteta koji se razlikuje od prethodnoga, koji mu je pak bio dodijeljen tjelesnim rođenjem, domovinom, odnosno društvenim položajem. U tom stanju, u kojem se potvr-

¹⁹ Usp. J. RATZINGER, *Vjera, istina, tolerancija. Kršćanstvo i svjetske religije*, Zagreb, 2004., 123.

²⁰ Usp. N. BIŽACA, *Zapažanja o teologiji mučeništva*, 272.

²¹ Usp. E. BIANCHI, *Kršćani u društvu*, 112.

²² Usp. isto, 113.

đu je očekivanje časa u kojem će Bog odjelotvoriti ono što mi ljudi ne možemo sami, mučeništvo se očituje kao eshatološka gesta počevši od Stjepanove smrti: ono predstavlja glasoviti događaj koji se slavi u euharistijskoj liturgiji, mučeništvo je eshatološka svetkovina *par excellence*. Eshatologija je utoliko povezana s ljudskim djelima jer je u njoj ušćuvan za nas bitni spomen križa, koji se naviješta u uskrsnuću kojim Bog kruni mučenikov čin. Sve to predstavlja tiho, ali djelotvorno učiteljstvo euharistije, koje sprječava zbrku što bi mogla nastati između ljudskoga i Božjega djela, a pritom ukazuje na sinergiju koja postoji između to dvoje te sprječava nastajanje bilo kakva raskoraka između Crkve i svijeta, između pripadnosti Kristu i društvu ljudi.²³ Da bi Kristova žrtva i proslava bila plodna i živa stvarnost, trebaju joj prethoditi praštanje, solidarnost, ljubav prema bližnjemu i zahvalnost. Tako iz euharistijskoga slavlja i nakon njega izlazi društveno i socijalno zalaganje za sve, a posebno za ugrožene i potrebne, osobito unutar Crkve, ali i šire, u društvu i svijetu. Tek tada euharistija u životu pojedinaca i zajednice nastavlja Kristovo djelo služenja i darivanja za život svijeta u

istini, pravednosti, slobodi i radosti.²⁴ Božje svjedočenje na Isusovu križu za čovjeka znači novu perspektivu, novi život iz smrti. Bez suobličavanja Kristu na križu, bez svjedočanskoga života u mučeništvu nijedan čovjek nije u stanju nadvladati svoju smrtnost kao potpunu ograničenost. To jedino Bog na križu čini mogućim.²⁵

Zaključak

Crkva uvijek negdje trpi mučeništvo. Ona u svom mističnom tijelu neprestano nosi rane i prima ubode. To je činjenica mučeništva u kršćanstvu. Najdublji je smisao mučeništva otajstvo Križa. Kristovo mistično tijelo, Crkva, uvijek krvari, dok traje proces otkupljivanja i spasenja. Zato nas ne smiju smesti i obeshrabriti progonstva i grobovi. Svejedno je jesu li to krvava progonstva ili nisu. Svejedno je je li to fizičko ili moralno umiranje. Svejedno je jesu li to nutarnje ili vanjske poteškoće. Tako je od početka Crkve, tako je do danas. Stoga kršćanski mučenik, umirući poput Isusa Krista za druge, umire proegzistentno za ostvarenje kraljevstva Božjega. Na taj način on je sličan Kristu, kao što i Krist u svojoj smrti slič svakome mučeniku.

²⁴ N. HOHNJEC, Euharistija, solidarnost i zajedništvo. Biblijsko-teološki i socijalni pristup, u: *Bogoslovska smotra* 70(2001.)3-4, 786.

²⁵ J. RATZINGER, *Vjera, istina, tolerancija*, 123.

²³ E. BIANCHI, *Kršćani u društvu*, 113-115.

Duhovnost laika

Marko Rubil, IV. god.

1. Kristov poziv svim vjernicima

Razmišljajući o evanđeoskom ulomku iz Matejeva evanđelja o radnicima posljednjega sata, neprestano mi odjekuje poziv: »Idite i vi u moj vinograd!« (usp. Mt 20, 1-16) Taj poziv nije upućen nekoj posebnoj kategoriji ljudi, nego svima. Normalno je da Bogu posvećene osobe, odgovarajući na taj poziv, imaju drukčije, specifičnije poslanje u odnosu na druge. No isto tako Gospodin poziva i vjernike laike i oni od njega primaju poslanje za Crkvu i za svijet. Mnogi crkveni dokumenti govore kako je laicima već po sakramentima utisnut trostruki *munus* (dar i zadaća) koji laika osposobljava kao *proroka*, *svećenika* i *kralja* prema njegovoj svjetovnoj naravi. Tako vidimo da su i laici, kao i klerici, pozvani na služenje i naviještanje evanđelja unutar svoga staleža. Dekret Drugoga vatikanskoga sabora o apostolatu laika *Apostolicam Actuositatem* govori da apostolat laika proizlazi iz samoga njihova kršćanskoga poziva i da današnje vrijeme zahtijeva da apostolat bude jači i širi. Kako bi se mogla obavljati ta zadaća koju Crkva stavlja pred laike, treba se njegovati duhovni život. Duhovnost je ona iz koje crpimo snagu za svakodnevni vjernički život, ali i za poslanje na koje smo pozvani. Budući da je laicima svojstveno da žive usred svijeta i bave se svjetovnim poslovima, oni su od Boga pozvani da, plamteći kršćanskim duhom, ispunjavaju svoj apostolat u svijetu poput kvasca.¹ Tako Crkva

pred vjernike laike stavlja izazov naviještanja evanđelja i to primjerenim životom, ukorijenjenim u Kristu i življenim u vremenitim stvarima. *Kompendij socijalnog nauka Crkve* reći će: »Sve svjetovne ljudske zbilje, osobne i društvene, okruženja i povijesne prilike, strukture i ustanove, vlastito su mjesto života i djelovanja kršćana laika. Te zbilje primatelji su ljubavi Božje; zauzimanje vjernika laika mora odgovarati tomu viđenju i dokazati se kao izraz evanđeoske ljubavi: biti i djelovati u svijetu za vjernike laike nije samo antropološka i sociološka, nego također i na osobit način teološka i crkvena stvarnost.«²

2. Njegovati istinsku duhovnost

Nadalje *Kompendij socijalnog nauka Crkve* govori kako su laici pozvani njegovati istinsku laičku duhovnost koja će ih učiniti novim muškarcima i ženama koji će biti uronjeni u otajstvo Boga. Kratko bih se zaustavio kod ovoga pojma *njegovati*. Nešto njegovati znači brižno se brinuti o nečemu, svakodnevno voditi pažnju o nekome ili nečemu. Ta riječ u meni budi asocijaciju na nešto osjetljivo, nešto čemu trebamo dati više pažnje nego ostalim stvarima. Na tragu toga reći ću kako je duhovnost osjetljivo područje kojemu moramo pristupiti s velikom važnošću i odgovornošću. Ako smo od Krista dobili poziv (*Idite i vi u moj vinograd*), na taj poziv moramo odgovoriti s jednakom ozbiljnošću. Od nas se zahtijeva uspostavi-

¹ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o apostolatu laika »Apostolicam Actuositatem«, u: ISTI, *Dokumenti*, Zagreb, 72008., br. 1.

² PAPINSKO VIJEĆE IUSTITIA ET PAX, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Zagreb, 2005., br. 543.

ti odnos s Bogom. Taj odnos zahtijeva stalno produbljivanje i bolje upoznavanje. Ne možemo Boga upoznati bez da provodimo vrijeme s Njim. Znanje o Bogu potrebno je i važno, ali ako se zadržimo samo na teoretskoj razini bez istinskoga odnosa s Bogom (molitva), sve postaje bezvrijedno. Boga prije svega upoznajemo čitajući i meditirajući njegovu Riječ, ali i razgovorom s Njim. To od nas traži da odvojimo vrijeme za molitvu svakoga dana, a ne da Bogu damo samo par minuta koje su nam ostale u danu. Tek tada na pravi način počinjemo *njegovati* istinsku duhovnost. Njegovati kvalitetan duhovni život od nas traži napor i trud koji će nam se kasnije sigurno isplatiti.

3. Biti uronjen u otajstvo Krista

Vidimo da se pred nas osim njegovanja duhovnosti stavlja još jedan važan cilj, a to je *biti uronjen u otajstvo Boga*. Dakle od nas se očekuje da ne ostanemo na površini, nego da sve dublje i dublje uranjamo u neiscrpivo otajstvo Boga. Mogu reći da tu već Crkva pred vjernike laike stavlja poziv na svetost. Samo ljudi koji su uronjeni u Boga mogu mijenjati ovaj svijet jer je svaki dio njih i njihova života prožet Bogom. Takvi ljudi započinju dan s Bogom, ispunjavaju sve obveze s Bogom i na kraju završavaju svoj dan s Bogom. To zahtijeva potpuno predanje Bogu, prepustiti svaki dio svoga života onomu koji je taj život udahnuo u nas, vjerovati da nas On ljubi takve kakvi jesno i biti spremni ispunjavati poslanje na koje nas poziva. Uronjenost u Boga preobražava čovjeka u novo stvorenje u Kristu: »Dakle, je li tko u Kristu, nov je stvor. Staro uminu, novo, gle, nastal!« (2 Kor 5, 17) Tek kada budemo uronjeni u Boga, moći ćemo svojim životom druge pridobiti za Njega.

4. Euharistija – temelj i izvor duhovnoga života

Crkveni nam dokumenti jasno govore da izvor i temelj našega duhovnoga života moraju biti sakramenti, osobito euharistija. Euharistija je najsavršenija molitva, gozba na kojoj se hranimo tijelom i krvlju Isusa Krista, bez koje se ne može kvalitetno razvijati naš duhovni život. Upravo je euharistija ta koja u nama pobuđuje ljubav. Jer »Bog je ljubav« (1 Iv 4, 8) i »oganj je što proždire« (Pnz 4, 24) u našim srcima svaku zemaljsku ljubav. Plamen božanske ljubavi Isus pali u svakome tko ga pobožno prima u tome sakramentu. »Sveta Katarina Sienska, promatrajući u rukama nekoga svećenika presvetu hostiju, imala je dojam da se radi o vatrenoj kugli te se čudila kako se od toga plamena nisu zapalila sva ljudska srca. Lice svete Ruže Limske toliko je išaravalo svjetlost nakon pričesti da je druge zabljesnulo, a istodobno je bilo toliko vruće da bi opeklo one koji bi ga dotakli.«³ I sveti Ivan Zlatousti potvrđuje svetost i važnost euharistije kada govori da je euharistija oganj koji nas toliko užije da svojim plamenom ljubavi budimo strah i trepet zlih anđela.⁴ Vidimo da je euharistija iznimno važna za naš duhovni život, da je često primanje Kristova tijela ono koje preobražava naše srce i suobličuje ga Kristu.

5. Odgovoriti na Božji poziv

Vjerujem da u dubini duše svakoga vjernika, koji je po vjeri i sakramentima kršćanske inicijacije suobličen Isusu Kristu, usađen kao živi član u Crkvu i tako postao aktivni subjekt spasenjskoga poslanja, zasigurno

³ A. LIGUORI, *Kako ćemo ljubiti Isusa Krista*, Split, 2014., 23.

⁴ Usp. isto, 24.

odzvanja Gospodinov glas koji ga poziva da uspostavi odnos s Njim. Da bismo čuli taj glas moramo se maknuti od buke ovoga svijeta i u tišini svoga srca oslušivati što nam Gospodin govori. To nije uvijek lako, ali je prijeko potrebno kako bismo skupili duhovnu snagu za poslanje u svijetu koje Bog traži od nas. Isus nas je pozvao da budemo sol zemlje i svjetlo svijeta (usp. Mt 5, 13-14). Ako ne budemo njegovali odnos s Njim, sol će obljutaviti. Čime će se onda ovaj svijet osoliti? Ako istinsko svjetlo ne bude gorjelo u našim srcima, kako ćemo biti svjetlo ovome svijetu koji je u tami? Sin Božji jest i došao na zemlju da zapali taj oganj i drugo ni ne želi nego da taj sveti oganj gori u našim srcima. Naša je dužnost njegovati to svjetlo koje je Bog snagom Duha Svetoga upalio u našim srcima.

Ovdje mi se čini jako važna uloga Božje riječi. Čitamo u psalmu: »Tvoja riječ nozi je mojoj svjetiljka i svjetlo mojoj stazi.« (Ps 119, 105) Božja riječ jest ta koja nam daje jasnoću, na neki način osvjetljava nam put kojim trebamo ići, usmjerava nas na pravi put, daje nam sigurnost koraćanja na putu spasenja. Ona nas štiti na našem putu i čuva u istini, što nam potvrđuje i knjiga Mudrih izreka: »Sva-

ka je Božja riječ prokušana, štit onima koji se u nju uzdaju.« Važno je da Božja riječ u našim srcima postane *živa i djelotvorna* (usp. Heb 4, 12) jer tek tada je možemo nositi drugima i ona može mijenjati živote drugih. Ujedno nas Božja riječ poziva i na poslanje (*Idite i vi u moj vinograd*): »Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju.« (Mk 16, 15) Riječi koje nam Krist upućuje pozivaju nas da iziđemo iz sebe i budemo otvoreni za druge. Duhovnost nije svrha samoj sebi, kako bi samo nama s Bogom bilo lijepo, nego nas istinska duhovnost poziva na djelovanje, da i drugima donesemo ljepotu Krista i života s Njim. Laici će svoje poslanje ispunjavati u svijetu, gdje će mnogo lakše doprijeti do ljudi koji su daleko od Boga. Pozvani smo svojim životom i riječju pronositi evanđelje svemu stvorenju, *ukvasati* cijelo društvo evanđeljem. Budimo svjesni da Bog računa s nama unatoč svim našim slabostima i nedostacima. Tvoja otvorenost i spremnost služenju Njemu dovoljna je da On preko tebe učini velike stvari. Stoga, dragi prijatelji, neka se svatko od nas preispita kako živi, njeguje li pravu i istinsku duhovnost, radi li uistinu u vinogradu Gospodnjem ili smo se oglušili na Kristov poziv: *Idite i vi u moj vinograd!*

Govor pape Franje o siromaštvu

Marijana Kvaka, apsolventica

Uvod

Papa Franjo već dugo svojim životom *progovara* o siromaštvu i brizi za siromašne. Prije pontifikata je među ljudima bio poznat kao izrazito skromna osoba koja se koristi javnim prijevozom i živi u iznajmljenom stanu umjesto u biskupskoj palači, što mu je i pribavilo nadimak *kardinal siromašnih*. Papa često smeta onima kojima nije u interesu živjeti uz druge i za druge, onima koji mirno spavaju, iako svjesno ili nesvjesno utječu na siromaštvo, ratove, nemire ili bilo koji ljudski jad i trpljenje. Gomilanje bogatstva i nemar za nesretne obilježavaju naše društvo već stoljećima. Iako se i prije pape Franje govorilo i pisalo o tome (jer, srećom, uvijek su postojali zabrinuti pojedinci puni ljubavi koji su željeli mijenjati stanje i svijet), prošlih je godina baš on na udaru kritika, čak i u nekim katoličkim krugovima. Nama mora biti jasno da je svijet potrebno mijenjati na bolje i truditi se svim silama pomoći potrebitima. Čak i oni koji nisu kršćani i koji se ne vode nadahnutim riječima iz svetih knjiga trebali bi bar imati savjest i ljudskost koja im to isto nalaže. Svoje ime izabrao je tako što ga je nakon izbora zagrlio i poljubio prijatelj kardinal rekavši mu: *Ne zaboravi siromahe*. Te su mu riječi odzvanjale u ušima i pomislio je na Franju Asiškoga, čovjeka mira i siromaštva koji ljubavi i čuva stvorenja. Uzevši to ime, preuzeo je i veliku odgovornost brige za siromašne. On nas potiče da pogledamo, a onda je na

nama da potaknemo druge i učinimo konkretne stvari.

Lumen fidei* i *Laudato si'

U četvrtom poglavlju enciklike *Lumen fidei* Papa nam progovara o vezanosti vjere i općega dobra. Oslanjajući se na Poslanicu Hebrejima, govori kako je vjera predstavljena ne samo kao putovanje nego i kao građenje, pripravljanje mjesta na kojem će ljudi moći boraviti u zajedništvu. Graditelji, poput Noe i Abrahama, oslanjaju se na vjernoga Boga, što rezultira postojanim vezama među ljudima. Zatim Poslanica Galaćanima svjedoči kako se svjetlo vjere, povezano s ljubavlju, stavlja u konkretnu službu pravednosti, mira i prava. Da nema vjere i ljubavi, ljudsko jedinstvo bilo bi temeljeno samo na koristi, strahu i dobiti, a ne na dobroti zajedničkoga života i radosti koju pobuđuje nazočnost drugoga. Umijeće građenja treba služiti općemu dobru i pravednost mora biti prisutna. Govor o vjeri često podrazumijeva i govor o bolnim kušnjama. Oni koji pate često su posrednici svjetla – tako je bilo sa svetim Franjom i njegovim gubavcima, sa svetom Majkom Terezijom i njezinim siromasima iz Calcutte. Iako oni nisu mogli otkloniti sve njihove nevolje, trpljenje ipak podsjeća da je vjernikovo služenje općemu dobru uvijek služba nade. Snaga vjere, nade i ljubavi potiče nas da prigrlimo brige svih ljudi.¹

¹ Usp. FRANJO, *Lumen fidei*, Zagreb, 2014., br. 50-57.

Laudato si' enciklika je o brizi za zajednički dom u kojoj Papa progovara o zlu koje se nanosi zemlji, a time i samom čovječanstvu jer su briga za prirodu, pravednost prema siromašnima, zauzimanje za društvo i unutarnji mir neraskidivo povezani. Dramatične posljedice uništavanja okoliša utječu na živote najsromašnijih. Mnoga onečišćenja pogađaju nas svakoga dana i izloženost tvarima koje onečišćuju zrak stvara opasnost po zdravlje, pogotovo siromašnijih osoba koje nemaju *privilegiju* dobre medicinske skrbi. Klimatske promjene danas su jedno od gorućih pitanja, a njihove će najteže posljedice u sljedećim desetljećima najviše osjetiti zemlje u razvoju. Mnogi siromašni žive u mjestima koja su posebno pogođena pojavama vezanima uz zatopljenje i njihova sredstva uzdržavanja ovise o prirodnim dobrima i onome što ekosustav daje. Oni nemaju drugih mogućnosti prilagođavanja klimatskim promjenama i suočavanja s prirodnim katastrofama te je njihov pristup socijalnim uslugama i službama zaštite ograničen. Za primjer, zbog klimatskih promjena dolazi do migracije životinja koje se ne mogu prilagoditi, što zatim utječe na život siromašnih koji moraju napustiti domove te i sami migrirati i to s velikom nesigurnošću za vlastitu budućnost. Problem je što se tim ljudima u međunarodnim konvencijama ne priznaje status izbjeglica, već sami nose teret života koji su ostavili iza sebe i nemaju nikakve pravne zaštite dok vlada opća ravnodušnost prema njihovim tragedijama. Tu je prisutno i pitanje vode, dok je u bogatijim društvima prisutna navika rasipanja, iako su već premašene granice iskorištavanja planeta, još nije riješen problem siromašnih. Pitka voda nužna je za čovjekov život, a nestašicom je osobito pogođena Afrika. Kvaliteta raspoložive vode loša je, što svakodnevno uzrokuje smrt mnogih siroma-

ha. Među njima su raširene bolesti povezane s vodom i mnoge podzemne vode onečišćene su industrijskim djelatnostima.²

Propadanjem okoliša i srozavanjem društva na poseban su način pogođeni najranjiviji: za primjer – iscrpljivanjem ribljih zaliha najviše su pogođeni mali ribari koji žive od ribarenja i nemaju načina promijeniti zanimanje, onečišćavanje voda najviše utječe na najsromašnije koji nemaju mogućnost kupovati vodu u boci, povećavanje razine mora utječe na siromašne koji se nemaju gdje preseliti. Nije dovoljno razvijena svijest o isključenima koji pate, a riječ je o milijardama ljudi. Neki njihov problem žele riješiti predlažući smanjenje nataliteta, no pogrešno je kriviti demografski rast umjesto ekstremni i selektivni potrošački mentalitet. Problem je što zemlje u razvoju zapravo hrane bogate i razvijene zemlje jer je pristup vlasništvu nad njihovim dobrima njima onemogućen sustavom tržišnih odnosa i vlasništva koji je izopačen. Bogate zemlje trebale bi pomoći siromašnima umjesto da ih iskorištavaju i potrebno je posvetiti veću pozornost potrebama siromašnih, ranjivih i slabijih u raspravi u kojoj često dominiraju interesi moćnih.³

Bogat i siromah imaju jednako dostojanstvo jer obojicu ih Jahve stvorio (usp. Izr 22, 2): On je stvorio mala i velika (usp. Mudr 6, 7) i On daje da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima (usp. Mt 5, 45). Paragvajski biskupi kažu kako svaki seljak ima pravo posjedovati razumni udio zemlje gdje može zasnovati dom i od kojega može uzdržavati svoju obitelj i osigurati si egzistenciju. Mora imati pristup sredstvima stručne naobrazbe, zajmovima, osiguranju i tržištu. Novozelan-

² Usp. FRANJO, *Laudato si'*, Zagreb, 2015., br. 5-29.

³ Usp. *isto*, br. 48-61.

dski biskupi pitali su se što znači zapovijed *ne ubij* kada dvadeset posto svjetskoga stanovništva troši dobra u tolikoj mjeri da siromasima i njihovim naraštajima otima ono što im je potrebno za preživljavanje.⁴

***Evangelii gaudium* i »Ova ekonomija ubija«**

U apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* papa Franjo u 53. broju progovara o ekonomiji isključivanja i nejednakosti te kako takva ekonomija ubija. Ne shvaća kako u današnjem svijetu nije neka vijest da je stari beskućnik na ulici umro od hladnoće, ali je vijest kako je vrijednost burze pala za dva boda. Nepravda je toleriranje činjenice da se hrana baca, a ljudi umiru od gladi i sve podliježe zakonima jačega, gdje moćniji proždire slabijega. Posljedica je toga isključivanje ljudi koji su stavljeni na rub društva, nemaju posao, budućnost, izlaz. Promatra ih se kao potrošno dobro kojim se može koristiti, a onda baciti.⁵

Zbog tih riječi konzervativni američki krugovi Papu su nazvali marksistom, a nešto kasnije list *The Economist* naziva ga Lenjinovim sljedbenikom! Papu su pogodila mišljenja da previše govori o siromasima, marginaliziranim i posljednjima. Pisalo se svašta, od toga da ne poznaje ekonomiju, zatim da demonizira kapitalizam – jedini sustav koji siromasima omogućuje da budu manje siromašni, da povlači politički neispravne poteze – poput odlaska na Lampedusu kako bi molio pred morem koje je postalo grobnica tisućama doseljenika koji su bili u potrazi za nadom, do toga da su njegove riječi obilježene kao krivovjerne. Pitamo se zašto nekima smeta

Papin govor o siromaštvu, kritiziranje idolopoklonstva novca. Zašto se općenito želi ušutkati osobe koje podižu glas o socijalnim temama, imigraciji i siromaštvu? Odakle tolika uznemirenost zbog Pape koji iznova afirmira socijalni nauk Crkve?⁶

»Neki još uvijek zastupaju teoriju *ekonomije kapanja* prema kojoj će ekonomski rast, potaknut slobodnim tržištem, neizbježno uspjeti stvoriti veću pravednost i socijalnu uključenost u svijetu. To mišljenje, koje nikada nije potvrđeno činjenicama, izražava grubo i naivno povjerenje u dobrotu onih koji drže u rukama ekonomsku vlast i u mehanizme prevladavajućeg ekonomskog sustava koje se kuje u zvijezde. U međuvremenu, isključeni i dalje čekaju. (...) Razvila se globalizacija ravnodušnosti. Postajemo, a da toga nismo gotovo ni svjesni, neosjetljivi na bolni vapaj siromašnih, ne plaćemo više zbog boli i patnje koja je snašla druge i čak ne osjećamo potrebu da im pomognemo, kao da je netko drugi pozvan sve to činiti, jer je to nešto što se nas ne dotiče.«⁷

U četvrtom poglavlju Papa progovara o uključivanju siromašnih u društvo. Kaže da iz naše vjere u Krista, koji je postao siromašan i koji je uvijek bio blizak isključenima, proizlazi briga za cjelovit razvoj najzanemarenijih. Svi kršćani pozvani su promicati siromašne i uključivati ih u društvo. Posjedujemo milost, stoga ju trebamo pokazati solidarnošću. Biblija obiluje govorom o nužnosti pomaganja siromasima i ako se time vodimo, vidimo da je solidarnost odgovor onih koji znaju da su socijalna udruga vlasništva i univerzalno određenje dobara postojali prije

⁴ Usp. isto, br. 94-95.

⁵ Usp. FRANJO, *Evangelii gaudium*, Zagreb, 2013., br. 53.

⁶ Usp. A. TORNIELLI, G. GALEAZZI, *Papa Franjo – ova ekonomija ubija*, Split, 2015., 5-11.

⁷ FRANJO, *Evangelii gaudium*, br. 54.

privatnoga vlasništva. Privatno posjedovanje dobara opravdava se potrebom njihova očuvanja i povećanja tako da bolje služe općem dobru, te se zbog toga solidarnost treba živjeti kao odluka da se siromašnomu vrati ono što mu pripada. Planet pripada čovječanstvu, neki su rođeni u oskudnim i nerazvijenim krajevima, no to nije opravdanje da žive s manje dostojanstva dok druge nacije okreću leđa od njihova stanja. Sretniji se trebaju odricati u korist nesretnijih, slušajući njihov vapaj, trebaju im pomoći u razvoju. Nije bit u tome da se svima osigura samo hrana ili dolično uzdržavanje, već da ih se dovede do blagostanja i napretka. Kao što nas uči apostol Jakov – milosrđe prema drugima omogućuje nam da iziđemo kao pobjednici na Božjem sudu. Siromašni preko svojih patnji upoznaju Krista patnika i trebamo dopustiti da nas oni evangeliziraju. U njima trebamo otkriti Krista, posuditi im glas u njihovim traženjima, biti im prijatelji, cijeniti ih, slušati ih, razumjeti i prihvatiti tajanstvenu mudrost koju Bog želi preko njih podijeliti s nama.⁸

»Kada bih ispovijedao u bivšoj biskupiji, onima koji su pristupali uvijek sam postavljao pitanje: Dajete li milostinju? (...) Onda bih još pitao: Recite mi, kada dajete milostinju, gledate li u oči onoga ili one kojima dajete? (...) Dodirnete li ruku onoga ili one kojima je dajete ili samo ubacite novac? To je problem: Kristovo tijelo, dodirnuti Kristovo tijelo, na sebe preuzeti patnju za siromahe. Za nas kršćane siromaštvo nije sociološka, filozofska, ni kulturna kategorija: ne, to je teološka kategorija. Rekao bih možda čak prva kategorija jer se Bog, Sin

Božji, ponizio, postao je siromah kako bi hodio s nama.«⁹

Projekti pomoći siromašnima samo su privremeni odgovori i sve dok se problemi ne riješe tako da se odbaci apsolutna autonomija tržišta i napadnu strukturni uzroci nejednakosti, ne će biti riješeni svjetski problemi. Nejednakost je korijen društvenih zala.

Upravljanje Crkvom te intervju i tiskovne konferencije

Roberto Rusconi u djelu *Upravljanje Crkvom – pet izazova za papu Franju* u četvrtom i petom poglavlju progovara o Crkvi siromaha i popravljajući Crkve koja je u ruševinama. U jednoj od svojih homilija papa Franjo za polazište uzima Isusove riječi upućene učenicima: »Ne stječite zlata, ni srebra, ni mjedi sebi u pojase.« (Mt 10, 9) Želio je reći kako bi djelovanje Crkve trebalo biti potpuno besplatno. Želi se reći kako bitno čvorište siromaštva Crkve ne predstavlja posjedovanje dobara, već način na koji se njima koristimo. Papa Franjo od početka je pontifikata *drukčiji*. Uzeo je ime Franje Asiškoga, siromašnoga brata kojem je Bog uputio poziv da popravi Crkvu koja je u ruševinama. Ne uzevši ime prethodnika, pokazao je kojim putem želi usmjeriti svoj pontifikat. Izjavio je da vidi kako je Crkvi danas najpotrebnija sposobnost liječiti rane i grijati srca vjernika.¹⁰

Čitajući Papine intervju i tiskovne konferencije, nalazimo zanimljive izjave o siromaštvu. Papa progovara o automobilu kojim se koristi naglašavajući da na taj način svjedoči

⁹ A. TORNIELLI, G. GALEAZZI, *Papa Franjo – ova ekonomija ubija*, 18.

¹⁰ Usp. R. RUSCONI, *Upravljanje Crkvom – pet izazova za papu Franju*, Zagreb, 2014., 225-232.

⁸ Usp. *isto*, br. 186-193.

jednostavnost i siromaštvo, na što posebno potiče svećenike jer, kako kaže, ljude boli kada su Bogu posvećene osobe navezane na novac.¹¹ Na upit novinara koji se interesirao o trpljenju djece i gladnih Papa govori kako bismo s hranom koja nam preostane i koju bacamo mogli prehraniti mnoge. Kad se ne bismo ponašali rasipnički i kada bismo reciklirali hranu, glad bi se u svijetu smanjila. Svakoga dana deset tisuća djece umre od gladi, a koliko tek plače zbog gladi!? Papa predlaže rad s humanitarnim organizacijama i dostavljanje hrane potrebitima. Također osuđuje kult blagostanja. Govori kako je sveti Franjo imao ideju smještanja teme siromaštva na evanđeoski put. Isus kaže kako ne možemo služiti dvojici gospodara, Bogu i bogatstvu, te da se će se na konačnom sudu uzimati u obzir naša blizina sa siromaštvom, a upravo ono udaljuje od idolopoklonstva i otvara vrata Providnosti.

Nadalje spominje temu globalizacije i kaže da, iako je spasila milijune od bijede, mnoge druge osudila je na glad jer je s ovim ekonomskim sustavom ona postala selektivna. Progovara i o srži evanđelja govoreći da je to pokazivanje ljubav prema ranjenima i siromašnima i ističe kako se upravo Isus rado približio siromasima i marginaliziranim. Papa se osvrnuo i na tugu koju osjeća kada vidi fotografije izgladnjele djece i kaže da se nalazimo u lošem ekonomskom svjetskom sustavu u kojem je središte novac, a ne čovjek. Smatra da smo podlegli grijehu idolatrije novca i da ekonomiju pokreće požuda za što većim posjedovanjem.

Papu plaše i moralno i materijalno siromaštvo. Govori da se gladnom čovjeku može

pomoći tako da ga se nahrani, ali ako je on ostao bez posla, suočava se s drugom vrstom siromaštva i gubitkom dostojanstva. Može otići u *Caritas* i dobiti pakete, ali siromaštvo mu tjera srce u propast. Postoje slučajevi mnogih osoba koje idu u pučku kuhinju i pune srama potajno nose kući hranu. Dostojanstvo im se potpuno osiromašuje i žive u stanju potištenosti.¹²

Zatim se Papa osvrće i na kulturu odbacivanja i daje primjer svoje biskupije u Buenos Airesu gdje se u jednoj zoni s jedne strane nalazilo 36 luksuznih restorana, a s druge strane gladni ljudi. Bili su jedni uz druge i ljudi imaju tendenciju naviknuti se da je to jednostavno tako. Papa daje i primjer Rima i bolesnoga beskućnika kojega su odbili u bolnici, a on se obratio svećeniku. Svećenik ga je odveo u bolnicu savjetujući mu da se pravi da je pao u nesvijest. Svećenik je sve objasnio, u bolnici su ga primili i otkrili da ima upalu trbušne opne. Da je taj čovjek bio sam, umro bi.

Govoreći o korupciji i bogatstvu, Papa navodi kako postoje dobri bogataši koji se svojim sredstvima koriste za pomoć drugima. Nepravednost bogatstva jest kada radniku ne isplatiš pravednu plaću i gomilaš novac na njegovu siromaštvo. Papa Franjo odgovarao je i na pitanja o izbjegličkoj krizi. Izbjeglice gleda kao ljude koji bježe od rata i gladi. Progovara o uzrocima njihova jada i o tome što mi možemo učiniti. Migracija je uvijek bilo i ljude moramo prihvaćati. Na pitanje novinara o stavu oko bodljikavih žica koje zemlje grade kako bi spriječile dolazak imigranata Papa naglašava kako se svi zidovi jednom sruše i da to nije rješenje. Europa je u nevolji, ali moramo shvatiti zašto dolazi val

¹¹ Usp. J. M. BERGOGLIO, *Papa Franjo odgovara, intervjui i tiskovne konferencije*, Zagreb, 2016., 50.

¹² Usp. isto, 124-184.

imigranata i naći rješenje koje nije gradnja zidova i ograda.¹³

Zaključak

Papa Franjo odlučio je na tragu duhovnih plodova Jubileja milosrđa ustanoviti Svjetski dan siromaha kako bi u cijelom svijetu kršćanske zajednice postale konkretan znak Kristove ljubavi prema posljednjima i najpotrebnijima. Tom prigodom upućuje vjernicima, ali i onima koji to nisu, poruku pod nazivom *Ne ljubimo riječima, već djelima* u kojoj progovara o razlozima pokretanja Svjetskoga dana siromaha i smjernicama za njegovo dostojno obilježavanje. Glavni naglasak Papine poruke jest djelatna ljubav, koja se ne pokazuje riječima, već djelima te *caritas* kao izvorno poslanje Crkve, kao što to čitamo u Djelima apostolskim. Papa podsjeća na temeljno opredjeljenje za siromašne te poručuje da je molitva srce svih konkretnih inicijativa uoči i na dan obilježavanja prvoga Svjetskoga dana siromaha.¹⁴ Prvi Svjetski dan siromašnih obilježen je 19. studenoga 2017. godine i pritom je Papa u svojoj poruci istaknuo kako siromasi nisu problem, nego od njih možemo nauči-

ti bit evanđelja. Crkva bi trebala posebno promišljati o tome da se siromaštvo nalazi u srži evanđelja i kako se kršćani trebaju dokazati djelima po uzoru na prve kršćane koji su služili i dijelili sve što su posjedovali. U svojoj se poruci Papa osvrnuo i na siromaštvo duha na koje smo svi pozvani, što znači imati ponizno srce koje prihvaća da smo ograničena i grješna stvorenja, pomažući nam tako nadvladati napast da se osjećamo svemoćnima i besmrtnima. Moramo naučiti čuti vapaj siromaha i prepoznati ljude koji trpe, sve one koji su ugnjetavani, marginalizirani, mučeni, izrabljivani i gaženi. Papa nas poziva na *susret* kako ne bi sve ostalo na riječima, već da zbiljski pogledamo, pokažemo solidarnost i pomognemo i na taj način i sami rastemo shvaćajući kako nam dijeljenje sa siromašnima omogućava razumijevanje najdublje istine evanđelja.¹⁵ Srž Papine poruke za Svjetski dan selilaca i izbjeglica koji se održava 21. siječnja jest primiti, zaštititi, promicati i integrirati selioce i izbjeglice. Stanje onih koji bježe od rata i siromaštva naziva *znakom vremena*, a svaki stranac koji kuca na naša vrata prigoda je za susret s Isusom Kristom.¹⁶

¹³ Usp. J. M. BERGOGLIO, *Papa Franjo odgovara. Intervjui i tiskovne konferencije*, 266-402.

¹⁴ Usp. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/prvi-se-put-obiljezava-svjetski-dan-siromaha-ustanovio-ga-papa-franjo---496258.html> (5. 12. 2018.)

¹⁵ Usp. http://hr.radiovaticana.va/news/2017/06/13/papa_franjo_u_poruci_za_svjetski_dan_siroma%C5%A1nih/1318735 (5. 12. 2018.)

¹⁶ Usp. http://hr.radiovaticana.va/news/2017/08/21/selioce_i_izbjeglice_treba_primiti_za%C5%A1tititi_i_integrirati/1332019 (5. 12. 2018.)

Techno sapiens

Darin Gibanjek, IV. god.

Uvod

Suvremena arheologija i antropologija potvrđuju da je prvi čovjekov artefakt bio kamena oštrica napravljena u davnoj prošlosti. Bio je to alat koji je istodobno služio kao oruđe i oružje, što upućuje na zaključak da se čovjek od tada služi umjetnim alatima dvostruke namjene, oruđima i oružjima. Međutim tijekom duge, duge prošlosti ti jednostavni alati, ili tehnika u svom najjednostavnijem obliku, nisu plašili čovjeka. Naprotiv, pomagali su mu da se oslobodi strahova i opasnosti koje su mu dolazile od prirode koja ga je okruživala. No danas nije više tako. Tijekom cijele suvremene čovjekove povijesti, od kada je tehnika doživjela golemi razvoj, nitko više ne može sa sigurnošću predvidjeti što će se dogoditi na planu razvoja tehnike. Goleme promjene nastaju ne tijekom jednoga stoljeća, već unutar jednoga desetljeća. Čovjek je jednostavno ostao zatečen rezultatima svoga uma i svojih ruku. Na trenutke se čini kao da mu stvari izmiču iz ruku, kao da on više nije gospodar situacije. Njegov duh podvojeno reagira na takvu situaciju: s jedne strane ushićen je rezultatima njegove stvaralačke djelatnosti, ali s druge strane strepi pred mnogim pitanjima koja mu ta ista tehnika postavlja, a na koja on još uvijek ne daje jednoznačne i sigurne odgovore. Kada su ljudi 1933. god. saznali za prvu avionsku nesreću u Sloveniji (svi su putnici poginuli), neki je sluga, timareći konje u jednom nerazvijenom sjevernoistočnom dijelu Slovenije, otprilike ovako mudrovaio: »Pravo nek im bude. Nemaju oni što tražiti u zraku. Zrak je za ptice.« Iako ta izjava podsjeća na okorjeli sadizam, ona ipak sadrži zrno mudrosti. Taj

seljak može se prikazati kao neprijatelj napretka, a samim time i kao mrzitelj čovječanstva. U to vrijeme, u prvoj polovici 20. st, svi su se zaklinjali za napredak, za slobodu, za tehniku kao vrijednosti modernoga svijeta, dostignuća koja čovjeku jamče bolju budućnost i stvarno životno blagostanje. Međutim nije prošlo ni pola stoljeća i tehničkoga je čovjeka počela obuzimati egzistencijalna groznica. Što su jasnija otkrića i tehnička čuda, to su tamniji na obzorju obrisi budućnosti. I baš zato je mudrovanje slovenskoga konjušara sve aktualnije.¹

1. Današnje vrijeme

Ne znam hoćemo li se svi složiti, ali nekako nam se danas sve poremetilo, izokrenulo, kao da smo se nekako izgubili u svoj toj tehnici i tom golemom napretku te kao da se utrkujemo s vremenom. Čovjek danas živi dulje i bolje nego ikad prije: imamo TV u boji, znamo što se u kojem kutku svijeta događa, imamo računalo, male i goleme ručne telefone, a skoro svaka obitelj i barem nekakav automobil. Cijeli tjedan prosječni građanin može jesti meso, a s trima obrocima dnevno spadamo u 20 % vrlo bogatoga stanovništva. K tomu je ovoga ljeta karta za London stajala 20-ak eura. Obolijevamo, a hranimo se zdravo hranom koja je prerađivana izišla iz najmodernijih prehrambenih industrija, a imamo medicinu koja je itekako uznapredovala (punimo se raznoraznim vitaminima, koji nam se obilato nude u raznim oblicima). Tehnologija, digita-

¹ Usp. A. TRSTENJAK, *Kroz prizmu riječi*, Đakovo, 1998., 298.

lizacija, vjerske slobode i neslobode, modernizam u svim granama civilizacije, mnogo-brojni stručnjaci i stvari da ti pamet stane... A opet, golema masa naših ljudi bez obzira na zdravlje, novac i uz posjedovanje raznorazne najmodernije tehnike koju čovjek *mora* imati nekako je prazna i nezadovoljna, egzistencijalno shrvana i depresivna. Koristimo se svim tipovima tehnike ne pitajući se je li to dobro ili korisno, uzimamo od drugih sve i svašta, od najbanalnijih primjera vidjevši kakav mobitel imaju svi tamo u Americi (npr. u nekoliko mjeseci isti tip mobitela postane, osobito među mladima, *IV* i odjednom ga svi moraju imati). Evo nekoliko primjera koji to najbolje oslikavaju. Mladi u New Yorku masovno hodaju sa slušalicama u ušima, naravno, i naši moraju tako odmah hodati, diljem Amerike u parkovima, gdje se ljudi idu odmoriti od bučnih ulica i zagađenoga zraka od mnogo automobila, postavljaju se zvučnici i pušta se glazbu, nigdje više nema tišine, kao da je se bojimo i, naravno, to se i kod nas počelo raditi. Netko u dalekoj civilizaciji spusti hlače skroz do koljena, razveže tenisice, okrene šiltericu naopako, nedvojbeno i neupitno je da i mi moramo slijediti njihov *svijetli* primjer.²

Sve je gore i gore. Sve je više pacijenata u ludnicama i bolnicama, zatvori su prepuni. U Nizozemskoj i Južnoj Koreji otvorene su prve klinike za ovisnike o tehnici, napose o videoigrama.³ Dileri, narkomanija, seksualne mutacije u odnosu na ono što je prirodno. Tu su i moderni komunikacijski uređaji, brzina, sve je *na dugme*, sve je dostupno, a opet smo prazni. Izloženi smo velikom priljevu informacija, a kultura nam je nula. Do nedavno su još neke vrijednosti i postojale, ali ulaskom u 21. st. i one polako nestaju. Na djelu je suro-

vo robovanje velikim korporacijama i manjini koja vlada svijetom i pravi globalni biznis zabave. Potrebno je što banalnijim i izokrenutim sadržajem privući djecu, mlade. Tu istu našu djecu koja imaju površni odgoj od svojih roditelja i sve manje opće kulture te su kao takvi magnetno usmjereni na najbanalnije sadržaje koji stimuliraju najniže porive. Ne prođe ni 24 sata bez stimulansa, od slabijih poput kofeina i nikotina, preko alkohola, do droge i seksa. Poznati ljudi koji su otišli u New York živjeti i raditi govore da je sramota da nisi imao barem jednu homoseksualnu vezu. Neka si *hetero*, ali moraš imati i neku istospolnu avanturu, makar i seksualnu da bi te smatrali *civiliziranim*. Čovjek ide prema materijalnom napretku, a propada duhovno. Sve se više govori o kraju svijeta, ali mislim da ovo nije kraj. Čovjek je sposoban i za gore. Brzina kojom živimo i koja nam je nametnuta vodi u kladionicu, na psihijatriju, kod dilera, u javnu kuću, zaludenosti videoigrama koje su uzele toliko maha zbog sve realnije simulacije ili u restorane: »Zašto su na Zapadu ljudi predebeli? Zato jer im je duša beskrajno gladna, a tijelo im je sito. Oni jedu da utaže glad, ne fizičku, već duhovnu, a ona se ne može utažiti u fast foodu.«⁴

2. *Fall in love with »techno«*

Biti u vezi s operativnim sustavima? Ponekad mi se čini da nas je mnogo u takvim vezama – to su oni koji se ne skidaju sa *smartphonea* čak i kad idu na izlet koji uključuje slobodno penjanje pa *čekiraju Facebook* dok vise nad provalijom. Ili pak oni koji se ne ustaju od računala, pa nema šanse da ikad i odu na izlet. Kad gledate neki pametni telefon – kao što je

² Usp. M. GLOGOVIĆ, *Jao, jao Babilon je pao*, Svetice, 2011., 164-167.

³ Usp. J. MUŽIĆ, *Rat protiv čovjeka*, Zagreb, 2015., 66.

⁴ Usp. A. JOVANOVIĆ, *Spasenje*, u: <https://stil.kurir.rs/lifestyle/54675/tezak-put-od-narkomana-do-monahana-ostrogu-krenuo-sam-putem-kojim-nisma-ima-na-meru-da-idem> (14. 2. 2019.)

iPhone, koji je onako zaobljen i spreman na svaki dodir, sve to indirektno ukazuje na ono što nazivamo seksualizacijom i erotizacijom tehnike, a i samoga *gadgeta*. Zasad umjetne emocije ne postoje u *gadgetima*, barem koliko znamo. Mediji su nedavno, doduše, prenijeli vijest kako je jedan robot za čišćenje domaćinstva *počinio samoubojstvo*. Prezasićen dosadnim poslom, robot se nekako sam stavio u pogon i dovezao na upaljenu ploču štednjaka na kojoj je izgorio – to je valjda robotski pandan ljudskom *burn outu* na radnome mjestu koje je izvor stresa. Kad su nam računala, telefoni tvrdoglavi, smrznuti, traže da se *resetiraju*. Je li to neki njihov emocionalni pandan, protest? Nije li to na neki način i trenutak u kojem pokazuju neku *osobnost*, iako nam ona ide na živce jer ništa od toga ne želimo vidjeti. Kad bismo takva stanja računala antropomorfirali, počeli ih nazivati delikatnim, nestvarnim i visoko individualnim, bismo li u računalima počeli prepoznavati i emocije? Kad za nas ta računala ne bi bila samo fragmentirane, smrznute kante elektroničkoga *bofla* koje nam usporavaju život koliko ga i ubrzavaju?⁵

3. Čovjek koji luta

Suvremeni tehnički čovjek nalazi se u neprestanom pokretu, i to u neakvoj užurbanosti. Pretvara se u modernoga nomada. Odjednom smo se našli pred dosad nepoznatim seljenjem naroda. Cijeli je svijet u stalnom pokretu. Svi putujemo. Turizam je nova grana civilizacije koju ranije nitko nije poznao. Danas jedva da nekoga nađemo kod kuće. Tehnički čovjek nije nikad u pravom smislu kod kuće, ne rađa se kod kuće, ne vjenčava se kod kuće, uglavnom ne živi kod kuće niti umire u svom domu, umire na cesti, u zraku, na moru ili is-

pod zemlje. Čovjek više nije kao nekad s putnim štapom u ruci, nego s tehničkim napravama. Jeziva je pritom spoznaja da tehničkom čovjeku putniku za razliku od nekadašnjega putnika, naposljetku uopće nije stalo do toga hoće li kamo stići, hoće li stići na kraj putovanja, već mu je putovanje postala svrha sama po sebi. Kada bismo brojna putovanja analizirali i to doista objektivno, egzaktno, bez ikakvoga subjektivnoga tumačenja, ustanovili bismo da je u biti smisao putovanja jedino u tome da ljudi jednostavno putuju, da se kreću, da ne miruju, da se omamljuju u svom gibanju. Tu se vidi taj egzistencijalni nemir tehničkoga čovjeka. Ili, kako Guardini opisuje, današnji je čovjek kao slijepac koji tumara u mraku te nije ni svjestan da hoda prema provaliji.⁶

4. Moć tehnike

Pojam zatvorske ćelije u mnogima budi negativne konotacije. Najčešće se povezuje s određenim zlodjelima koja su prethodila zatvaranju pojedinih osoba, a njih se percipira kao lišene slobode i time usamljene, otuđene, ali i opasne za društvo i okolinu. Ne ulazeći sada u sudske postupke, pitanje nevinosti i krivnje, tj. činjenicu da i nevini ljudi mogu završiti u zatvoru, čini se da, kada je riječ o dugotrajnom odsluženju zatvorske kazne, postoje dvije vrste ljudi. S jedne strane postoje oni koji su se pomirili sa svojom situacijom i s vremenom zadovoljili svoju zatvorsku ćeliju te si stvaraju svoj mali svijet koji im pruža sigurnost te prividnu slobodu i znanje. S druge strane postoje ljudi koji se svim silama trude pobjeći iz zatvora jer žude za slobodom i odbijaju tu lažnu, prividnu slobodu koju stvaraju ovi prvi pomirujući se sa situacijom kakva jest. Kada govorimo o toj drugoj kategoriji ljudi, tu također moramo razlikovati one koji doslovno, fizički, žele po-

⁵ Usp. I. SALEČIĆ, *Zaljubljeni u virtualnog lika*, u: <http://www.cosmopolitan.hr/clanci/ivan-salecic/zaljubljeni-u-virtualnog-lika> (2. 1. 2016.).

⁶ Usp. A. TRSTENJAK, *Kroz prizmu riječi*, 299-301.

bjeći i one koji na misaonoj razini, primjerice pisanjem, žele ostvariti taj čin bijega u slobodu. Mi smo danas u svojevrsnom zatvoru. No gdje je on vidljiv? Zatvor o kojem ovdje govorimo nije zatvor u doslovnom smislu, rekli bismo da je riječ o virtualnom (*cyber*) zatvoru naše tehničke civilizacije. Umjesto spoznaje, nama dominiraju, uz pomoć sveprisutnoga marketinga, stimulirane želje i tako smo *kollektivno izdresirani*, hodajući zombiji vođeni pametnim telefonima i *gadgetima* najnovije generacije. Naime čovjek, iako ima moć nad samim stvarima, on nema »moć nad vlastitom moći«.⁷

5. Za tehniku ili protiv tehnike

Današnje vrijeme nosi u sebi svijest o krhkosti našega planeta usred svemira. Jedino čovjek ima tu moć i mogućnost djelatno mijenjati svoj okoliš i svoj život. Umjesto prostora za ljudski život, dobili smo prostor ispunjen strahom i apokaliptičkim vizijama kraja svijeta. Posve je vidljivo da proživljavamo tjeskobu pred svojom budućnošću. Danas svi živimo oblike krize u strahovima, depresijama, nesigurnostima čovjeka i njegova okoliša. Kriza koju nazivamo ekološkom mnogo je dublja i složenija stvarnost koja ima mnogostruke dinamike i procese. Ona se pokazuje kao antropološka kriza, tim više što je čovjekovom moći i tehnikom prostor života postao plošan i uzak. Ne vidi se više ono kako i otkud čovjek i zašto čovjek ako se samo pita o funkcionalnosti čovjeka i njegova svijeta. Naše ponašanje pokazuje koji je i kakav je sadržaj vrijednosti naše nutrine iz koje dolaze motivacije. Naše vrijeme jest vrijeme duboke krize antropologije, na čije je mjesto stupila tehno-scijentistička svijest koja briše razliku između dobra i zla, a do-

kidajući tu moralno-etičku razinu, čovjek je postao žrtva svojega eksperimenta i plaća cijenu u obliku strahova, tjeskobe i ugroženosti. Zato i samo to pitanje biti za tehniku ili protiv nje ne vodi do rješenja problema.⁸

Očito je da uloga tehnike u čovjekovu životu može biti dvojaka: pozitivna i negativna, sve ovisi o njegovu duhu. Pa kako je čovjek autor tehnike, onda je on u svijet tehnike unio i nešto svojega, zato ne iznenađuje činjenica da tehnika unaprjeđuje život i razara ga, kao i sam čovjek. Stoga bi bilo pogrešno negirati tehniku i tehnička dostignuća, posebno je to pogrešno u ime neke bolje prošlosti, koje nikada nije ni bilo. Problem tehnike postoji i on se mora i može riješiti, ali to se sigurno neće dogoditi negiranjem tehnike, nego njezinim podvrgavanjem čovjekovu duhu. Samo s pomoću duhovnoga principa, koji je u njemu, čovjek »postaje nezavisan od prirode i od vlasti tehnike« nad njim.⁹ Zato je svaka pobuna protiv tehnike i njezina razvoja besmislena, kao što je pogrešno i odbacivanje tehnike kao proizvoda zla s kojima netko ne želi imati nikakvoga posla. Isto tako pogrešno je čovjekovo zatvaranje prema tehnici. Jedino pravo rješenje može se pronaći na putu umnoga prodiranja u problem tehnike, na putu našega otvaranja prema njezinoj biti.¹⁰

Zaključak

Ljudski duh tijekom povijesti zauzimao je vrlo specifičan odnos prema tehnici. Naime, dok je ona bila nerazvijena, čovjek ju je prihvaćao kao pomoćno sredstvo koje mu je olakšavalo život. Ali danas, kada se ona ra-

⁷ Usp. Š. ŠOKČEVIĆ, *Filozofija moći* Romana Guardinija, u: *Diacovensia* 23(2015.)3, 259-262.

⁸ Usp. A. BEKAVAC, *Suvremeni izazovi globaliziranog svijeta*, u: *Bogoslovska smotra* 84(2014.)2, 349.

⁹ Usp. B. DADIĆ, *Čovjekov duh pred izazovom tehnike*, u: *Filozofska istraživanja* 23(2003.)2, 259-290.

¹⁰ Usp. *isto*, 292.

zvila u takvu silu da šačica ljudi koja njome upravlja može odlučivati o sudbini cijeloga svijeta (atomska bomba i sl.), sve ovisi o duhovnom i moralnom profilu tih ljudi. Tim se pitanje tehnike s gospodarsko-sociološke razine prenosi na metafizičko-etičku razinu i nužno postaje duhovnim pitanjem, a u krajnjim konzekvencijama religijsko-eschatološkim pitanjem. To znači da se mora nastaviti misaoni napor za pronalaženjem jasno-ga objašnjenja toga fenomena kako bi ga se usmjerilo samo na dobro čovjeka. Jedan od glavnih razloga za ovakvu situaciju nalazi se u činjenici da se taj problem više promatrao sa sociološkoga, jednim dijelom i s etičkoga stajališta, ali sigurno nedovoljno s duhovnoga. Zato čovjek mora najprije duhovno proživjeti problem tehnike, mora ga iskusiti iz svojih najvećih dubina, a tek potom je moguća i filozofska obrada toga iskustva. Često se znalo isticati kako je tehnika potpuno iznakazila današnjega čovjeka, te da je stoga ona kriva za sva ljudska zla. Takav je stav ne samo pogrešan nego je izravno protiv ljudskoga dostojanstva. Ne može se odgovornost za stanje dehumanizacije u kojoj se našao suvremeni čovjek prebacivati na neživu tehniku. Za ovakvo stanje nije kriva tehnika, nego sam čovjek. Točno je da se ne smije dopustiti vlast tehnike nad čovjekom, ali to nije posao nikakve tehničke organiziranosti, nego slobodnoga napora čovjekova duha. Stoga moramo jasno reći da je »dehumanizacija stanje čovjekova duha; njegov odnos prema čovjeku i svijetu«, a ne stupanj razvijenosti tehničkih proizvoda. Sasvim je jasno da onda i izlaz iz ovoga stanja može ostvariti samo čovjekov slobodni duh.¹¹

Nije li obveza svih ljudi dobre volje, svih institucija koje žele biti u službi općega dobra,

uključujući i Katoličku Crkvu, da porade na obnovi čitanja knjiga i novina, pa tako i knjiga vjerskih sadržaja i crkvenih glasila jer to postaje obrana čovječnosti? Znati primjerice deset Božjih zapovijedi ili zapovijed ljubavi ne znači naučiti ih, nego moći ih *izguglati*, a zapamtiti ih više ne znači pomučiti se oko memoriranja sadržaja i poretka, nego imati ih *downloadane* i spremljene u mobitelu ili na memorijskom štapiću.¹²

Čovjek se danas osjeća ispunjenim i sretnim ako zadovolji svoje *foloverse* i *prijatelje* dovoljnom količinom objava i priča na *Facebooku* i *Instagramu*, jer ako nije ništa objavio i podijelio u toku dana tada je, kako bi se reklo, »promašio ceo fudbal«¹³. Ako se ponekad zapitamo ponašam li se ja kao vjernik katolik i dok sam u društvu, na utakmici, na poslu ili odvajam svoj liturgijsko-sakramentalni život od svoje svakodnevnice, isto tako možemo se zapitati ponašam li se kao vjernik katolik i u trenutku kada se koristim tehnikom. Doista, korištenje tehnikom može osoliti i osvijetliti našu svakodnevnicu ako su rezultati korištenja tehnikom izgradnja društva i nas samih. Čovjek sebi treba osvijestiti da nije on taj koji stvara, sve je već stvoreno, čovjek samo uzima iz prirode ono što je Bog stvorio i preoblikuje to u neki tehnički uređaj, te imati na pameti strah Božji, da ono dobro ne preoblikujemo u zlo.

¹² K. KRKAČ, Informatička apokalipsa i krštenje robota, u: *Hrvatska danas*, u: <https://hrvatska-danas.com/2018/11/20/informaticka-apokalipsa-i-krstenje-robot/> (20. 11. 2018.)

¹³ *Promašio ceo fudbal* – ta sarkastična fraza sportskih komentatora poznata je zbog same ekavice kojom se hoće naglasiti katastrofalna reakcija igrača koji se našao u izglednoj situaciji za postizanje pogotka, koji je bilo teže promašiti nego zabiti. Taj je izraz za mene oduvijek značio samo jedno, a to je da je taj koji je *promašio ceo fudbal* zapravo zalutao pri izboru zanimanja ili ne shvaća poantu bavljenja nečim.

¹¹ Usp. *isto*, 293.

NAŠA OSTVARENJA Promišljanja i radovi

Kamo ide Europa?

Matea Miličić, II. god.

Od razdoblja prosvjetiteljstva civilizacija se počela razvijati enormnom brzinom, što je posebice vidljivo u zadnjih nekoliko desetljeća. Gotovo se svakodnevno na tržište plasira neki novi proizvod i nastane opća potražnja za njim. U takvom se društvu posebice naglašava ljudski razum te se želi izbaciti Bog. On nije potreban. Ljudi su samodostatni i sposobni voditi svijet. A kamo ga vode? Pouzdajući se u iluziju superiornosti razuma, u posljednjih sto godina svijet su potresla dva kataklizmička rata koja su sa sobom odnijela oko sto milijuna ljudskih života. Tri velika diktatorska režima koji su istrebljivali sve one koji ne misle poput njih, koji su drukčiji na bilo koji način. I sve to pod krinkom zdravoga razuma. Kakav je to razum ako su te katastrofalne brojke i sveopći kolektivni strah posljedica njegova djelovanja? Stari kontinent bio je vodeći u tehnološkom napretku, u novim izumima te geografskim otkrićima nakon kojih je počela ekspanzija. Ta Europa ima stoljetne kršćanske korijene. Ona je imala svijetlu točku koja joj je bila zvijezda vodilja, ključna za izlazak iz *rano-srednjovjekovnoga mraka i straha* koji su sijali barbarski narodi. To je bila jaka, čvrsta vjera u Isusa Krista. Europa je prva imala velika sveučilišta koja je također osnovala Crkva.

Ta ista Europa danas doživljava duboku krizu izazvanu ponajviše globalizacijom, točnije,

amerikanizacijom. Uzmimo za primjer Noć vještica. Taj poganski običaj proširio se svijetom pa je tako prisutan i na našim područjima. Istina, mladi to ne vide kao nešto loše, već kao prigodu za maskiranje i zabavu. Ali što je uopće ta večer? Vjerovanje u poništenje razlika između materijalnoga i duhovnoga svijeta te večeri i puštanje duhova i demona na Zemlju. Veličanje samoga Sotone pod maskama kako se ne bi vidio pravi identitet osobe te mnoštvo nemoralnih radnji koje jedan kršćanin ne bi trebao dopuštati, a kamoli tek sudjelovati u njima. A sutradan je veliki blagdan u Crkvi, Svi sveti. Svi oni koji su živjeli idealom kršćanskoga života i mnogi koji su položili svoje živote za svoje bližnje ili za samoga Boga. Od tih ljudi možemo najviše naučiti jer su poput nas, obični ljudi koji su imali svoje terete i križeve koje nitko od nas ne bi htio nositi. Ali pouzdajući se u Gospodina, ostvarili su vječno blaženstvo. Oni su primjer i poticaj svakomu od nas. Također je u posljednjih nekoliko godina popularan advent. Ali ne onaj tradicionalni advent koji uključuje požrtvornost, budnost i spremnost na Božji dolazak, već onaj *vašar* po trgovima. Već se krajem ljeta počinju stavljeti božićni ukrasi, sve se vrti oko zabavnoga programa, mnoštva štandova s poklonima, kobasicama i kuhanim vinom. Također trgovački centri koji mame kupce šarenim plakatima i rekla-

mama o sreći u obitelji koja se postiže isključivo materijalnim blagostanjem.

A gdje je u tome svemu onaj kršćanski smisao? Ljudima je potreban Bog. To se vidi u mnoštvu situacija. Vlada kriza duhovnosti te se ljudi okreću raznim istočnjačkim tehnikama za postizanje sreće usprkos bogatstvu koje nudi kršćanstvo. Ljudi današnjega vremena brzo se zasite svega i stalno traže više. Tako je i s duhovnošću. Nije im dovoljna kršćanska ponuda, ponajprije jer ju smatraju zastarjelim, izvan vremena i konzervativnom. Probiru dijelove koji im se sviđaju i nije čudo da ne mogu popuniti onu prazninu u sebi. Treba se osloboditi krute formalnosti i svim srcem uroniti u neizmjernu ljubav koju nam Bog daje. To je *količina* i *intenzitet* koji mi ne možemo shvatiti. On je svoga Sina poslao za nas, koji je najnevinije biće, mučen i ubijen zbog naših grijeha, naših opaćina i nemoralnosti i to samo zbog ljubavi. To je ono što nijedan racionalni sustav ne će shvatiti i ne će nikada moći objasniti i zbog toga će se, pokušavajući iskorijeniti kršćanstvo, koristiti svim sredstvima ne bi li okrenuli ljude protiv istine govoreći o Crkvi kao legalnoj mafiji koja svojim naukom zatupljuje čovjeka. Svetci nam trebaju biti putokazi u životu. I u najgorim progonima, pod najtežim mukama, nisu odustajali od Gospodina, već su i dalje širili Radosnu vijest. Istina, nije lako biti kršćanin. Ne zbog pravila koje ono ima, već zbog odgovornosti koja je na svakome čovjeku. I u takvom vremenu, u kojem smo napadani sa svih strana i svim oružjima, padamo. Odustajemo. Jer je tako lakše. Jednostavnije je. Popuštamo pred tom stihijom koja nas sustiže i ne vidimo smisao. Padamo na najjednostavnijim zahtjevima koje Bog

stavlja pred nas; milosrđe, velikodušnost i ponajviše ljubav.

Ljudima nisu potrebna obećanja i propovijedi o vječnom životu s Bogom. Oni žedaju za konkretnim postupcima u svakidašnjici. Trebaju razumijevanje, a tko će ih razumjeti bolje od onoga tko je prošao sve to. Sam Isus. Toga ranjenoga, izloženoga sramoti i ubijenoga Boga treba približiti ljudima. Kroz njegov lik biti empatični s onima koji pate. Ali uvijek donositi nadu. Jer Isus je uskrsnuo, pobijedio je patnju, bol, tugu, čemer, jad i smrt. Najlakše je govoriti o opraštanju drugomu, ali uzalud je ako ja to ne ću činiti. To je klasično licemjerje koje dalje rađa nove grijeha i povlači u bezdan tame iz kojega je teško izići bez pravoga pokajanja i promjene. Pravi kršćanin strpljivo će i ponizno činiti ono što mu je Bog naložio usprkos padovima i neuspjesima. Ne će posustati usprkos svim preprekama, nego će moliti od Boga za jakost i strpljenje. Likovat će neprijatelji nad njim i pokušavati ga odvući s pravoga puta raznim psihičkim torturama. Ali ustrajnost u vjeri urodit će plodom. To ne ide preko noći, ali u duljem razdoblju vidjet će se rezultati. Krenut će se od malih, gotovo neprimjetnih situacija kao što su izmirenja unutar obitelji zbog neke nebitne sitnice, a završit će reformom cijeloga društva. Sjeme Riječi Božje naići će na plodno tlo. Zbog toga smo mi kršćani ovdje, da pripravimo put Kristovu drugom dolasku ne obazirući se na provokacije i poteškoće s kojima se susrećemo svakodnevno. Ono što prethodi svemu jest hrabrost u srcu, jer i sam Isus rekao je apostolima dok je hodio našim zemaljskim putovima: »U svijetu imate muku, ali hrabri budite, ja sam pobijedio svijet!« (Iv 16, 33)

Potreba za brigom o starijim osobama

Andrijana Lukadinović, V. god.

Uvod

U ovome radu promišljat ćemo o jednoj od najpotrebitijih skupina ljudi u društvu, starijim osobama. U današnje vrijeme česta je pojava ostavljanja starijih osoba u staračkim domovima. Stoga sam se uputila na mjesta na kojima mogu doći na druženja te u staračke domove i porazgovarala s ljudima koji tamo borave. Moram priznati da su me osobe dočekale s radošću jer, kako kažu, rijetki su im posjetitelji. No, bez obzira na samoću s kojom se susreću, osobe su bile veoma suptilne i vesele.

Susret sa starijim ljudima

Za prvi susret sa starijima uputila sam se u udrugu *Amadea* koja omogućuje boravak starijim ljudima u njihovim prostorijama. Tamo sam susrela 10-ak osoba za koje su mi rekli da su gotovo stalne gošće. Pokušala sam svoje vrijeme posvetiti svima njima. U razgovoru sam shvatila da su gotovo sve osobe koje dolaze tamo poprilično usamljene. Ne žele ići u starački dom jer se osjećaju još uvijek sposobnima za samostalan život. No priznaju da im nedostaje društvo, posebno s obitelji i prijateljima. Najčešći razlog nedolaska obitelji k njima jest taj što su napustili zemlju radi bolje budućnosti. Većina ih ima mnogo unuka i gotovo sa suzama u očima pokazuju njihove slike jer ih nisu vidjeli po nekoliko mjeseci. Kako bi taj osjećaj samoće nadomjestili, dolaze u *Amadeu* kako bi se družili s prijateljima. Najčešće rade rukotvorine, ovisno tko ima talenta za što. Jedna mi je starica pokazala kako *hekla* šal i kapu unuci koja će joj za blagdane doći u goste. Iz sjaja u očima mogla sam zaključiti koliko je starica bila uzbuđena što će

unuci napraviti iznenađenje te joj pokloniti nešto što je ona sama izradila. Osim *heklanja*, bilo je starica koje su radile cvijeće od krep-papira kako bi mogle pomoći udruzi. Vidjela sam kako su svi bili oduševljeni što mogu zajedno doprinositi nečemu. Priznaju mi kako im tako dani brže i ljepše prolaze. Najčešće u iščekivanju svojih najbližih.

Kućni posjet jednoj starijoj ženi koja boravi u *Amadei*

Potaknuta pričama u *Amadei*, u dogovoru s časnom sestrom, odlučila sam jedno popodne provesti s jednom starijom ženom. Razmišljala sam kako ću i ja jednoga dana biti u njezinim godinama te sam željela vidjeti, barem na jedan dan, kako se ti ljudi osjećaju. Moram reći kako sam se na samom dolasku osjećala kao da dolazim u svoju kuću. Gospođa je bila vidno uzbuđena što će imati društvo toga dana. Prije ručka govorila mi je o tabletama koje pije svakoga dana te mi je pokazala jedan papir na koji zapisuje koje tablete pije u koji sat jer bi inače zaboravila, s obzirom na to koliko tableta konzumira. Tužno je to koliko ljudi piju lijekova kroz godine, a ti lijekovi ih uopće ne liječe, nego samo pomažu da ne obolijevaju još više. Nakon ručka pokazivala mi je slike svoje djece i unuka i govorila o njihovim imenima, godinama, školama, gdje sada stanuju, koliko ju često posjećuju... Osim svih njezinih priča, pokazala mi je i kako se veze. Započela je raditi jednu majicu, koju sam osobno na kraju završila. Gotovo na kraju našega druženja pogledala sam s njom *Potjeru*. Kaže da voli gledati tu emisiju jer vidi da ima nade za ovaj svijet jer često tamo viđa mlade, pametne ljude. Također mi je rekla da rijetko kada ima

društvo da s njom gleda televiziju (a to najčešće radi kad je sama) jer voli komentirati što se u emisijama ili serijama događa.

Susret sa ženom koja boravi u staračkom domu

U nedostatku vremena nisam uspjela provesti jedan dan u staračkom domu, ali sam otišla upoznati se s nekim korisnicima doma. Upoznala sam jednu gospođu koja je završila u kolicima te sam joj obećala jedan dan provesti s njom. Gospođa mi je ispričala kako ima majku koja živi u ulici blizu moje te sestru koja živi izvan Đakova. Pričale smo o putovanjima, koja smo mjesta posjetile te smo zajedno došle do zaključka da su nam crkve najljepše građevine u gradovima koje smo posjetile. Ta mi se gospođa svidjela jer smo mogle pričati o temama srodnim mome fakultetu te mi je bilo drago što sam joj mogla pojasniti ono što baš i nije znala. Došao je i dan našega susreta koji je počeo veoma rano. Otišla sam u dom po nju te smo se uputile k njezinoj majci na kavu. Poslije kave došlo je još nekoliko starijih žena te smo zajedno molile krunicu. Moram priznati kako mi je to iskustvo bilo jako lijepo. Osim u crkvi, nigdje nisam susrela žene koje se nalaze i zajedno mole krunicu u nekom od njihovih domova. Nakon toga sam vrijeme provodila s njom i njezinom mamom. Pričala mi je o razlozima zbog kojih je odlučila otići u dom. Na moje iznenađenje, ona se sama odlučila na odlazak u dom, iz praktičnih razloga. Do sada su mi iskustva bila takva da većinom stariji ljudi ne žele odlazak u dom, da bi više voljeli ostati sami u kućama. Naime ova se gospođa odlučila na odlazak u dom zato što je zbog bolesti završila u kolicima. I sama je svjesna da joj je majka već starija osoba te da se ne može brinuti o njoj, a mnogo toga sama u kolicima nije u mogućnosti učiniti. U početku je bila uplašena kako će sve to biti, ali kaže da joj je s vremenom postalo lakše, posebno zato što

joj je dopušteno gotovo svako jutro posjetiti majku i popiti kavu s njom.

Otkad sam upisala fakultet imala sam naviku prošetati parkom. Sada sam tu naviku samo preusmjerila na to da ponekad prošetam s nekim kome bi bilo kakvo društvo dobro došlo. Uvidjela sam da možemo razgovarati o mnogočemu i da uvažava moje mišljenje, iako sam ja za nju dijete. Najčešće razgovaramo o putovanjima, gdje nismo još bile, a voljele bismo otići, o teologiji... Ima jako mnogo tema koje zanimaju starije osobe jer o njima baš i ne znaju, iako su dio naše vjere. Bilo mi je jako drago kad je ova gospođa pokazala interes za time i uvažila ono što sam joj rekla jer, kako i sama kaže: »Ipak si ti sve to učila.« Prije sam pokušavala o svemu tome razgovarati s bakama koje sam poznavala, ali me nisu uvažavale jer su one naučile drukčije. Zato mislim da nakon nekoga vremena i nekoliko naših susreta mogu reći da sam pronašla prijateljicu u ovoj gospođi. Je li loše imati nekoga prijatelja koji je stariji i iskusniji od tebe, a ipak te uvažava?! Pokušajte! Možda vam ne će svaka osoba biti draga, ali donijet će vam iskustvo, možda baš za vaš budući život.

Potreba palijativne skrbi

Kako je već poznato, najveća briga, pomoć i zaštita ljudima je potrebna na početku i na kraju njihova života. Zato je bitno u razdoblju života prije smrti da starije osobe imaju posebnu skrb, osjećaj topline i prijateljstva. Najčešće se starost povezuje s umiranjem, no u radu s tom kategorijom ljudi uviđamo kako oni gotovo i ne pomišljaju na smrt. Njima je glavna preokupacija očekivanje pomoći. Na suprotnoj strani toj kategoriji ljudi jesu mladi, koji imaju predrasude o starenju kao isključivo negativnom procesu. Naime sve češće izlaze članci koje govore kako su stariji postali velika smetnja u prenapućenom svijetu. Upravo takve predrasude zahtijevaju novi

odnos u skrbi za starije, čija načela možemo pronaći u dokumentima socijalnoga nauka Crkve. Naime ljubav prema bližnjemu jedno je od najvažnijih načela katoličkoga poimanja društvenih odnosa, te se u prvi plan stavlja briga za posebno ugrožene skupine ljudi u društvu, u koje spadaju i starije osobe.

U samim dokumentima socijalnoga nauka Crkve nailazimo na osnovna načela koja nam mogu poslužiti kao temelj za promišljanje i planiranje skrbi za starije osobe. Uviđamo kako je želja većine starijih osoba da umru u krugu obitelji, no, ipak, većina ih umire u nekoj od institucija zdravstvene ili socijalne skrbi ili, u najgorem slučaju, sami u svojim domovima. I sam Papa u *Povelji o pravima obitelji* rekao je kako »starije osobe imaju pravo da u krugu svoje obitelji ili, ako je to nemoguće, u prikladnim ustanovama nađu takvu sredinu u kojoj će svoju starost moći proživjeti u miru i vedrini«.

Danas često možemo čuti kako su stariji ljudi dosadni, kako stalno nešto traže ili trebaju, no moramo primijetiti da su takve osobe najčešće usamljene te tim svojim ponašanjem zapravo samo pokazuju da su još uvijek tu. Uviđamo da kada starijoj osobi pristupimo bez žurbe, ona će rado iznijeti svoja sjećanja na događaje iz svoje prošlosti. Time im dajemo priliku da pokažu kako su i oni ljudi koji su učinili značajnoga u svojim životima. Iskazivanjem svoje prošlosti oni samo potvrđuju svoj identitet te ga povezuju sa sadašnjošću. Naime mnogi stariji žele spoznati svoj život, rasvijetliti svoja prošla iskustva kako bi mogli mirno iščekivati svršetak svoga života i smrt. Nadalje ne možemo ne primijetiti kako su starije osobe najprisutnije u našim crkvama te si postavljamo pitanje: Što mi činimo za njih kad postanu nemoćni? Čovjek ostaje čovjek do zadnjega trenutka svoga života. I zato trebamo zaštititi svakoga staroga, bolesnoga i nemoćnoga čovjeka.

Dobrotvorno djelovanje, kao i ljubav i pomoć nemoćnima obvezuje svakoga čovjeka, pogotovo se to odnosi na kršćanina. Institucije danas omogućavaju edukacije obiteljima kako bi mogli postojati izvaninstitucionalni servisi za brigu o starijim osobama u obitelji. Upravo takva usmjerenost i Crkvi pruža mogućnost za veći angažman u skrbi za starije osobe. I prema samom evanđelju ne ćemo se moći pred Gospodinom opravdati jer je rekao: »Zaista, kažem vam, ne poznajem vas, odlazite od mene – što niste učinili jednome od moje najmanje braće, ni meni niste učinili.«¹

Zaključak

Na samome kraju ovoga maloga istraživanja željela bih reći kako sam vrlo kvalitetno provela vrijeme. Naučila sam ponešto novoga i od osoba s kojim sam se imala priliku družiti, čula sam njihove želje, ali sam zaista naučila nešto i o stvarnoj potrebi palijativne skrbi. Cilj ovoga rada bio je približiti starije osobe mladim ljudima, a posebno studentima KBF-a i potaknuti ih da ponekad posjete starački dom ili centar *Amadea*. Vrijeme naše jedne kave nekome može uljepšati i popraviti dan. Jer ponekad smo im mi, potpuni stranci, najsvjetlija točka dana. Osoba s kojom mogu podijeliti svoje probleme da im barem na trenutke bude lakše. Nama taj jedan odlazak ne mora značiti ništa, ali, vjerujte, iz priča tih ljudi, oni tu lijepu gestu pamte. Možda vam ponekad bude teško, za vrijeme ispita ili težih razdoblja u životu, baš tada posjetite neku stariju osobu i osmijeh na njezinu licu kad vas vidi djelovat će i na vas. Također možete pomoći nekome da osvijesti svoj identitet i barem malo mirnije živi ostatak života. Pa zar je zaista toliko teško nekoga malo poslušati?!

¹ Usp. LJ. TODORIĆ, Skrb za ljude u posljednjem razdoblju života, u: *Crkva u svijetu* 33(1998.)1, 66.

Križni put prema socijalnom nauku Crkve¹

Uvodna molitva: Gospodine Isuse, želimo te slijediti na tvom putu križa i muke. Ovaj ti put povjeravamo u ruke sve one koji su u našem društvu marginalizirani i odbačeni, sve one koji u svojem životu nisu uspjeli osjetiti Božju ljubav jer ih društvo nije trebalo i nije im nitko pokazao da ih voliš. Pomozi nam da ovom pobožnošću počnemo supatiti s onima čije je ljudsko dostojanstvo ugroženo, s onima čija je sloboda sputana i s onima čija su prava nezakonito oduzeta. Neka nas tvoj put križa nauči što znači autentičan život te što je ono bitno u našim životima što nas čini tvojim istinskim nasljedateljima. Amen.

1. postaja – Isusa osuđuju na smrt. Nepravda, ona koja je duboko ukorijenjena u ovaj svijet i mnoga ljudska srca, razlog je osude Isusa, a i tolikih ljudi koji nepravdom trpe i podnose osude koje nisu zaslužili. Patnici, nevoljnici i siromasi postaju mnogi nevini i podnašaju teret tuđih grijeha egoizma, pohlepe, nasilja, progonstva. Oni koji su osuđeni na smrt prije rođenja, oni osuđeni na smrt od gladi, na smrt zbog nesavjesnoga liječenja i toliko drugih primjera. Nose biljeg koji su im drugi stavili i jedina nada i utjeha jest da će netko u ime njih prihvatiti svu nepravdu i dati joj spasonosno značenje.

Molimo te, Gospodine, za sve nepravедno osuđene, i za one koji će pri tom dati život i za one koji moraju živjeti podnoseći nepravdu zbog drugih. Ti si im jedini nada, utjeha i spas. Molimo te da i mi svojim životom i djelovanjem ne osuđujemo druge, a budemo blizu onima koji je nepravедno podnose. Amen.

2. postaja – Isus prima na se križ. Križ kao proturječe ljudskoj oholosti, traženju raja bez Boga, drvo koje nosi sav grijeh svijeta stavljeno je na Nedužnika. Teret okrutnosti, grijeha, jarma postaju i ljudskim likom, likovima. U Isusovu prihvaćanju križa smješteni su svi oni koji nečujno trpe, podnašaju bol, tjeskobu, smrt. Križ ih nemilice pritišće, među njima ima onih koji su nerazumno, grijesnim životom prouzrokovali svoju patnju, ali i onih koji ne mogu odgovoriti na razlog toga biljega koji nose. Nitko ih i ne pita, jednostavno grijehu svijeta potrebno je žrtveno janje, iznova i iznova. Mnogi to gledaju, ali ne žele vidjeti, čuju vapaje, ali se ne žele osvrnuti.

Gospodine, ti vidiš i čuješ patnike koji iz dana u dan postaju žrtve zbog naših grijeha. Zbog njih uzimaš križ koji ne pripada tebi, koji nisi dužan nositi. Molimo te da prihvaćamo teret križa svakodnevnice koji ćemo ponosno nositi i pomozi nam da budemo solidarni s onima koji trpe. Amen.

3. postaja – Isus pada prvi put pod križem. Križ ima mnogo lica – usamljena starost,

¹ Ovaj križni put izradili su studenti Dejan Komjat (I-V), s. Rafaela Jozić (VI-X) i Robert Erk (XI-XIV, uvodna i završna molitva) kao samostalni zadatak u sklopu kolegija *Socijalni nauk Crkve, I.* (predavač: mr. sc. Igor Jakobfi) u zimskom semestru akademske godine 2018./2019.

krize i oluje mladosti, siromaštvo i oskudica obitelji, bolesti, toliko je toga prisutno u svakodnevnom životu ljudi. I pod tim manjim, ali češće prisutnim križevima čovjek pada, umori se, posustane. U svom prvom padu ti nas, Gospodine, ohrabruješ, padaš s nama, ali i hvataš nas za ruku da zajedno ustanemo. Kada poslodavac zakine plaću, kad nas drugi u koje smo se pouzdavali i oslanjali se na njih iznevjere, kada djeca krenu krivim putovima, nismo sami. Biti kršćanin znači neminovno pasti pod teretom života, izgubiti snagu, polet, nasmijano lice. Na ovoj postaji u tvom padu vidimo i one koji te ne poznaju, nemaju utjehu kršćanske nade, a život ih pritišće i polako gube vedrinu života.

Molimo te, Gospodine, za mlakost kršćanstva zbog svakodnevnih križeva koji izvlače nadu i polet u životu, da svakoga kršćanina ti podigneš iz toga pada. Zasjaj i onima koji te ne poznaju, ali spremno ispunjavaju tvoju volju kad ih na tom putu svlada umor i ne mogu dalje. Amen.

4. postaja – Isus susreće svoju svetu Majku. Susret i pogled dvaju srdaca koje mi kršćani toliko štujeemo s razlogom, ovdje progovaraju jedno drugom bez izgovorene riječi. Marija ne može pomoći svom sinu, samo joj mač boli razdire srce, a Isus je morao pristati da mu majka toliko pati. U ovom susretu sadržana je bol jednih i nemoć drugih ljudi da im pomognu. Jednostavno ostaje suosjećanje koje je snažno onoliko koliko nekoga volimo. S druge strane ima toliko odbačenih, prezrenih, napuštenih i neželjenih u društvu, s kojima nema tko suosjećati, sami su u svojoj patnji, bez pogleda drugoga. Isuse i Marijo, vi ih gledate i nosite u svom susretu na križnom putu.

Gospodine, pogledaj na one koji žele drugima pomoći, ali ne mogu. Nama daj odvažnosti da

budemo uz one koji trpe, da dijelimo njihove vapaje, jecaje, suze. Neka nam susret tebe i Majke Marije bude utjeha da će naše boli i nemoći biti nadoknađene tvojom milošću i utjehom. Amen.

5. postaja – Šimun Cirenac pomaže Isusu nositi križ. Pomoć. Toliko često potrebna, a ima li je tko pružiti onima koji je trebaju. Makar i neznatna pomoć, služenje u obitelji, poslu, župi, često biva zamijenjena nekim izgovorom, opravdanjem. Nedostaje volje i ljubavi za drugoga, za opće dobro – zato i tebi, Isuse, nema tko prići i pomoći. Imamo i mi Cirence danas, one koji su plaćeni za karitativne, humanitarne poslove, koji možda nemaju drugoga izbora. Ali Šimun te je upoznao dok je s tobom nosio križ, osjetio je što znači biti u tvojoj blizini i dati posljednje snage za pružanje pomoći potrebnom. Hvala ti, Isuse, za one koji i danas ne štede sebe i svoje mogućnosti, sposobnosti kako bi u iskrenoj ljubavi i nakani olakšali drugima nositi svoj križ.

Molimo te, Gospodine, za naš osobni stav prema potrebnima naše pomoći i služenja. Daj nam uši koje će čuti, oči koje će vidjeti i srce u koje će prodrijeti njihovi pozivi i vapaji. Amen.

6. postaja: Veronika pruža Isusu rubac. Sveopća pomutnja. Prolazi optuženik noseći svoj križ. No svoj toj buci i vrevi suprotstavlja se jedna obična žena naizgled nevažnom gestom – Veronika koja pruža rubac. Za mnoge je on običan kriminalac, luđak i tko zna što još, ali ona u njemu prije svega vidi lice čovjeka koji pati i želi mu vratiti dostojanstvo. Vidi lice koje će joj obilježiti život. Ne brine se što će drugi reći, što će misliti o njoj ni koliko će je to stajati. Učinila je sve što je mogla u tom trenutku. S nježnošću, pažnjom i ljubavlju progovorila je

bez ijedne riječi u toj silnoj buci nepravde i okrutnosti. Koliko puta smo mi prošli pored drugih okrećući glavu, a znajući da bi običan osmijeh bio dovoljan? Koliko puta smo čuli ismijavanje, izrugivanje drugoga, okrenuli se i otišli ne govoreći ništa?

Gospodine, molimo te daruj nam Veronikin pogled. Pogled koji druge ne sudi, koji gleda iznad brige za vlastiti komfor i ne boji se prodrijeti kroz varljivu vanjštinu, gledajući svakoga u njegovu pravu svjetlu – sinova i kćeri Božjih. Da u ljudima koje svakodnevno susrećemo vidimo dobro, tako da budu ohrabreni izvaditi na svjetlo dana sliku Božju otisnutu u njihovim srcima. Amen.

7. postaja: Isus pada drugi put pod križem. Isus, iscrpljen pod težinom križa, ponovno pada na tlo, u blato i prašinu. Pad je to koji još više otvara već otvorene rane i obnavlja bol cijeloga tijela.

Mnogo puta i mi padamo na svom životnom putu. Kada najsiromašniji u Ugandi umiru jer nemaju novca za medicinsku brigu, svi mi padamo. Kada društvo ne vrjednuje život nerođenih i države podupiru pobačaj, svi mi padamo. Kada su ljudska prava narušena, osobito prava na ljudsko dostojanstvo i život, svi mi padamo. Kada društvo ne čini ništa kako bi ispravilo to narušavanje, svi mi padamo. Tko će pružiti ruku suosjećanja kako bi ublažio suhoću ravnodušnosti? Tko će beskućniku ponuditi zaklon i obrok pun milosti?

Mnogi poput Isusa nose križeve nepravedno stavljene na njihova ramena, što često rezultira padom. Daruj nam, Gospodine, srce otvoreno za druge, dobro oko koje vidi tuđu potrebu, noge koje se ne boje prići, ruke spremne pomoći, glas koji se ne boji vikati. Pomozi nam, Gospodine, našu braću i sestre dok nose svoje križeve

podržati onom milosrdnom i suosjećajnom ljubavlju koju si Ti iskazao nama u svome Sinu. Amen.

8. postaja: Isus tješi jeruzalemske žene.

Agonija se nastavlja. Isus nakon pada ponovno ustaje i pokušava ići dalje. Mnoštvo više, nekolicina nijemo šuti i zatečeno promatra. Malo je onih koji se uopće usude pokazati svoje osjećaje, ikakvu gestu naspram tolikoj nepravdi. Jeruzalemske žene nariču i plaču vidjevši toliku patnju. Unatoč svojoj agoniji, Isus im se obraća: *Ne oplakujte mene, nego oplakujte sebe i djecu svoju!* Isus susreće žene na putu prema Golgoti. Žene koje oplakuju i tuguju nad tolikom nepravdom učinjenom nevinom čovjeku. Promatrale su čistu brutalnost sustava koji takvo što čini naspram onoj poruci ljubavi koju je Isus propovijedao. Koliko često sramežljivo odbijamo pogledati nepravednu stvarnost ili ju čak niječemo? Tako je lako predlagati rješenja, a koliko je teže ući u *tuđe cipele* i pomoći riješiti uzrok problema. Nedostaje li nam hrabrosti neposredno pogledati svojim očima umjesto gledanja kroz objektiv medija dok mi sjedimo u udobnosti svoga dvosjeda, očuvani od živih prizora, zvukova i emocija. Nitko ne smije šutjeti pred nepravdom, već treba dati sve od sebe kako bismo istu uklonili.

Isuse, Ti uvijek pozivaš, nikad se ne namećeš. U svojoj boli ženama si uputio riječ utjehe. Svakome pristupaš na njemu prihvatljiv način, bez manipulacije i pritiska. Vodi nas u našim nastojanjima da pomognemo i služimo potrebama siromašnih i obespravljenih, a ne samo vlastitim potrebama. Amen.

9. postaja: Isus pada treći put pod križem.

Približavajući se Kalvariji, Isus ponovno pada. Već je vidljivo da dalje ne može. Njegovo izmučeno i iscrpljeno tijelo ponovno se

nalazi u prašini. Nemoćan je. Koliki danas padaju po tko zna koji put pod teretom vlastitoga križa? Biti sasvim sam i napušten najveći je križ. Postoji velika napast, ignoriranje siromašnih našega svijeta pretpostavljajući da su sami krivi za vlastito stanje. Neki mogu misliti da siromaštvo dolazi zbog lijenosti ili nesposobnosti iskorištavanja danih prilika. Zapravo, krivimo druge kako bismo izbjegli vlastiti osjećaj odgovornosti. Udaljujemo se od situacija za koje mislimo da nas se ne tiču. Zatvaramo se naporima, izazovima i brigama pojedinaca i zajednice koju susrećemo. Vidimo da je netko pao i zaboravljamo da i mi isto tako lako možemo posrnuti i naći se licem na zemlji. Kakva je naša odgovornost prema siromašnima? Osiguravamo li onima koji padaju mogućnost ustajanja i oporavka kako bi nastavili dalje? Vrijeme je da osluhnemo i čujemo vapaj nevinih koji su lišeni svoje imovine, dostojanstva, pa čak i vlastita života.

Kriste Isuse, nalaziš nas u trenutku života kada ležimo s ispruženom rukom, a ne s bačenim kamenom. I pomažeš nam ustati! Pomozi nam da i mi tako činimo za druge oko sebe. Nauči nas što znači voljeti bližnjega svoga kao samoga sebe! Amen.

10. postaja: Isusa svlače. Isuse, došao si na cilj, mjesto na kojem ćeš se prinijeti kao žrtva. I taman kad pomislimo da si već prošao svu okrutnost i maltretiranje, dolazi do još većega poniženja. Tebe, čiju su haljinu doticali i ozdravljali, potpuno svlače. I danas te svlače, Gospodine, u onima koji pate zbog nedostatka poštovanja prema ljudskoj osobi. Ponekad i mi u ime naše navodne slobode udaramo na slobodu drugih, bivajući nemarni u našem načinu djelovanja i postupanja prema drugima. Isus je dopustio da bude izložen i ogoljen pred očima svijeta, a u isto vrijeme podsjeća nas na raskoš ljudske osobe

i na dostojanstvo koje Bog daje svakom muškarcu i ženi. Ništa i nitko ne smije kršiti to dostojanstvo jer smo stvoreni na sliku Božju. Naša je zadaća promicati poštovanje prema ljudskoj osobi i njezinu tijelu.

Oprosti nam, Gospodine, što smo često gomila koja ne poštuje druge znatiželjno zavirujući u njihove živote. Oprosti nam što smo potrošači tračeva pod izlikom vijesti. Ne daj da ikad ogolimo ikoga, već da poštujemo dostojanstvo drugih, a sud prepustimo Bogu. Daj da u drugima oko sebe vidimo dobro, pa i kad ga je teško pronaći, te im tako omogućimo da dostignu svoj puni potencijal. Amen.

11. postaja – Isusa pribijaju na križ. Gospodine, bez obzira na to što si Bog, dopuštaš da te pribijaju na križ i na taj način podnosiš najveću sramotu i poniženje. U svoju si patnju uključio sve one koji su nevino optuženi i koji su kolateralne žrtve, kao i brojno civilno stanovništvo nad kojim se čini pokolj ili se progoni iz vlastitih kuća i s vlastite zemlje prisilnim preseljenjima, pod izlikom neprihvatljivoga etničkoga čišćenja. U nedalekoj prošlosti pojedini su narodi doživjeli teške genocide, što je izravan zločin protiv Boga i protiv samoga čovječanstva. Kriste, patnju nevinih ljudi svih vremena prihvatio si na sebe i pridružio si je svojoj otkupiteljskoj žrtvi te na taj način posvetio one koji trpe nepravdu i progonstvo.

Gospodine, molimo te za milost koja će nam pomoći u borbi protiv nepravde i dati nam snage da se zauzmemo za one koji nepravедno trpe i na taj način ostvarimo pravednije društvo i širimo kraljevstvo koje si ti navijestao. Amen.

12. postaja – Isus umire na križu. Gospodine, umireš. Za svakoga od nas daješ svoj život i plaćaš preglemi dug što svaki čovjek nosi poradi grijeha. No tvoja spasiteljska

smrt ne otkupljuje samo pojedinu osobu već i društvene odnose među ljudima. No ta promjena koja odgovara zahtjevima tvoga kraljevstva nije utvrđena jednom za svagda, nego je riječ o mnogo više, o zadaći povjerenoj kršćanskoj zajednici koju mora razraditi i ostvariti po razmišljanju i praksi nadahnutima evanđeljem. Čovjek jest odgovoran za sebe, ali odgovoran je i za društvo i povjereni mu svijet. Svojom smrću ti svakom od nas daješ jasan put kojim nam je ići i u mnogim nedoumicama društvenoga života pomažeš nam odabirati pravedniji put.

Ne dozvoli, Gospodine, da nas sebičnost i oholost odvrate od naših bližnjih te tako zaboravimo na svoje poslanje koje imamo na ovome svijetu. Amen.

13. postaja – Isusa skidaju s križa. Gospodine, ostaje praznina. Praznina koja će trajati do dana tvogega uskrsnuća. Slična praznina prisutna je kod svih onih koji trpe nepravdu, a njihovu se trpljenju kraj ni ne nazire. Mnoge institucije kojima je povjerena briga za održavanje pravde neodgovorne su u ispunjavanju svojih zadaća. U takvom beznađu nalaze se i milijarde muškaraca i žena koje trpe siromaštvo, a što onemogućuje ostvarenje onoga potpunoga humanizma koji Crkva priželjkuje i slijedi kako bi osobe i narodi mogli biti više i živjeti u ljudskim uvjetima.

Gospodine, pozivaš nas da opraštamo onima koji nam čine zlo, pa i sama nas Crkva uči da je pravi mir moguć samo u opraštanju i pomirenju, no to opraštanje ne smije poništiti zahtjeve pravednosti, a još manje spriječiti put koji vodi do istine: pravda i istina konkretni su pak uvjeti pomirenja. Pomozi nam da praštamo, ali pri tom da ne zaboravljamo na pravdu koja treba biti ostvarena. Amen.

14. postaja – Isusa polažu grob. Gospodine, počivaš. U grobu iščekuješ dan svojega uskrsnuća. Sada se sjećamo svih onih koji su umrli i sa sobom ponijeli nanesene im nepravde kao što su diskriminacija, progonstvo, nepravedna osuda. Koliki su samo nepravedno osuđeni na smrtnu kaznu i tako im je nasilno oduzet dar života. Sam je papa Franjo zbog sve raširenijega protivljenja javnoga mnijenja smrtnoj kazni tu istu proglasio nečovječnom i nedopustivom. Često zaboravljamo priznati drugima pravo koje im pripada zbog svoje oholosti, straha ili usko-grudnosti. Kolike smo skupine ljudi osudili stavljajući ih u isti koš s onim pojedincima iz njihovih krugova koji su društvu nanijeli štetu.

Gospodine, ne dopusti da dižemo zapreke među sobom te da u drugom čovjeku gledamo svoga neprijatelja, a ne brata. Smiluj se svojoj pokojnoj braći koja su trpjela veliku nepravdu i oprosti im za one trenutke kada su oni drugima nanosili nepravdu. Amen.

Završna molitva: Gospodine Isuse, došli smo do kraja tvoga križnoga puta. Suočeni smo s velikim zlom koje naša braća trpe diljem svijeta. No ti, Gospodine, ne šutiš: ne ostaje ona tišina groba u kojem leži tvoje mrtvo tijelo, već radost uskrsnoga jutra progovara svakom od nas. Podučavaš sve one koji pate da njihovo trpljenje nije uzaludno te da će kad-tad svanuti jutro njihove radosti, a svojim uskrslim tijelom svima nama pokazuješ da se valja boriti za život i sva ona prava koja su čovjeku zajamčena njegovim postojanjem. Učini nas uvijek spremnima boriti se za dostojanstvo ljudske osobe i tako potvrdjivati onu temeljnu istinu da je svaki čovjek Božja slika. Amen.

Iskustvo studiranja u Augsburgu u sklopu *Erasmus plus* programa

Klara Kokić, IV. god.

U ovome tekstu podijelit ću mali dio jednog, za mene, nemaloga iskustva kojega ću se s radošću prisjećati. Ono što mislim da bih na samom početku trebala naglasiti jest to da mi je poprilično veliki izazov bio odabrati odakle bih počela s pisanjem. Najjednostavnije rješenje bilo bi – od početka. U ovom tekstu izdvojit ću svoja iskustva s *Erasmus plus* programa. Na *Erasmus plus* program odlučila sam se iz istoga razloga kao i vjerojatno većina studenata koja je sudjelovala, a to je novo iskustvo.

Za mjesto svoga boravka odabrala sam Augsburg, grad u njemačkoj saveznoj pokrajini Bavarskoj. Iako sam o programu mobilnosti razmišljala duže vrijeme, definitivno sam odlučila prijaviti se jedan dan prije završetka natječaja, stoga nisam imala previše vremena razmišljati o destinaciji i *izmišljati*. Njemačka mi se otprije činila privlačnom zbog mogućnosti učenja njemačkoga jezika koji bi mi bio koristan, a Bavarska jer poznajem nekoga tko je tamo bio, pa sam već imala određene informacije.

Prvih nekoliko dana nakon dolaska na novo sveučilište bili su za mene vrlo zbunjujući zbog sustava koji je za mene bio potpuno nov, a moram priznati da me i sad još uvijek pomalo zbunjuje. Kako sam naviknula dosad iz semestra u semestar da već unaprijed znam koje ću kolegije kada slušati i koji ću izborni kolegij i seminar moći odabrati,

iznenadila me s jedne strane sloboda izbora kolegija i načina polaganja ispita, a s druge strane kaotičnost koju ta sloboda sa sobom ponekad povlači. Moji novi kolege i kolegice s predavanja, iako sam ih na početku smatrala suzdržanima i pomalo *strogima*, nakon određenoga vremena opustili su se te pokazali svoje prijateljsko lice, a onda se i našalili na svoj račun opravdanjem kako je njemački mentalitet krivac za njihovu hladnoću.

Voljela bih izdvojiti i to kako se tijekom boravka na ovom sveučilištu i u studentskom domu u kojem živim susrećem svakodnevno i sa studentima s drugih fakulteta. Ono specifično za nas, đakovačke studente, jest jedna doza izoliranosti s kojom se susrećemo, to jest vrlo slaba komunikacija s ostalim studentima osječkoga sveučilišta.

Ono što također želim izdvojiti, možda i najviše od svega, jest iskustvo svakodnevnoga života s ljudima iz različitih krajeva svijeta i, ono meni još zanimljivije, iskustvo dijeljenja svakodnevice s ljudima različitih (ne)vjeroispovijesti. S obzirom na to da je Hrvatska još uvijek poprilično homogena zemlja, to je nešto što je ostavilo na mene dojam. Prvi put u životu iskusila sam kako je to biti vjernik u manjini. Jedno od prvih pitanja kada se studenti upoznaju jest: »Što studiraš?« pa sam tako svjedočila raznim reakcijama, od potpunoga nerazumijevanja što bi to bilo, izne-

nađenosti da se netko u 21. stoljeću odluči za taj studij pa do oduševljenja.

Ljudi s kojima provodim većinu svoga slobodnog vremena pretežno su drukčijih pogleda na život, odrasli u drukčijim kulturama od mene te ih doživljam kao poticaj za vlastiti rast, svakodnevna propitkivanja, ali i poziv na izbjegavanje stvaranja prevelikih zidova vlastite sigurne zone.

Ovaj bih tekst voljela završiti ulomkom iz knjige *Angažirana vjera* Emmanuela Mouniera koju sam čitala za potrebe pisanja jednoga seminara. »Potrebno je da kršćani dugo, pažljivo, blagonaklono, ponizno i

nikad pojednostavljeno uče od svega onog što je nastalo izvan njih, radi budućeg posvećenja sveukupnog pozitivnog doprinosa modernog svijeta. Taj posao podrazumijeva da se prestanu konstituirati u sociološki zatvorenu tvrđavu okruženu bedemom intelektualnih navika, rječnika, sebeljublja, nerazumijevanja, katkad i manija... To uključuje da se kršćani premještaju, kako je rečeno, poput vojske u pokretu svuda u doticaju s terenom, da govore onima i kod onih do kojih trebaju doprijeti. Kao Onaj koji je na sablazan farizeja jeo kod carinika i živio među ribarima Tiberijadskog jezera«, piše Mounier.

VJEČNA JE LJUBAV

Martina Peunić, V. god.

Tko će me voljeti
kada svi odustanu?

Tko će mi
nakon trnja
darovati ružu?

Znam

Ti ćeš

jer

Ti si Ljubav.

Ljudi su...

Ljudi.

Volim ih.

Nekad su mi potrebni.

Nema ih.

Nade se

ponekad

čovjek među ljudima

kojega si poslao

jer

sve si u svemu,

sve je po Tebi,

sve je za Tebe!

SANJAR

Ponovno ću
crtati
svoje pjesme,
preslikavati ih
s linoreza srca.
Nadat ću se
jer
prošli trenutci su neponovljivi,
a budući
primamljivi, tajanstveni.
Lijepo je sada
biti,
sjećati se,
misliti,
željeti...
Dani su sve bjelji,
a noći rumenē do dana.
Sve izgleda isto,
a ništa nije isto.
Ustaješ i padaš
na jastuke sreće,
ploviš snovima
sigurno i mirno
ne sluteći
tko bdije
dok ti spavaš,
tko plače
dok se smiješ.
Opet noć čezne
poljubiti dan,
a ti znati
gdje ćeš sutra biti.

MALE NOĆNE MISLI

Ti – velik, snažan i svemoguć,
a ja – sitna, slaba, umorna, jadna...
Ti si Ljubav;
ja sam malovjerje.
Ti si Milosrđe;
a ja plitka posuda.
Ti si Radost;
moje godine su kišne...
Bojim se
da sam tek inje,
hladni mraz na tlu.
Bojim se
da sam premala torba
za preveliku slavu i Milost.
Ti se želiš proslaviti kroz mene;
ja nisam toga dostojna...

KRONIKA DOGAĐANJA

izv. prof. dr. sc. Šimo Šokčević
i Marija Hardi, II. god.

Blagoslov nove studentske kapelice Marije Majke Crkve

Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu 27. lipnja 2018. godine upriličen je blagoslov studentske kapelice Marije Majke Crkve. Program se sastojao od pozdravnih govora, glazbe te euharistijskoga slavlja u sklopu kojega je blagoslovljena kapelica. Okupljene su na početku pozdravili: rektor Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku prof. dr. Vlado Guberac, kipar i profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu Damir Mataušić te tadašnji dekan Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu prof. dr. Ivica Raguž, koji je kao teolog surađivao s Mataušićem na uređenju kapelice.

Prof. Raguž, govoreći o važnosti zahvaljivanja i zahvalnosti koja »pripada svakomu činu našega postojanja«, na osobit način zahvalio je Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i njegovu rektoru Guberu, koji je prepoznao sveučilišnu i akademsku važnost ove kapelice te, kako je istaknuo, bez financijske pomoći Sveučilišta kapelica zasigurno ne bi bila dovršena.

Također, Raguž je posebnu zahvalnost uputio i kiparu Mataušiću na izvrsnoj suradnji koja je samo potvrdila koliko je važna simbioza teologije i umjetnosti kako bi plod takvoga odnosa bila »smišljena, svrhovita u sebi samima« i nadasve

»lijepa« djela, kao što je kapelica i svi detalji koji ju krase. Govoreći o tim detaljima, Raguž se posebno zadržao na kompoziciji u čijem je središtu, kako je istaknuo, »vizija Gorućega grma, plamenoga grma iz kojega je Bog govorio Mojsiju, ali i grma Marijine utrobe, iz kojega je zapaljen oganj koji je bačen na ovaj svijet (Lk 12, 49), a to je oganj Isusa Krista«. Posebno vrijedni i lijepi umjetnički detalji jesu i simboli evanđelista, ambonska i oltarska ploča te procesijski križ.

Prvi dio programa pratili su glazbene di-
onice u izvedbi Krešimira Marmilića na violini i Milana Hibšera na orguljama, koje su inače posebno nabavljene za ovu kapelicu i koje su se prvi put mogle čuti u prostoru kapelice. Središnji događaj bilo je euharistijsko slavlje koje je predvodio đakovačko-osječki nadbiskup i veliki kancelar mons. dr. Đuro Hranić koji je blagoslovio kapelicu te istaknuo da je njezino dovršenje »točka na i« nastojanja oko uređenja »đakovačkoga kampusa« – kompleksa kojega sačinjava Katolički bogoslovni fakultet, moderno uređeni studentski dom, knjižnica i sada studentska kapelica Marije Majke Crkve.

Damjan Kovač, mag. theol.
i Ivana Žavcar, IV. god.

Filozofska škola Matice hrvatske na đakovačkom KBF-u

Prvi dan Filozofske škole započeo je 10. rujna 2018. godine u Đakovu uvodnim

govorom tadašnjega dekana KBF-a prof. dr. sc. Ivice Raguža. Nakon uvodnih riječi prof. Raguža prof. dr. sc. Damir Barbarić uvodnim napomenama usmjerio nas je na *Also sprach Zarathustra*, naglašavajući preduvjete za čitanje u odmaku od onoga što o Nietzscheu do sada znamo, ustaljenih misli, kako bismo mu na taj način dali priliku da nam progovori u svoj svojoj svježini.

Prvo predavanje održao je prof. Berislav Podrug pod naslovom *Nadžovjek (Zarathustras Vorrede // Von den drei Verwandlungen)* u kojem je istaknuo kako je nadčovjek mjera svih stvari. Nadčovjek proizlazi iz preobilja duha i zdrava tijela. *Übermensch* nije neko dosegnuto stanje, nego je on uvijek i samo u skoku. Drugo predavanje prvoga dana održao je prof. Boško Pešić na temu *Tijela (Von den Hinterweltern // Von den Verächern des Leibes // Der Schatten)* u kojem je izložio Nietzscheov nauk o tijelu kao velikom umu. Tijelo je temelj ja, koje ga ne izriče, ali ga stvara. Koristeći se njemačkim pojmovima *Körper* i *Leib* i obrazlažući ih, razrađuje i produbljuje temu. Prof. Stjepan Kušar održao je treće predavanje prvoga dana na temu *Vrline (Von der schenkenden Tugend // Von tausend und Einem Ziele // von der Nächstenliebe // Vom Wege des Schaffenden)*. Prof. Kušar razradio je pojam vrline u *Also sprach Zarathustra* i naglasio kako je važno ljubiti svoje vrline, ali ne na način da se za njih traži nagrada i plaća u onostranom, eshatološkom smislu.

Drugi dan škole započeo je prof. Stipe Kutleša temom *Volje (Von der unbe-*

fleckten Erkenntnis // Von der Menschen-Klugheit // Von alten und neuen Tafeln // Von höheren Menschen). Volja i volja za moć sržni su pojmovi Nietzscheove filozofije, kako je izložio prof. Kutleša. Među ostalim, problematizirao je i iznio Nietzscheov nauk o nejednakosti kao biti svijeta. Drugo predavanje drugoga dana održao je prof. Igor Mikecin pod naslovom *Nihilizam (Das Kind mit dem Spiegel // Auf den glücklichen Inseln // Der Wahrsager // Von der Erlösung)*. U predavanju je bilo govora o potpunom, krajnjem, načelnom nihilizmu koji ukida nihilizam kao nihilizam. Nietzsche tako uništava da bi stvorio prostor za nove vrijednosti, odnosno prevrjednovanje vrlina. Prof. Ozren Žunec temom o *Samoprevladavanju (Von der Selbstüberwindung // Vom Geist der Schwere // Von den Erhabenen // Das Nachtwandler-Lied)* govorio je o samoprevladavanju koje ukida cijeli dosadašnji poredak; o duhu težine i nužnosti oslobađanja od njega jer on čovjeka sputava; o visokom penjanju da bi se duboko gledalo, orlovskim očima. Samoprevladavanje je proces koji je neprestan i koji se uvijek mora odvijati. Posljednje predavanje drugoga dana nosi naslov *Život (Von der grossen Sehnsucht // Das Tanzlied // Das andere Tanzlied // Das sieben Segel)*, a održao ga je prof. Petar Šegedin. Život je jedna od najkompleksnijih tema Nietzscheova djela *Also sprach Zarathustra* te je prof. Šegedin govorio od potpunom bivanju sobom kao premašivanju vlastitih granica. Život je rast u nesebičnom darivanju, a rast je proturječje sebeočuvanju, povezanom sa sigurnim zatvaranjem u sebe.

Treći dan prof. Damir Barbarić govorio je o temi *Trenutak i vječnost (Die Stillste Stunde // Vom Gesicht und Rätsel // Der Genesende // Mittags)* u kojemu je razradio temu podneva, bitno shvaćenu iz konteksta Nietzscheove misli u *Also sprach Zarathustra* koje je čas zastajanja. U velikom podnevu nema sjene: sve je očitovano kao ono što je te je tako veliko podne čas razlučivanja. Nakon predavanja prof. Barbarića uslijedila je početna opća rasprava. Nakon prva dva dana izlaganja profesori su interpretirali odabrana poglavlja iz *Also sprach Zarathustra* kako bi se pojasnila i osvijetlila određena problematična mjesta, iz druge perspektive promotriilo što je do tada bilo rečeno i time pridonijelo boljem, dubljem i kvalitetnijem razumijevanju teksta.

Peti su dan polaznici Škole održali svoja kratka izlaganja o temama koje su izabrali po vlastitim afinitetima, a vezane su uz djelo. Svi su polaznici imali izlaganje te je nakon svakoga izlaganja uslijedila kratka rasprava uz komentare profesora i ostalih polaznika Škole. U večernjem terminu polaznici Škole imali su izuzetnu čast prisustvovati koncertu gudačkoga kvarteta *Cadenza* iz Zagreba, sopranistice Nine Kobler uz pratnju Maria Čopora na klaviru, koji se održao u Fakultetskoj kapelici KBF-a.

Posljednji dan Škole bio je prožet općom raspravom u kojoj su sudjelovali svi polaznici Škole te se pokušalo doći do još boljšega razumijevanja teksta, objašnjavanja i problematiziranja nejasnih mjesta u tekstu te misaonoga zaokruživanja rada Škole. Prof. Barbarić na kraju je uputio riječi zahvale svim polaznicima Škole te

zaključio rad šeste Filozofske škole. Nakon završetka Škole proveli smo večer u ugodnom druženju i razgovoru s profesorima.

Izvor: Tiskovni ured Đakovačko-osječke nadbiskupije (Anica Banović)

Dan Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku proslavio je 6. studenoga 2018. godine svoj dan – *Dies Facultatis*. Proslava je započela svečanim misnim slavljem u đakovačkoj katedrali, koje je predvodio đakovačko-osječki nadbiskup metropolit i veliki kancelar KBF-a u Đakovu mons. dr. sc. Đuro Hranić. U koncelebraciji su bili brojni svećenici, među kojima profesori KBF-a predvođeni dekanom prof. dr. sc. Vladimirom Dugalićem te odgojitelji Bogoslovnoga sjemeništa na čelu s rektorom prof. dr. Stjepanom Radićem. Na početku misnoga slavlja nadbiskup je pozdravio okupljene, rekavši kako su Bogoslovno sjemenište i Katolički bogoslovni fakultet dva brata blizanca, rođena na današnji dan 1806. godine i veliki Božji blagoslov za našu mjesnu Crkvu i za širu crkvenu zajednicu. Pozdravio je sve koji su uspješno priveli kraju svoj studij i postigli akademске naslove i članove njihovih obitelji.

Iz homilije nadbiskupa Hranića

U svojoj homiliji nadbiskup je tumačio naviješten ulomak Lukina evanđelja, u kojem Isus na Galilejskom jezeru ulazi u lađu Šimuna Petra. Od galilejskoga riba-

ra Šimun postaje ribar ljudi. Kad se mreža napunila i kad je Šimun opazio kako ulov ribe ne ovisi o njegovu umijeću ribarenja, nego o Isusovoj riječi, Šimun se osjetio neprikladnim za odnos s Isusom, spoznao je sam sebe. »Ta je samospoznaja neočekivani trenutak svijesti da sam spoznat. Petar pred Isusom otkriva istinu o sebi. Tek pred Bogom čovjek spoznaje sebe samoga. Pred Bogom čovjek otkriva svoju grešnost, lomnost i smrtnost«, rekao je nadbiskup Hranić.

Istaknuvši kako ulaskom u osobni odnos s Isusom sposobnosti i umijeća koja smo stekli kroz život ne bivaju izgubljena, nadbiskup je rekao: »Kada se Isus nađe u našoj životnoj lađi, onda naša umijeća mogu zakazati ili biti nevažna, ali kada ih stavimo u službu Isusu, na njegovu riječ, iz posluha prema njemu, ta naša umijeća odjednom postaju plodna. I tek tada, kad Isus uđe u naš život, kad se on ukrca u našu životnu lađu, mi se osjećamo nedostojnima. Petar se nije osjetio nedostojnim kada je bio praznih ruku, u praznoj lađi, praznih mreža. Nije se osjećao nedostojnim kad je lovio i ništa nije ulovio. Tada je smatrao: A, takav je ribarski posao. Petar se osjetio nedostojnim kada su mu se ribom napunile mreže pa onda lađa, a potom i lađe njegovih drugova. Svijest nedostojnosti se rodila pred nerazmjerom njegovih umijeća i pred plodom poslušnosti Isusu. To je prevažna lekcija za sve nas koji pristajemo na suradnju s Isusom. Uspjeh ne ovisi o nama i našem umijeću. Treba uložiti sve svoje znanje i umijeće, služiti se njime na najbolji mogući način i svejedno znati da uspjeh ne ovisi o nama, nego o Isusu.«

Obraćajući se nazočnima u katedrali, napose studentima, diplomantima i bogoslovima, nadbiskup je kazao kako se svima nama, kada se nalazimo oko euharistijskoga stola, ponavlja Petrova priča. »U evanđeoskom navještaju i u priči o Petru i mnogi među nama prepoznamo sami sebe. U Isusovom pozivu Petru čujemo i svoje ime, u Petrovu ponašanju prepoznamo i model ponašanja za sebe te poziv da i mi poput Petra ostavimo sve i krenemo za Isusom«, rekao je nadbiskup Hranić.

Svečanost promocije

Proslava je nastavljena u Dvorani biskupa Antuna Mandića Središnje nadbiskupijske i sveučilišne knjižnice akademskim činom promocije 28 magistara/magistra teologije te dvije diplomirane teologinje. Diplome su uručili i diplomantima su čestitali dekan KBF-a izv. prof. dr. Vladimir Dugalić, prodekanica za nastavu i studente doc. dr. sc. s. Silvana Fužinato, prodekan za znanost izv. prof. dr. sc. Stjepan Radić te prodekan za financije doc. dr. sc. Zdenko Ilić.

Uz velikoga kancelara KBF-a, nadbiskupa mons. dr. Đuru Hranića, nadbiskupa u miru mons. dr. Marina Srakića, roditelje i rodbinu diplomanata, svečanosti su prisustvovali brojni uvaženi gosti: rektor Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku prof. dr. sc. Vlado Guberac i prof. dr. sc. Dražen Kozak, prorektor za nastavu i studente, te dekani i prodekani osječkih fakulteta, kao i pročelnici odjela: prof. dr. sc. Helena Sablić-Tomić, dekanica Akademije za umjetnost i kulturu, prof. dr. sc. Damir Varevac, dekan Građevinskoga i arhitektonskoga fakulteta, prof. dr. sc.

Jurislav Babić, dekan Prehrambeno-tehnološkoga fakulteta, prof. dr. sc. Drago Žagar, dekan Fakulteta elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija, doc. dr. sc. Ljiljana Krstin, pročelnica Odjela za biologiju, izv. prof. dr. sc. Berislav Marković, pročelnik Odjela za kemiju, doc. dr. sc. Ivan Kristek, prodekan za financije i organizaciju poslovanja Ekonomskog fakulteta, doc. dr. sc. Leonard Pon, prodekan za nastavu i studente Filozofskoga fakulteta, prof. dr. sc. Tihomir Florijančić, izaslanik dekana Fakulteta agrobiotehničkih znanosti, doc. dr. sc. Ivan Soldo, izaslanik pročelnika Odjela za matematiku.

Potom izv. prof. dr. sc. Krunoslav Miroslavljević, dekan Veleučilišta u Slavonskom Brodu, te dekani i prodekani crkvenih učilišta i fakulteta: prof. dr. sc. Mario Cifrak, dekan KBF-a u Zagrebu, s prodekanima, izv. prof. dr. sc. Darko Tomašević, dekan KBF-a u Sarajevu, prof. dr. sc. Robert Petkovšek, dekan Teološkoga fakulteta Univerziteta u Ljubljani, te izv. prof. dr. sc. Rade Kisić, izaslanik dekana Pravoslavnoga bogoslovskoga fakulteta Univerziteta u Beogradu; David Kovačević, prodekan Visokoga evanđeškoga teološkoga učilišta u Osijeku, dr. sc. o. Damian Cichy, misionar Družbe Božje riječi (SVD–verbiti) iz Mijskoga sjemeništa verbita u Pienjeznom u Poljskoj. Proslavi su prisustvovali jereji Goran Todorović i Siniša Mićanović, izaslanici episkopa osječkogopoljskoga i baranjskoga Heruvima, župan vukovarsko-srijemski Božo Galić, gradonačelnik Đakova Marin Mandarić, prof. emeritus Antun Tucak, upravitelj Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU-a u Osijeku, prof.

dr. sc. Pero Aračić, upravitelja Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU-a u Đakovu, prof. Ivana Biljan, predstojnica Podružnice Agencije za odgoj i obrazovanje u Osijeku, i brojni drugi gosti.

Iz govora rektora osječkoga sveučilišta prof. dr. Vlade Guberca

Čestitajući Dan fakulteta, rektor Guberac spomenuo je biskupa Strossmayera, čije ime od 1990. godine nosi sveučilište u Osijeku. »On je tijekom polustoljetnog biskupovanja reformirao studij teologije, obogativši ga nekim kolegijima iz filozofije, a brinuo se i za studije i za uzdržavanje bogoslova. Posebno se skrbio o Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu, u kojemu je pet godina bio odgojitelj i profesor. Za odgoj bosanske franjevačke mladeži dao je izgraditi posebnu zgradu u kojoj je danas smješten KBF. Na njegov prijedlog Hrvatski sabor 1861. pokreće pitanje Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, koje je njegovom zaslugom i materijalnom potporom otvoreno 1874. g. O njegovoj osvjedočenoj domoljubnosti govori činjenica da se zalagao za studij teologije na hrvatskom jeziku«, spomenuo je, među ostalim, rektor Guberac.

Profesorima i odgojiteljima KBF-a u Đakovu zahvalio je što su dio svoga profesionalnoga, pa i osobnoga života posvetili ovim mladim ljudima te ih pripremili i odgojili za moralno, odgovorno i kompetentno prihvaćanje budućih službi i obveza, naglasivši kako je diploma u njihovim rukama zajednički uspjeh. Čestitajući ovaj studij odlučili ste se za svoj intelektualni, ali još više za duhovni rast. Vidjeli ste u

tome vlastitu budućnost u svojoj domovini, ali isto tako vjerujem da ste, odabavši ovaj studij, vlastitim primjerom željeli pridonijeti budućnosti domovine. Današnji dan potvrđuje da ste tijekom studija marljivo stjecali nova znanja, no ispred vas je onaj teži, veći dio zvanja – svojim životom odvažno i hrabro, nesebično svjedočiti moralne i duhovne vrednote koje ste naučili tijekom svoga zahtjevnog studija. Siguran sam da će vam pritom dobrobit zajednice biti uvijek na prvom mjestu, da ćete promicati autentične, humane i univerzalne vrijednosti te da ćete biti moralno odgovorni članovi društva koji kritički promišljaju, osposobljeno i mudro djeluju, kako bi pridonijeli sveopćem dobru.» Na kraju je čestitao novoizabranom dekanu KBF-a u Đakovu prof. dr. Vladimiru Dugaliću iskazujući u ime Uprave punu podršku u svim budućim nastojanjima koja će poduzeti na dobrobit, boljitak i razvoj KBF-a.

Iz pozdravne riječi prof. dr. Marija Cifraka, dekana KBF-a u Zagrebu

U svome obraćanju dekan KBF-a u Zagrebu prof. dr. Mario Cifrak spomenuo je, među ostalim, kako je događaj Duho-va doveo evanđelje u kontakt s različitim kulturama i jezicima. »Na prvim Duhovima svi koji su primili Duha Svetoga postali su proroci Riječi. Poslani su u svijet kako bi počeli stvarati novo nebo i novu zemlju. Vjerujemo da je isti duh u našoj sredini danas, i poziva nas da budemo proroci nove evangelizacije. Osobito vi, drage diplomantice i diplomanti, pozvani ste kao teolozi biti proroci Riječi. Tu proročku ulogu želim vašem fakultetu na

njegov dan koji srdačno čestitam u ime KBF-a Sveučilišta u Zagrebu i prisutnih prodekana, svih profesora, djelatnika i studenata«, čestitao je dekan Cifrak.

Okupljene je pozdravio i gradonačelnik Đakova Marin Mandarić, izričući kako su grad Đakovo i njegovi stanovnici ponosni na KBF, jedinu visokoškolsku ustanovu u gradu. Istaknuo je neraskidive veze Đakovčana s KBF-om, Bogoslovnim sjemeništem i cijelom Nadbiskupijom te je dekanu KBF-a, svim djelatnicima i studentima čestitao Dan fakulteta.

Obraćanje dekana KBF-a u Đakovu prof. dr. Vladimira Dugalića

Na početku govora dekan prof. dr. Vladimir Dugalić pozdravio je sve goste te je rekao kako je ovaj dan prigoda da se spomenu prošlosti, osobito dana kada je davne 1806. godine započeo filozofsko-teološki studij u Đakovu. »Nije preuzetno reći da fakultet su zapravo ljudi koji na njemu rade i da je on živ onoliko koliko svatko od sebe njemu daruje svoga vremena, znanja i sposobnosti. Ove godine započeli smo 213. akademsku godinu i s ponosom možemo reći da, unatoč svim izazovima s kojima se susrećemo, naše učilište ide stopama svojih prethodnika koji su ga strpljivo, uporno i marljivo gradili«, rekao je dekan Dugalić, iznijevši potom podatke o radu i zalaganju Fakulteta, na koji je trenutačno upisano 137 redovitih studenata, od kojih su 24 svećenička kandidata, 1 redovnica te 112 studenata laika koji pohađaju Sveučilišni integrirani preddiplomski i diplomski filozofsko-teološki studij.

»Novo vrijeme pred nas stavlja i nove izazove. Demografska kriza, uzrokovana ponajviše padom nataliteta i odlaskom mladih u inozemstvo, što dovodi do opadanja broja studenata, ali i zasićenosti određenim zanimanjima na tržištu rada, zahtijeva izradu novih studijskih programa koji će odgovoriti zahtjevima današnje evangelizacije. Noviji crkveni dokumenti stoga ističu kako više nije dovoljna interdisciplinarnost teološkog studija, nego treba težiti transdisciplinarnosti u kojoj se crkveni studiji ne mogu više ograničiti na prenošenje spoznaja, stručnosti i iskustava ljudima i ženama našega doba, koji žele rasti u njihovoj kršćanskoj svijesti, već trebaju preuzeti hitnu zadaću izrade intelektualnih alata kadrih predložiti se kao paradigme djelovanja i mišljenja, korisnih za navještaj u svijetu obilježenom etičko-religijskim pluralizmom. To iziskuje ne samo duboku teološku svijest, već i sposobnost shvaćanja, planiranja i provođenja sustavâ predočavanja kršćanske vjere koje je kadro duboko prodrijeti u različite kulturalne sisteme.

Otuda proizlazi i hitna potreba da se s tog stanovišta i u tom duhu revidira arhitektonika i metodička dinamika kurikula studija što ih je predložio sustav crkvenih studija: u njihovom teološkom izvoru, u njihovim nadahnjujućim načelima i u njihovim različitim razinama disciplinarnog, pedagoškog i didaktičkog ustroja. Ta se prigoda izražava u zahtjevnom ali vrlo produktivnom naporu: promisliti i posuvremeniti svrhovitost i ograničenost disciplina i naučavanja što su poučavani u crkvenim studijima unutar ove specifične logike i u skladu s ovom specifič-

nom svrhom. Jer, danas 'je u tome smislu potrebna evangelizacija koja je kadra rasvijetliti nove načine odnosa s Bogom, drugima i okolinom, i koja pobuđuje temeljne vrednote. Nužno je doći tamo gdje se oblikuju nove priče i paradigme'.

U tom smislu, danas, kao i u svakom dobu, Katolička Crkva i dalje ima zadaću doprinijeti, vlastitom baštinom istina i vrijednosti, izgradnji solidarnog humanizma. To pretpostavlja da odgojno-obrazovani programi budu usmjereni prema obrazovanju koje će omogućiti svakom građaninu-vjerniku da se osjeća aktivnim sudionikom u izgrađivanju solidarnog humanizma. Sredstva koja se koriste moraju poticati pluralizam, uspostavljajući prostore dijaloga s ciljem razrade etičkih pitanja i propisa. U obrazovanju za solidarni humanizam mora posebno paziti da usvajanje znanja uključuje poznavanje etičkog univerzuma u kojem osoba djeluje. Konkretno, to pravilno shvaćanje etičkog univerzuma mora voditi prema sve većem širenju obzora općeg dobra, kako bi, na kraju, obuhvatio cijelu ljudsku obitelj.«

Dodjela nagrada i zahvalnice

Odlukom Povjerenstva za nagrađivanje, potvrđenoj na sjednici Fakultetskoga vijeća KBF-a u Đakovu, dekanovu nagrada za najbolji uspjeh tijekom studija primili su studenti: Vladimir Sabo (4,571), Antonio Pekić (4,571), Matea Čelik (4,675), Bruno Diklić (4,983), Domagoj Brkić (4,975) te Leonnel Radinski (4,776).

Godišnju nagradu za najbolji diplomski rad u akademskoj godini 2017./2018.

dobio je diplomant Goran Franjić za rad pod naslovom *Teološka narav monaštva prema nekim vidovima teologije Hansa Ursa von Balthasara*, rađen pod vodstvom mentora doc. dr. sc. Borisa Vulića, koji je i predstavio nagrađeni rad.

Zahvalnica Fakulteta dodijeljena je mr. sc. Luki Marijanoviću, umirovljenom profesoru KBF-a u Đakovu, povodom obilježavanja 75 godina života. Odluku Povjerenstva obrazložio je prodekan prof. dr. Stjepan Radić.

Glazbenim izvedbama program je obogatio Studentski zbor pod vodstvom mo. Ivana Andrića te prof. Marijana Matijević (sopran) i prof. Mateja Matić (klavir). Susret je završio akademskom himnom *Gaudeamus igitur*.

Slađana Bradarić, V. god.

Studijsko putovanje u Italiju

U razdoblju od 25. veljače do 2. ožujka 2019. godine studenti Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu bili su na studijskom putovanju i hodočašću u Italiji (Asiz, Rim i Padova). Temeljni naglasak toga putovanja, istaknuo je dekan izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić, bila je intelektualna i duhovna izgradnja. Stoga je to putovanje ponajprije bilo hodočašće. Studente je pratila i uprava Fakulteta: uz dekana prodekan doc. dr. sc. Zdenko Ilić, izv. prof. dr. sc. Stjepan Radić te doc. dr. sc. s. Silvana Fužinato. Od ostalih profesora bili su nazočni i izv. prof. dr. sc. Suzana Vuletić, mr. sc. Ivan Andrić, doc. dr. sc. Antun Japundžić, duhovnik studenata laika te uprava Bogoslovnoga

sjemeništa: rektor izv. prof. dr. sc. Stjepan Radić, duhovnik prof. dr. sc. Karlo Višaticki, ekonom preč. Mato Gašparović te vicerektor vlč. Krešimir Čutura.

Prvoga dana putovanja, u ponedjeljak 25. veljače, stigli smo do prvoga odredišta: Asiza. Misno slavlje u kripti bazilike Gospe od anđela predvodio je preč. Mato Gašparović. U nastavku dana razgledavali smo živopisni gradić te se naposljetku uputili u Rim gdje nam je bio osiguran smještaj.

Drugoga dana putovanja, 26. veljače, obišli smo najveći dio znamenitosti pa se tako na našem bogatom rasporedu našla bazilika svetoga Ivana Lateranskog, zatim bazilika svete Marije Velike, a posjetili smo i Svete stube. U poslijepodnevnom satima uputili smo se do Koloseja, Palatina, Rimskoga foruma, crkve svetoga Klementa Rimskoga, Svetoga Petra u okovima, a naposljetku smo posjetili i Papinsko sveučilište Gregoriana te Panton. Sveto misno slavlje toga dana u *Capelli dei Nobili* kod isusovaca predvodio je doc. dr. sc. Zdenko Ilić.

U srijedu, 27. veljače, u ranim jutarnjim satima pošli smo na audijenciju sa Svetim Ocem Franjom u Vatikan te smo se zajednički fotografirali s rimskim biskupom. U kasnim poslijepodnevnom satima šetali smo uz *Castello San Angelo* preko Palače pravde do crkve sv. Jeronima gdje je dekan Fakulteta dr. sc. Vladimir Dugalić predvodio euharistijsko slavlje te istaknuo važnost toga susreta koji nam se svima posebno urezao u pamćenje.

28. veljače rano ujutro zaputili smo se u posjet katakombama *San Calisto* te smo

poslijepodnevne sate proveli u bazilici sv. Pavla izvan zidina u kojoj je profesor dr. sc. Stjepan Radić predvodio misno slavlje. Nakon toga smo se uputili i do *Trastevere* kako bismo prije počinka razgledali ljepote te četvrti.

Pretposljednega dana, 1. ožujka, ujutro imali smo misno slavlje koje je u crkvi hotela u kojem smo se nalazili predvodio doc. dr. sc. Antun Japundžić. Nakon doručka posjetili smo vatikanske muzeje, a potom i baziliku svetoga Petra. U večernjim satima uslijedila je šetnja po trgovima: *Piazza Navona*, *San Luigi dei Francesi*, posjet *Fontani de Trevi*, *Piazzzi di Spagna* te *Piazzzi del Popolo*. Posljednjega dana krenuli smo iz Rima do Padove gdje smo razgledali baziliku sv. Antuna i svetište sv. Leopolda Bogdana Mandića gdje je euharistijsko slavlje predvodio prof. dr. sc. Karlo Višaticki. Na koncu putovanja dekan Dugalić uputio je svoje izraze zahvale svima koji su na bilo koji način sudjelovali u organizaciji toga bogatoga hodočašća koje je svima ostalo u lijepom sjećanju!

Sladana Bradarić (prir.)

Znanstvena i društvena kronika

Početak nove akademske godine na Fakultetu

Dana 1. listopada 2018. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, u dvorani biskupa Mandića održana je inauguracija u novu akademsku godinu. Mješoviti fakultetski zbor svojim

je nastupom otvorio inauguraciju, a zatim je novoizabrani dekan Fakulteta izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić održao svoj uvodni govor u kojem je pozdravio sve nazočne studente, profesore i osoblje Fakulteta. Dekan je na osobit način predstavio novoizabranu upravu: doc. dr. sc. s. Silvanu Fužinato, prodekanicu za nastavu i studente, izv. prof. dr. sc. Stjepana Radića, prodekana za znanost, te doc. dr. sc. Zdenka Ilića, prodekana za financije. Svoje pozdrave profesor Dugalić uputio je i voditelju doma doc. dr. sc. Antunu Japundžiću, izv. prof. dr. sc. Suzani Vuletić, kao i ostalim novim te starim profesorima KBF-a u Đakovu. Nakon kratkoga programa uslijedilo je zajedničko fotografiranje uprave Fakulteta sa studentima, profesorima i osobljem ispred Središnje nadbiskupijske fakultetske knjižnice.

Zaziv Duha Svetoga u novoj akademskoj godini

Dana 02. listopada 2018. godine održano je svečano euharistijsko slavlje studenata, profesora i osoblja Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu u apsidi katedrale. Misno slavlje predvodio je mons. dr. Đuro Hranić u koncelebraciji s ostalim profesorima Fakulteta. Osvrnuvši se na Matejevo evanđelje (Mt 18), nadbiskup Hranić istaknuo je kako Isus u tome odlomku daje svojevrсна načela pedagogije te ističe kako se naš odnos prema drugima mora voditi ljubavlju, dobrotom i poniznošću, takoreći, u odnosima s drugima mi moramo biti anđeli, nika-ko izvor sablazni. Nakon euharistijskoga

slavlja uslijedilo je zajedničko druženje svih nazočnih.

Održano predavanje o Josipu Lovretiću

Dana 13. studenoga 2018. godine Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu zajedno s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti te Društvom hrvatskih književnika u Zagrebu u prostorijama KBF-a u Đakovu održao je predavanje pod nazivom *Josip Lovretić (1865.–1948.) svećenik, etnograf i književnik, u povodu 70. godišnjice smrti*. Tom prilikom gostujuća predavačica bila je dr. sc. Anita Bilić, znanstvena istraživačica i upraviteljica Centra za znanstveni rad HAZU-a u Vinkovcima. Uz prigodno predavanje dr. Bilić predstavljena je i prezentacija *Virtualna zbirka Josipa Lovretića* doc. dr. sc. Darije Damjanović Barišić i dipl. teol. i dip. knjižničarke Ankice Landeka.

Misno slavlje u spomen na žrtve Vukovara

Dana 20. studenoga 2018. godine održana je studentska misa za sve žrtve Vukovara i žrtve Domovinskoga rata u kapelici Marije Majke Crkve. Misno slavlje predvodio je dekan Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić u koncelecijaciji s ostalim svećenicima. Nakon proslavljenoga misnoga slavlja svi nazočni uputili su se prema đakovačkom gradskom groblju gdje su položili vijenac i zapalili svijeće te zajedničkom molitvom zahvalili svima koji su svoje živote položili za slobodnu i neovisnu Hrvatsku.

Proslavljen spomendan sv. Cecilije

Dana 22. studenoga 2018. godine u studentskoj kapelici Marije Majke Crkve proslavljen je blagdan sv. Cecilije, zaštitnice pjevača. Svečano misno slavlje predvodio je mo. Ivan Andrić u koncelecijaciji s petoricom svećenika. Slavlje su pjevanjem uveličala tri zbora: mješoviti zbor i zbor *Ruah* Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta te zbor Bogoslovnoga sjemeništa, uz pratnju orguljaša Brune Diklića.

Stručni skup Kulturna baština Đakova

Dana 27. studenoga 2018. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu održan je stručni skup *Kulturna baština Đakova*. U Velikoj dvorani biskupa Antuna Mandića održan je Županijski stručni skup stručnih suradnika školskih knjižničara osnovnih i srednjih škola Brodsko-posavske i Osječko-baranjske županije. Gost predavač na stručnom skupu bio je Milan Paun koji je imao predavanje *Glagoljica na tlu Slavonije*. Naposljetku su doc. dr. sc. Darija Damjanović Barišić, dipl. teol. Ankica Landeka te student Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu Matija Bajt prezentirali pilot-projekt virtualne zbirke Josipa Lovretića.

Zapaljena prva adventska svijeća

Dana 3. prosinca 2018. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu zapaljena je prva adventska svijeća. Prigodni program otvorio je fakultetski zbor izvedbama adventskih pjesama. Nakon toga uslijedilo je nedjeljno čitanje Evanđelja po Luki (Lk 21, 25–28. 34–36) te je

studentica III. godine Matea Čelik pročitala kratku meditaciju s posebnim naglaskom na budnost.

Obilježen spomendan sv. Nikole

6. prosinca 2018. godine u organizaciji dramske skupine priređen je prigodni program o proslavi spomendana sv. Nikole, biskupa. Tim povodom studenti su darivali djelatnike, kolegice i kolege prigodnim poklonima, šireći poticaj ljubavi i šaljivo raspoloženje među svim nazočnima.

Zapaljena druga adventska svijeća

Dana 10. prosinca 2018. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu zapaljena je druga adventska svijeća. Program paljenja druge adventske svijeće popratio je fakultetski zbor izvedbama prigodnih pjesama. Nakon uvodne pjesme pročitan je ulomak iz Lukina evanđelja (Lk 3,1-6). Studentica Ivana Žavcar pročitala je ulomak iz knjige *Božić s naglaskom na pripravnost srca za Gospodina*.

Održana adventska duhovna obnova za sve studente

Dana 13. prosinca 2018. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu održana je adventska duhovna obnova za sve studente u fakultetskoj kapelici Marije Majke Crkve. Ovogodišnju duhovnu obnovu predvodio je prof. dr. sc. Karlo Višaticki, duhovnik đakovačkoga sjemeništa te dugogodišnji profesor biblijske teologije. Profesor je u svojem prigodnom promišljanju naglasio važ-

nost i ulogu znaka u Svetom pismu koji se posvema ispunja u Isusu Kristu.

Adventske karitativno-humanitarne inicijative KBF-a

Članovi karitativno-humanitarne skupine Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta, predvođeni izv. prof. dr. sc. Suzanom Vuletić, i ovoga su adventa nastojali izraziti svoju senzibilnost prema potrebitima. Ovogodišnje izražavanje empatijske naklonosti, popraćeno prikladnim darivanjem, ostvareno je posjetom štitenicima *SOS Dječjega sela Ladimirevci*, udruzi za promicanje dostojanstva ljudskoga života i zaštite nerođenoga djeteta *Betlehem Osijek* i *Specijalnoj bolnici za psihijatriju i palijativnu skrb Sveti Rafael Strmac* te podjelom socijalnih paketa *Caritasu*, kao i pokrićem troškova studentskoga putovanja studentima slabijega imovinskoga statusa.

Održana 22. Smotra Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

13. i 14. prosinca 2018. godine održana je tradicionalna 22. Smotra Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku u prostoru kampusa na Fakultetu agrobiotehničkih znanosti u Osijeku. Na sveučilišnoj smotri, uz brojne druge sveučilišne sastavnice, predstavljen je bio i studentski program našega KBF-a u Đakovu. Uz studente našega Fakulteta na Smotri su bili nazočni i dekan izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić, prodekanica doc. dr. sc. Silvana Fužinato, prodekan doc. dr. sc. Zdenko Ilić te tajnik Fakulteta dipl. teol. Petar Vidović.

Zapaljena treća adventska svijeća na KBF-u

Dana 17. prosinca 2018. godine studenti V. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu zapalili su treću adventsku svijeću. Prigodnu meditaciju, u kojoj je naglašena važnost pripreme za Kristov dolazak i samim time mogućnost obraćenja, pročitala je studentica V. godine Martina Terzić. Program je popraćen glazbenim izvedbama fakultetskoga zbora.

Božićna čestitka

Dana 21. prosinca 2018. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu održana je *Božićna čestitka* povodom nadolazećih blagdana. U programu su sudjelovali mješoviti zbor KBF-a u Đakovu te dramska skupina s predstavom *Utjelovljenje Riječi danas*, dok su prigodne božićne čestitke uputili redom: Maurizio Rezo, predsjednik Studentskoga zbora, izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugačić, dekan KBF-a u Đakovu, te mons. dr. Đuro Hranić, nadbiskup i metropolit đakovačko-osječki te veliki kancelar KBF-a u Đakovu.

Blagoslov Fakulteta, knjižnice i studentskoga doma

8. siječnja 2019. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu upriličen je obred blagoslova fakultetskih predavaonica, kabineta, Središnje nadbiskupijske knjižnice te studentskoga doma koje je predvodio doc. dr. sc. Zdenko Ilić. Nakon homilije, u sklopu obreda, profesor Ilić, uz orguljašku pratnju studenta

Brune Diklića, blagoslovio je predavaonice, prostorije knjižnice i studentski dom.

Gostujuće predavanje Mirka Ćurića

Dana 15. siječnja 2019. godine u dvorani Josipa Jurja Strossmayera na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu održano je predavanje *Nikola Tordinac (15. 12. 1858. – 21. 2. 1888.) – svećenik i književnik u povodu 160. obljetnice rođenja*. Gost predavač bio je profesor Mirko Ćurić. Skup je održan u organizaciji HAZU-a, Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te Društva hrvatskih književnika iz Zagreba.

Info dan o ERASMUS+ programu mobilnosti

4. ožujka 2019. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu održan je *Info dan o ERASMUS+ KA 1 programu individualne mobilnosti studenata* za akademsku godinu 2019./2020., koji se provodi u okviru *Erasmus+ programa* Europske komisije u suradnji s Agencijom za mobilnost i programe Europske unije.

Održano predavanje akademika Stjepana Damjanovića

Dana 12. ožujka 2019. godine, u sklopu nacionalne akcije *Dani hrvatskog jezika*, u organizaciji Zavoda za znanstveni i istraživački rad u Đakovu, Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu, Društva hrvatskih književnika Zagreb te Grada Đakova, održano je predavanje *Jezik i identitet*.

Pregled časopisa *Teofil* kroz povijest

Bruno Diklić (prir.)

Prije nego što je ovaj časopis počeo izlaziti u današnjem formatu i pod današnjim nazivom, prošao je nekoliko razvojnih etapa. Od 1995. god. đakovački su studenti godišnje objavljivali prigodno *Božićno glasilo Teologije u Đakovu*, tj. listić u kojem su izlazile čestitke profesora, studenata i bogoslova te božićne meditacije i pjesme. Od 2000. god., na inicijativu Foruma ondašnjih studenata teologije, pokrenut je *Informativni listić studenata Teologije u Đakovu* s prigodnim priložima i raznim obavijestima o akademskom i društvenom životu. S vremenom je, jer se ta inicijativa pokazala vrlo korisnom, tjedni listić počeo izlaziti u većem formatu kao mjesečnik u većoj nakladi pod nazivom *Informativni list studenata Teologije u Đakovu*. Nažalost, svi ti prvi minijturni listići, koje su tiskali i umnažali sami studenti u nakladi do 200 primjeraka, nisu sustavno sačuvani u Središnjoj nadbiskupijskoj i fakultetskoj knjižnici niti u Priručnoj knjižnici Bogoslovnog sjemeništa pa je nemoguće dati cjelovit i kronološki precizan pregled nastanka, razvoja, temâ i sadržaja svih tih prvih studentskih izdanja.

Prvi broj studentskoga lista pod nazivom *Teofil*. *Tjedni informativni list studenata Teologije u Đakovu* izišao je 2003. god. Časopis je ime dobio s pomoću natječaja provedenoga među studentima. Među raznim prijedlozima izabran je onaj studenta Tomislava Ćurića: *Tēofil*. Naziv je sastavljan od kratica TEO (kao teologija) i FIL (kao filozofija), što zapravo označava filozofsko-teološki studij. Ime je ujedno i izvedenica dviju grčkih riječi: Θεός (Bog) i φιλέω (ljubim, volim), koje u prijevodu označavaju onoga koji ljubi Boga. Ubrzo je naziv časopisa promijenjen u *Teofil*. *List studenata Teologije u Đakovu*. Vrijedi spomenuti da

je u tim, prvim brojevima časopis imao i svoj logotip (stilski oblikovana slova T i F na lađi).

Od akademske god. 2005./2006., kada je Teologija u Đakovu uzdignuta na razinu Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, časopis postaje službeni odraz Fakulteta te je počeo izlaziti u tiskanom formatu veličine A5. Od tada pa sve do danas nosi naslov *Teofil*. *List studenata KBF-a u Đakovu*. Jedno je vrijeme izlazio semestralno, ponekad u nakladi od 900, a ponekad od 800 primjeraka. U posljednje vrijeme izlazi u manjoj nakladi (300 ili 400 primjeraka) i to kao godišnji studentski list u kojem studenti obrađuju različite teme, pišu znanstvene članke, promišljanja, osvrtre, recenzije knjiga i filmova, ali i predstavljaju izvannastavne aktivnosti na Fakultetu, kao i različita događanja kroz godinu. Za razliku od današnjega oblika lista, sve te navedene tiskovine do 2006. god. izlazile su kao tjedni, mjesečni ili prigodni list. Svrha tih listića bila je informirati studente o raznim događanjima na Fakultetu, o obavijestima iz Tajništva, predstaviti kroniku i neka događanja, ali i studentske radove, promišljanja i razgovore s profesorima. Bili su to prvi pokušaji studentskoga lista, tiskani primitivnijim tehnikama nego danas i u manjem opsegu. Oni su, poput neke oglasne ploče, jednostavno prikazivali studentsku svakodnevicu i zato ih se s pravom može nazvati *studentskima*. Naravno, kako se razvijao naš Fakultet, tako se paralelno s njime razvijao i *Teofil* sve do današnjega službenoga oblika sa svojom strukturom.

U nastavku donosimo pregled časopisa, tj. njegovih tema i urednika od prvoga broja kako izlazi pod naslovom *Teofil* pa sve do ovoga broja.

Teofil – Tjedni informativni list studenata Teologije u Đakovu

Godiš./God./Br.	Tema broja	Urednici
2(2003)1	<i>netematski</i>	Josip Filipović (G)
2(2003)2	<i>netematski</i>	Josip Filipović (G)
2(2003)3	<i>netematski</i>	Josip Filipović (G) Mihael Kelbas (T)

Teofil – List studenata Teologije u Đakovu

Godiš./God./Br.	Tema broja	Urednici
2(2003)4	<i>netematski</i>	Josip Filipović (G) Mihael Kelbas (T)
2(2003)5	Izbori 2003.	Mladen Milić i Šimo Šokčević (U) Mihael Kelbas (T)
2(2003)6	Motivi studiranja na Teologiji u Đakovu	Mladen Milić i Šimo Šokčević (U) Mihael Kelbas (T)
2(2003)7	Osvrt na proteklu godinu	Nikola Dogan (O) Mladen Milić i Šimo Šokčević (U) Mihael Kelbas (T)
3(2004)1	Duhovna formacija studenata	Nikola Dogan (O) Mladen Milić i Šimo Šokčević (U) Šimo Šokčević (v. d. T)
3(2004)2	Karl Rahner (1904.-2004.). Slušač Riječi	Nikola Dogan (O) Mladen Milić i Šimo Šokčević (U)
3(2004)3	Krist – nada Europe	Nikola Dogan (O) Mladen Milić i Šimo Šokčević (U)
3(2004)4	Aktivnost studenata teologije (župna zajednica)	Nikola Dogan (O) Borko Jurčević (G, T)
3(2004)5	<i>netematski</i> (božićni broj)	Nikola Dogan (O) Borko Jurčević (G) Antonio Franjić i Marijan Pavelić (T)
4(2005)1	Žena u Crkvi i društvu	Nikola Dogan (O) Borko Jurčević (G) Antonio Franjić i Marijan Pavelić (T)
4(2005)2	Ivan Pavao II. i Benedikt XVI.	Nikola Dogan (O) Borko Jurčević (G) Antonio Franjić i Marijan Pavelić (T)

Teofil – List studenata KBF-a u Đakovu

Godiš./God./Br.	Tema broja	Urednici
1(2006)1	Od »Lyceum episcopale« do Katoličkog bogoslovnog fakulteta	Vladimir Dugalić (O) Mihael Kelbas (G) Antonio Franjić (T)
1(2006)2	Identitet i duhovnost studenta teologije	Vladimir Dugalić (O) Mihael Kelbas (G) Antonio Franjić (T)

Teofil – List studenata KBF-a u Đakovu		
Godiš./God./Br.	Tema broja	Urednici
2(2007)1	Kršćanstvo i New age	Vladimir Dugalić (O) Davorin Anđić (G)
2(2007)2	Šutljiva većina – osvrt na parlamentarne izbore 2007. godine	Vladimir Dugalić (O) Davorin Anđić (G)
3(2008)1(5)	Obitelj – kućna Crkva	Vladimir Dugalić (O) Davorin Anđić (G)
3(2008)2(6)	Crkva i ljudska prava. Povodom 60. obljetnice Opće deklaracije o pravima čovjeka Ujedinjenih naroda	Vladimir Dugalić (O) Vjekoslav Janković (G)
4(2009)1(7)	Sv. Pavao u kontekstu suvremenog pastoralnog djelovanja	Vladimir Dugalić (O) Vjekoslav Janković (G)
5(2010)1(8)	Izazovi nove religioznosti i pučko praznovjerje	Vladimir Dugalić (O) Nikola Neretljak (G)
6(2011)1(9)	Laička država	Ivo Džinić (O) Nikola Neretljak (G)
7(2012)1(10)	Crkva i komunizam	Ivo Džinić (O) Margareta Gregić (G)
7(2012)2(11)	Surogat život	Ivo Džinić (O) Margareta Gregić (G)
8(2013)1(12)	Vjera	Ivo Džinić (O) Ivan Benaković (G)
9(2014)1(13)	Ljubav	Suzana Vuletić (O) Ante Svirac (G)
10(2015)1(14)	Sveto ufanje	Suzana Vuletić (O) Zlatko Hnatešin (G)
11(2016)1(15)	Milosrđe	Suzana Vuletić (O) Marko Ivančičević (G)
12(2017)1(16)	<i>netematski</i>	Suzana Vuletić (O) Bruno Diklić (G)
13(2018)1(17)	<i>netematski</i>	Suzana Vuletić (O) Bruno Diklić (G)
14(2019)1(18)	Kršćani – sol zemlje i svjetlo svijeta	s. Silvana Fužinato (O) Bruno Diklić (G)

Tumač kratica

O – odgovorni urednik

G – glavni urednik

T – tehnički urednik

U – urednik

Predstavljanje studenata prve godine

	Student	Župa	Mjesto
1.	Đuro Bičanić	sv. Dimitrija, đk. i mč.	Srijemska Mitrovica
2.	David Ferić	Preobraženja Isusovog	Piškorevci (Novi Perkovci)
3.	Ksenija Gačarić	sv. Mihaela, ark.	Drenovci
4.	Vjeko Lončar	Rođenja sv. Ivana Krstitelja	Ivankovo
5.	Marija Mikulić	sv. Ivana Krstitelja	Špišić Bukovica
6.	Ivan Perković	sv. Mateja, ap. i ev.	Garčin (Sapci)
7.	Fabijan Petrović	Svih svetih	Đakovo 1
8.	Petar Tustanovski	sv. Andrije, ap.	Andrijaševci

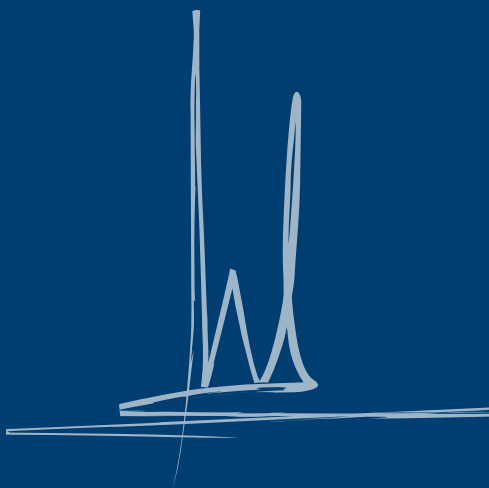
Ovaj broj sufinanciran je od Studentskog zbora
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

STUDENTSKI ZBOR
SVEUČILIŠTA JOSIPA JURJA STROSSMAYERA

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

ISSN 1846-1336